

חדושים ובאורים

אהלות

לומר דאף לר"י אינו חייב בלא יבא אלא בבאו בב"א
כדמוקמין לה לרבה, וז"ע.

ונראה דקיי"ל כרבה ואזי דרבים נינהו לגבי דרב
יוסף, [דהילכתא כרבה לגבי ר"י לא שייך הכא
כיון דאיפלגו איך אמר ר"ה, וכמש"כ הרא"ש פ"ב דשבת
סימן כ"ג בשם הר"י], ועוד דסוגיין כוונתיהו ולרב יוסף
נריך לשבש הברייתא, וכן לקמן מ"ג א' אמרו ללהלן
אינטריך למעוטי מי שמחולל ועומד, והיינו כרבה, ולפי"ז
קיי"ל דבחיבורין אין איסור כיון שאינו מוסיף טומאה
כלל, אבל שלא בחיבורין איסור, וכן הנכנס לאלהל המת
אינו חייב אלא משום לא יטמא אבל אינו חייב משום לא
יבא שכבר נתחלל בציאת מקצתו, ומיהו בבאו בב"א כגון
שנכנס כשהוא חי או שפרע המעזיבה חייב שמים, ולענין
טומאה קיי"ל דחיבורין דאורייתא וטמא טומאת ז',
וחיבורי חיבורין אינו אלא מדרבנן, [היינו אדם באדם
שבגמ'], לתרומה וקדשים, [כ"ז דקיי"ל, אף למש"כ תו'
לפרש הא דע"ז ל"ז ב' דשרי דהיינו אדם באדם, מ"מ
הא מסיק רבא לא תיתלו בזקי סריקי כו', ולפי"ז לא
למדנו היתר לזה, וכש"כ לפרש"י שם, והרי ריב"ז ור'
ינאי נמי הכי ס"ל לתרומה וקדשים איסור, ומשמע
דס"ל שכן ההלכה ולא הותר מעולם].

והרא"ש פירש דרב יוסף הוא דקאמר כאן בחיבורין
כו', ולפי"ז רבה סבר דאף שלא בחיבורין אינו
חייב שמים דחיבורין לא הוי הוספת טומאה, ודחי
מתניתין מקמי ברייתא, ורב יוסף סבר דבחיבורין אמנס
פטור אבל שלא בחיבורין חשיב הוספה וחייב והיינו
מתניתין, וז"ע לפי"ז הא דקאמר ר"ה בנוזר שבצית
הקצרות דמשמע דהיינו בחיבורין, ונריך לדחוק דבשאינו
עומד כבר על הקבר עסקינן אלא שכבר ירד ממנו, שו"ר
במהרש"א נדה נ"ז א' שכבר העיר בזה עיי"ש, ואף
לפירוש הרא"ש נראה דקיי"ל כרב יוסף דמשמע דאזי
קיבלה מיני' וגם מתניתין אחיא כהילכתא אליב"י, [וגם

סימן א

א) נזיר מ"ב ב' כאן בחיבורין כאן שלא בחיבורין
כו', מסקנת הסוגיא לפי' תו'
דרבה ואזי סברי דבחיבורין דליכא הוספת טומאה אין
איסור והיינו ברייתא ללהלן, ושלא בחיבורין לעולם איסור
דהא איכא הוספת טומאה, והיינו מתניתין, ובחיבורין אין
חילוק אם אח"כ נוגע בעוד מת או שנכנס לאוהל המת
לעולם אינו חייב כיון שאין כאן הוספת טומאה, וקרא
דלא יבא ולא יטמא היינו בשבאו שניהם צבת אחת ולעבור
עליו בשני לאוין, ומשכח"ל בשנכנס קדם שמת, או שנכנס
בשידה תיבה ומגדל ופרע את המעזיבה, ורב יוסף סבר
דלעולם חייב בטומאה אחר טומאה ואף בחיבורין אף
שאין כאן הוספת טומאה, ונראה דילפינן לה מלא יבא
ולא יטמא ומפרשין לה בפשוטו אף שכבר נטמא קדם
ביאתו מ"מ חייב משום ביאה וה"ה לטומאה אחר
טומאה, [ואפשר דמהכא אמנס דיין רב יוסף דאף
בחיבורין איסור דהא משנכנס מקצתו כבר נטמא ועדיין
הוא בחיבור ואפ"ה חייב על לא יבא כשנכנס כולו, (דלא
ניחא לי' לר"י לפרש דוקא בשבאו שניהם בב"א), א"נ
מסברא לא ניחא לי' למימר דחיבורין חשיב תוספת
טומאה, ולפיכך מכיון דתנן במתניתין דחייב על כל אחת
ואחת דיין רב יוסף דלעולם חייב בטומאה אחר טומאה],
וברייתא ללהלן לא קיי"ל כוותה דמתניתין פליגא.
— ולכאורה היה נראה דדוקא הושיטו לו מת אחר חייב
אבל בהוסיף נגיעה צמת שהוא נוגע בו [כגון שנגע בו
בידו אחת והוסיף לנגוע אף בשני'] פטור אף לרב יוסף,
אבל ל"מ כן דהא בביאה לעולם צמת אחד הוא ואפ"ה
חייב משום לא יבא אף שכבר נטמא בו בכניסת מקצתו,
ולא משמע לומר דגזיה"כ הוא דוקא בביאה שריצתה
תורה לאו דלא יבא, ואולי יש לחלק בין טומאת אוהל
לנגיעה לומר דנכנס כולו לאוהל מיקרי הוספה, משא"כ
אם הוסיף לנגוע באצבע יתירה לא חשיב הוספה, (ול"מ

יכול לפרוש ממנו או מותר לטמאות אף לאחרים, אבל כשכבר גמר לקבור את מתו אינו ראוי תו להטמאות אף למתו וכש"כ למת אחר וחייב לפרוש מיד, וכמשנ"ת מסוגי' דשבוטות הנ"ל וכמשנ"כ תו', [וכן הביא הרמב"ן בתוה"א סוף דיני הכהנים, דאינו ראוי לטמאות אלא עד שיתחם הגולל ומיהו כתב שם דכל זמן שלא נסתם הגולל מותר לטמאות אף שלא לצורך, ולפי"ז אפשר שאינו חייב למהר לסתום, וראוי לשהות ולקבל מאחרים, וי"ע בזה].

(ג) נזיר מ"ב ב' כאן בחיבורי אדם באדם כאן בחיבורי אדם במת, מכלל משני כאן בחיבורי אדם במת כאן בחיבורי כלים במת, משמע דאף כלים במת הוי חיבור מדאורייתא, ואע"ג דחרב הרי הוא כחלל ולעולם הכלים הוו אצי אבות הטומאה מ"מ משכח"ל בכלים שאינן ממתכת, לדעת ר"ת דחרב הרי הוא כחלל אינו אלא במתכת, ולדעת הסוברים דאף בשאר כלים אמרינן חרב הרי הוא כחלל משכח"ל בחיבורי כלים בכלים, ואף אם נימא דאין דין חיבורין מדאורייתא אלא בחיבור למת, ולא בחיבור לדבר אחר, אבל אכתי מדרבנן י"ל דגזרו אחיבורי שאר דברים נמי, וכן אף לדעת ר"ת יש לדקדק דאף בחיבור לכלים שנגעו במת יש דין חיבורין מדאורייתא דאל"ה הו"ל לשנויי דהתם בחיבורי אדם לכלים שנגעו במת והכא בחיבורי אדם במת, אלא משמע דאף חיבור לכלים שנגעו במת [בשהם אצי אבות הטומאה] הוי מדאורייתא, ולפי"ז תו מבוחר דאף כלים חשיבי חיבור, ומיהו אין הדקדוקים הללו מכריעין, ואפשר דמסתבר ל"י טפי לומר דרבנן גזרו בחיבורי חיבורין דאדם עצמו מלומר שגזרו בחיבורי כלים אטו אדם, א"נ הו"מ נמי לשנויי הכי אלא דכלא"ה משני לה שפיר, א"נ שמא הוי ידע הש"ס דמימרא דר' ינאי אחיבורי אדם איתניא.

והרמב"ן בתוה"א העתיק הטעם דחיבורין אין איסור ליטמא ושלא בחיבורין חייב משום שמוסיף טומאה לענין הנוגע בו שיטמא ז' משום טומאה בחיבורין, והביא גם דבירו' אמר ר"ע טעם זה, ולפי"ז משמע דמפרש דאף למסקנא דסוגיין טומאה בחיבורין הוי דאורייתא, [וזה כפי' תו' והרא"ש ודלא כפרש"י עי' לעיל סק"א], ובפי' התורה בפי' מטות כתב דטומאה בחיבורין מדרבנן היא בחיבורי כלים במת כמו שאמרו בפרק ג' מינין, משמע דהוי גריס בסוגיין כאן בחיבורי כלים במת כאן בחיבורי אדם במת, והיינו לומר דחיבורי אדם הוי חיבור מדאורייתא אבל חיבורי כלים [שאינן של מתכת דהרמב"ן כר"ת ס"ל וכמו שכתב שם בזהדיא], אינו חיבור אלא מדרבנן, ועי' בחידושי' בפ"ב דב"ב, משמע קצת שלא הכריע בעיקר דין חיבורין אי מדאורייתא אי מדרבנן.

איכא דסבר אליבא דר' יוחנן דהלכה כהתם משנה (דאמוראי ניהו אליבא דר"י), וכ"כ הרא"ש בעצמו בהלכות טומאה סימן ו', עי"ש.

ודעת רש"י דהא דמשני כאן בחיבורי אדם באדם כו' ר"ל נהי שאין הנוגע באדם הנוגע במת טמא ז' מדאורייתא, אבל מ"מ אדם הנוגע במת לא שייך לחייבו אם באותה שעה נוגע בעוד מת, אבל אם פירש וחזר ונגע שפיר יש לחייבו, ולפיכך מתניתין דמחייבא בנטמא וחזר ונטמא היינו דוקא בפירש ובירייתא הא איירי בלא פירש, ולפי"ז למסקנא טומאה בחיבורין דרבנן, ומ"מ לענין נזיר יש חילוק בין בחיבורין לשלא בחיבורין, לענין דאורייתא, ולפי"ז ראובן הנוגע בשמעון הנוגע בלוי שנוגע במת י"ל דאף מדרבנן אינו טמא טומאת ז', דלא אשכחן שגזרו חכמים בזה, וכן נראה דלית לן לדעת, ובחיבורין גזרו וחיבורי חיבורין לא גזרו, ולענין דינא נראה דגם לפרש"י קיי"ל כהך אוקימתא, [לא נתבאר בדברי רש"י אי מפרש דאצי קאמר לה אי רב יוסף, אבל למשנ"כ לעיל ב' האופנים קיי"ל כהך אוקימתא], ונראה דלפרש"י יש לפרש דהא דאמר ע"ז ל"ז ב' דטומאה בחיבורין דאורייתא לא קאי במסקנא, ובכלל דברי רבא לא תיתלו בוקי סריקי כו' גם דטומאה בחיבורין דרבנן, וגמ' סמך דדברי רבא ולפיכך לא הקשו מהא דר' ינאי.

(ב) שבוטות י"ז א' תוד"ה נזיר וי"ל דהא דפטר ל' כשהושיטו לו מת אחר היינו בלא הספיק להשליך כו', ר"ל דעיקר הנידון התם אם לחייבו על המת שהושיטו לו, ואי קשיא תחייבהו משום המת שעל כתיפו אין זו קושיא דמצי איירי בשלא הספיק להשליכו, וי"ל עוד דאיירי בשעהו מת שמוחר לו לטמאות לו כגון במת מנוה, א"נ בשלא התרו בו על המת שעל כתיפו, והנה למדנו דאף שנטמא למת בהיתר אסור לשהות בנגיעתו בו, דלא קמיבעיא ל' לר"א אלא אי צעי שיעור השתחווי' אבל איסור שהיי' פשוט ל', אלו דבריהם ז"ל, ויש לעי' דבמסכת שמחות דמיייתו קמתי התם עד שהוא עומד בתוך הקבר מקבל מאחרים וקובר, פירש הר"ז לא יטמא, הרי דכל זמן שלא פירש מטמא אף לאחרים, וצריך לומר דהתם כל זמן שעדיין אינו יכול לפרוש קאמר, והיינו בשעדיין צריך הוא לעמוד ולהתעסק בקבורת קרובו שעדיין לא נסתם הגולל, אבל משאינו צריך לעמוד בתוך הקבר הר"ז חייב לפרוש ואסור ליטמא. — קצ"ע הא דלא מיייתי גמ' בנזיר מ"ב ב' פלוגתא דר"ע ור"ט דבמס' שמחות.

שו"ע יו"ד סימן שע"ג ס"ז בהגה"ה ודוקא לאחר שפירש ממנו כו' כ"כ הרמב"ן והרא"ש, ומפורש כן במס' שמחות, ועי' במע"מ על הרא"ש, וכבר הזכירו הש"ך, ויש כאן לפרש דדוקא בעוד שהוא אינו

וכן דעת הרז"ה חולין ע"א ב' דאע"ג דחרב הרי הוא כחלל מ"מ אין הנוגע בו צריך הזאה, ודייק לה ממתינתין דשליה מקואות דקתני דבלע טבעת טמאה טובל ואוכל בתרומה, וע"כ בטבעת שנגעה במת איירי דהא עיקר רבותא דטומאה בלועה אינה מטמאה במשא, וטבעת שלא נגעה במת הא בלא"ה אינה מטמאה במשא, כדתנן ריש כלים וטמא מת כו' ואינס מטמאין במשא, א"ו בנגעה במת איירי, ואפ"ה לא הוזכר בו אלא טבילה, וצרישא דההיא מתניתין דבלע טבעת טהורה ונכנס לאוהל המת קתני בהדיא הזאת שלישי ושביעי, הרי מבואר דהנוגע בחרב אינו צריך הזאה.

ולפי"ז נתיישב גם לפי ר"י מסימפוני"ט דס"ל דכל כלים דינס כחלל ואפילו אינס של מחבת, דמ"מ שפיר קאמרינן הכא דלאו צר הזאה הוא, דאף שהאדם הנוגע בהם אב מ"מ א"ל הזאה.

אבל הרמב"ם פירש דהא דילפינן כלים ואדם וכלים מוכבסחם בגדיכס היינו משום דהורג נפש היינו הנוגע בחרב וכמש"כ בהדיא בפ"ה מטו"מ ה"ג, וא"כ הרי למדנו בקרא דאף הנוגע בחרב טעון הזאה כדכתיב תחטאו ביום השלישי וציום השביעי, והרמב"ם ס"ל דבכל הכלים אמרינן חרב הרי הוא כחלל וכמש"כ שם, וא"כ נמצא מה שאמרו בסוגיין שכלים הנוגעים במת אין הנוגע בהן צריך הזאה קותר למה דכתיב תחטאו ביום השלישי וציום השביעי, ולפיכך כתב בפ"ו מהלכות מזירות ה"ח לחלק בין מזיר לשאר כל אדם, אבל זה ז"ע טובא בסברא וכמש"כ בכ"מ שם.

(ה) אהלות פ"א מ"ג כיצד ארבעה כו' וכלים באדם כו', כתב הר"ש בסמוך מ"ד וכן נראה דעתו ז"ל במ"א, דאף שלא בחיבורין הוו כלים באדם ודלא כהר"י מסימפוני"ט, ובאמת אי גרסינן בסוגיות חרב הרי הוא כחלל, וכמש"כ הר"ש ריש מכילתין, א"כ מבואר חולין ג' א' דהסכין הנוגע בטמא מת הוי אב, אף דודאי לא איירי התם בחיבורין, וכן בשאר הסוגיות לא משמע לפרושי בחיבורין דוקא, ולכא' נראה דאף כלים שנגעו באדם בשביעי שלו מ"מ הוו אב הטומאה וטמאין ז', אבל לפ"ז לא נתפרש הא דכתיב בפ' חוקת והזה הטוהר על הטמא כו' וטמאו ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר עברו, וסתמא דבכלים שלבוש בהם קאמר קרא, וכיצד יטבלם בשביעי שלו הא נגעו בו גם היום והרי צריכים ז' ימים מהיום, [ומיהו לדעת ר"ת יש לדחות דהכא בצגדים שאינן של מחבת, ונטמאו בחיבורין בשעת נגיעתו במת, אבל מהאדם אינן מתטמאין להיות אב, אבל לדעת הרמב"ם ודעימי' דבכל צגדים אמרינן חרב הרי הוא כחלל קשה], וכן בפ' מטות בהורגי מדין כתיב וכבסחם בגדיכס ביום

(ד) נזיר נ"ד ב' הנ"מ מדקתני וכלים הנוגעים במת הני כלים בני הזאה אינון, פירשו בתו' דהכא מפרשינן לה בכלי שטף, ואה"נ דהו"מ לשנויי דבכלי מחבת קאמר וולפי מה שהציאו תו' בשם ר"ח כהן דאין הנזיר מגלח על כלים שנגעו במת כדאיתא בתוספתא, אלא דכיון דקושטא הוא דלא קאי אכולהו דהא קתני ימי ספרו וגמרו לפיכך שתקו בגמ', אבל כלי מחבת חרב הרי הוא כחלל וטעון הזאה שלישי ושביעי, ובאמת בפ' מטות כתיב כל הרג נפש וכל נוגע בחלל תחטאו ביום השלישי וציום השביעי, והורג נפש היינו אפילו לא נגע במת אלא ע"י החרב, דהא בספרי והוצא בר"ש ריש אהלות ילפינן מוכבסחם בגדיכס דכתיב בהורגי מדין דכלים ואדם וכלים טומאים טומאת ז', הרי דמפרש להורג נפש דהיינו בנגיעת אדם בכלים, וא"כ הרי מפורש דאדם בכלים צריך הזאה ג' וז', ומיהו שמה יס לחלק בין בחיבורין לשלא בחיבורין, אבל באמת התם לכלים ואדם וכלים משמע דילפינן אף שלא בחיבורין, ע"י ר"ש ריש אהלות, ואולי חיבורי כלים במת לכו"ע לאו דאורייתא וכמש"כ סק"ג בשם הרמב"ן, וגם הכא קתני כלים הנוגעים במת ומשמע אף בעודם מחוברים למת וא"כ ודאי לא יתכן בכלי מחבת.

והרמב"ן בפ' התורה בפ' חוקת כתב דאף דחרב הרי הוא כחלל, מ"מ הנוגע בו אינו צריך הזאה, ולמדו זה מן הכתוב והזה על הנוגע בעצם או בחלל ולא הוזכר שם חלל חרב, ועוד כתב שאין החרב מטמא באוהל, [וכתב שאם ה' החרב מטמא באוהל היו הכהנים אסורים בכל הבתים, אבל באמת לפי מה שסיים שאין צריך הזאה ואין הנזיר מגלח ואין הכהן מזהר על מגעו, ליתא ליה, שהרי מותרין הכהנים באהל החרב כמו שמוותרין בנגיעתו], וכ"כ בפ' לא יחפור, הנה למדנו שהרמב"ן ז"ל מפרש סוגיין אף בכלי מחבת, [וה"נ מסתברא שלעולם כד נקיט כלים היינו לחומר שיש בהן יותר מבאדם, ואם הכונה לכלי שטף הרי הו"מ נקיט אדם], ואף שחרב הרי הוא כחלל מ"מ אינו צריך הזאה, ויש לעי' דהא קרא כתיב בהורגי מדין תחטאו ביום השלישי אף דהתם כתיב כל הרג נפש והיינו בנגיעת חרב וכמשנ"ת מספרי, וצריך לומר דסוגיין לא מפרש לה הכי אלא כל הרג נפש היינו שנטמא בהיסקט וכמש"כ הרמב"ן בפ' מטות בפירוש דברי ר"מ שבספרי, ואע"ג דקיי"ל כסתם מתניתין דריש אהלות דכלים ואדם וכלים טומאים טומאת ז', ז"ל דילפינן לה מסברא דכיון דאדם וכלים טומאים ז' כדכתיב וכבסחם בגדיכס, ה"ה לכלים ואדם וכלים, דחרב הרי הוא כחלל לכל מילי, [צר ממאי דמיעט קרא והיינו הזאה ג' וז' ואהל לפמש"כ הרמב"ן בפ' חוקת], אבל בהורגי מדין לא איירי אלא באדם במת ולא באדם בכלים.

ואדם וכלים נמי הכלים טמאין טומאת ז', ויש לעי' א"כ אמאי לא ילפינן מהכא דחיבורין דאורייתא, דהא משמע דמפרשין כל הרג נפש אף בהרג בכלי שטף וא"כ נמצא מפורש דכלי שטף מטמאין אדם טומאת ז' בחיבורין, וה"ה לאדם ואדם, ולמה הוצרכו בע"ז ל"ז ב' לקרא דוכל אשר יגע בו כו', ואי שיש לדחות דכל הרג נפש היינו בחרב דוקא א"כ מנלן אמנם דכלים ואדם וכלים [בכלי שטף] טמאין ז' בחיבורין דילמא דוקא בחרב, ומדברי הראב"ד משמע דמודה דכלים ואדם וכלים אף כלי שטף טמאים ז', ואפשר שאין ללמוד אדם מכלים, מדע שהרי אדם ואדם ואדם אף בחיבורין אין השלישי טמא ז' אף אי חיבורין דאורייתא, אף דכלים ואדם וכלים טמאין ז', ולכן איננו קרא דוכל אשר יגע בו הטמא יטמא לרבות חיבורין באדם, [ואע"ג שלפעמים חיבורי אדם חשיב טפי כדמין במ"ד דכל שהוא באמצע הן ד', ואילו בכלים לא, מ"מ אין ללמוד מזה דלעולם חיבור אדם למת עדיף מחיבורי כלים למת], ולפי"ז אף אדם ואדם וכלים אפשר שאין הכלים טמאין ז' דנהי דאדם ואדם בחיבורין השני טמא ז' מ"מ אין ללמוד מזה לכלים הנוגעים באדם השני, ואף דכלים ואדם וכלים טמאין ז'. — וקצ"ע לפי הראב"ד דנמצא שיש ענין מדאורייתא בחיבורי חיבורין, דהיינו מה שהכלים מחוברים למת ומה שהאדם מחובר לכלים, ואילו גבי אדם פשוט בגמ' נזיר מ"ב ב' דחיבורי חיבורין לאו מידי נינהו מדאורייתא, [שו"ר במל"מ פ"ה מטו"מ פירש אמנם דברי הראב"ד בע"א מחמת קושיא זו, אבל פירשוו ז"ע וכמו שקיים בעצמו שם]. — ויש להסתפק לדעת הראב"ד כלי מתכות באדם שלא בחיבורין אי הו' אב, ולכא' אי גרסינן חולין ג' א' חרב הרי הוא כחלל הרי מפורש דאף שלא בחיבורין נעשה הסבין אב, מדין חרב הרי הוא כחלל דמשמע דקים להו לחז"ל דה"ה לחרב הנוגע בטמא מת דנעשה כמוהו, [ודוקא באדם], וז"ע בזה. — הא דאמרין נזיר נ"ד ב' דנוגע בכלים שנגעו במת לאו בר הזאה הוא, כנראה דהראב"ד מפרש לה בכלי שטף שלא בחיבורין, וק"ק דלשון המשנה שם כלים הנוגעים במת ומשמע אף בחיבורין.

ולפי' הראב"ד נתיישב שפיר קרא דוכנס בגדיו וכן קרא דוכנסתם בגדיכם, דדוקא משום שנטמאו בחיבורי האדם למת הוא דלריכים טבילה, [עי' לעיל סק"ה].

במצא לדינא לדעת הראב"ד, א' חרב הרי הוא כחלל דוקא בכלי מתכת, [וחרב הנוגע בטמא מת לא נתפרשה דעת הראב"ד בזה].

ב' כלי שטף הנוגעים במת מטמאין אדם טומאת ז' אם נגע בהם בעודם נוגעים במת, וכן כלים

השביעי, [והתם לפי ר"ת בשל מתכת איירי כמש"כ תו' נזיר נ"ד ב', והר"ש לעיל], וכי"כ זה יבסוק בשביעי שלהם והלא נטמאו הבגדים גם כיום השביעי בנגיעתם בו וריכים ז' מהיום, ולכאורה מוכרח מכאן דאף דבגדים הנוגעים בטמא מת הו' אב מ"מ אינם גרועים מזה שנגעו בו ואם נגעו בו בשביעי שלו גם הם מוים עליהם בו כיום וטובלין אותן וטהורים לערב, דאינם מתטמאין יותר מזה שנגעו בו, אבל ל"מ כן, ועיקר נראה דהטעם הוא דכיון דנגעו באותו האדם שכבר נטמאו ממנו, כחד טומאה חשיב, ואפשר דאף אם נגעו באדם אחר כיון שהם כבר טמאים כזה שנגעו בו שוב אינם מתטמאין ממנו ליתר, ומיהו אם טהורים הם נטמאו לשבועה אף שנגעו באדם בשביעי שלו, וז"ע, אחרי שלא זכינו לדברים מפורשים בזה.

ויש לעי' אמנם מנלן דאדם וכלים אף שלא בחיבורין טמאים ז' הא קרא דוכנסתם בגדיכם בחיבורין איירי, הניחא אי חיבורין דרבנן י"ל דקים להו לחכמים דמדאורייתא ליכא ענין בחיבורין כלל, אבל אי חיבורין דאורייתא, אם כן מנלן דאף שלא בחיבורין כלים באדם, ולא משמע לומר דלחרב ליכא דין חיבורין, דמשמע דחרב כחלל לכל מילי, ועוד דהא לדעת הרמב"ן קרא דהרג נפש בהיטק קאמר וכמש"כ סק"ד, וא"כ הו' חיבורין למת, ולא נראה לומר דלהרמב"ן יהי' מוכרח מכאן דחיבורין דרבנן, ואולי קים להו לחז"ל דמדקאמר סתמא וכנסתם בגדיכם דכל בגדים שלוששים עכשיו קאמר אף שלא היו לבושים בהם בשעת נגיעה בחלל, וז"ע.

שם ב"ר"ש מ"א הביא הספרי דיליף כלים ואדם וכלים מוכנסתם בגדיכם, ונראה דה"ט דלא יליף מוכנס בגדיו דכתיב בחוקת משום דהתם י"ל דהבגדים ראשון, והא דנקט קרא לכיוסם לאחר שנתחטף כיום השביעי הוא משום דכיון דלבוש בהם אין תקנה לכנס כ"ז שהוא טמא שהרי יחזור ויטמא, אבל מקרא דוכנסתם בגדיכם כיום השביעי יליף שפיר דמשמע ודאי דהבגדים מעכשיו כבר טמאים לו ימים.

שם כתב עוד בשם הספרי דאדם וכלים נפקא מק"ו מכלים ואדם וכלים, ותימא נהי דהרג נפש מפרשין בנוגע בחרב, אבל הרי כתיב גם וכל נוגע בחלל, ואחרויהו קאי וכנסתם בגדיכם כיום השביעי, א"כ הרי מפורש גם דין אדם וכלים, וק"ו ל"ל.

ו) ודעת הראב"ד בפ"ז מהלכות נזירות ה"ח ובפ"ה מטו"מ ה"ג דהא דחרב כחלל היינו דוקא בכלי מתכת, והא דכלים ואדם וכלים היינו בחיבורין ובשאר כלים שאין של מתכת איירי, ולפי"ז למדנו דכלים שאין של מתכת מטמאין אדם בחיבורין טומאת ז', והנה אי חיבורי אדם למת דאורייתא, נראה לכאורה דה"ה אדם

ויש לעי' למה אמנם עשאוה כטמא שרץ ולמסקנא כטמא מת בז' שלו, ואין לומר דהיינו כדי שיהא לה היכר שא"ז הע"ש, דמה סברא היא זו, והרי אפשר לטמאה וכדס"ל לר"י, וז"ל דממעלות החטאת הוא ועשאוה אף לקדש בשפופרת שחטכה לחטאת, ולפי"ז אף לר' יהושע כן, אלא דר"י לא ס"ל דקגי בהיכר זה כיון דשפופרת זו אינה נריכה הע"ש בשום פעם, וכ"ה ברמז"ס סופ"א מהלכות פרה דחוטכה ומטבילה טעון טבילה ואף שפסק כר' יהושע.

שם ואלא עשאוה כטמא מת א"ה תיבצי הזאת שלישי ושביעי כו', אשפופרת פריך ולא אאדם הנוגע בה, וכדמשמע הלשון תיבצי, ועוד דעשאוה כטמא מת היינו אז והאדם הנוגע בה ראשון וא"ז הזאה, ועוד דשפופרת של עץ היא וכמש"כ תו' לעיל א', [והיינו דבחתיכתה נעשית כלי], ודעת ר"ת דחרצ הרי הוא כחלל היינו דוקא בכלי מתכת וא"כ לא יתכן כלל שהשפופרת תטמא אדם טומאת שבעה, ועוד דדעת הרמב"ן דאף אדם הנוגע בחרצ א"ז הזאה, וכמשנ"ת לעיל סק"ד, א"ו אשפופרת פריך, ונריך לפרש דמלישנא דחוטכה ומטבילה משמע ל"י שאין עסק בה זולת טבילה, [ומלישנא דר"א דיטבול מיד אין לדקדק שא"ז הזאה דמיד ר"ל שא"ז לטמאותה, אבל שפיר י"ל דנריכה הזאה], ואולי יתכן שבזרייתא זו שנוי בסדר העשי' וה"ק לוקח שפופרת של קנה וחוטכה ומטבילה וטעון טבילה, [ומיהו בגמ' דידן כתוב טעון טבילה בלא וא"ו], ולפי"ז מבואר בהדיא שא"ז אלא טבילה.

ולדעת הר"י מסימפונטי דכל כלים כחרצ, ע"כ לפרש דהכא עשאוה כאילו נגעה במת קאמר והיינו שהיא אצי אצות הטומאה, דאם ר"ל כטמא מת והיינו שהיא אצי הטומאה הרי אינה נריכה הזאה דהא אדם הנוגע בכלים שנגעו במת א"ז הזאה כדאמר נזיר נ"ד ב', ולהר"י מסימפונטי בכלים שהם אצי אצות קאמר דהא כל כלים הנוגעים במת הם אצי אצות, א"ו דהכא עשאוה כאילו נגעה במת קאמר, וגם ע"כ דאשפופרת פריך דתיבצי הזאה דהא אדם הנוגע בה א"ז הזאה, ויש לעי' לפי"ז דא"כ כד מסיק עשאוה כט"מ בז' שלו אית לן נמי לפרש דהיינו כאילו נגעה במת וא"כ הו"ל אצי אצות וא"כ החוטכה והמטבילה הו"ל אז וטמא ז', וא"כ חוזר ומטמא לשפופרת, ולא יתכן אלא שזרקנה למים אדם אחד ויוציאה אדם אחר ול"מ כן כלל, וגם ל"מ שהחוטכה והמטבילה טמא ז', וז"ל דלמסקנא כטמא מת ר"ל שהיא אצי הטומאה כאדם שנגע במת, והיינו שהיא טמאה כאילו נגעה באדם או בכלי שנגעו במת, ואע"ג דבס"ד ובמסקנא נקט לישנא דטמא מת מ"מ ע"כ לחלק ביניהם, ודוחק, והא דלא משני עשאוה כטמא מת סהם

שנגעו באדם זה צעודו נוגע בכלים הנוגעים במת נמי טמאין ז', [ואף כלי שטף].

ג) חיבורי אדם למת לענין אדם הנוגע בו לא למדנו דעת הראב"ד בזה, אבל כלים הנוגעים באדם זה טמאין ז' אף כלי שטף, והרי הדברים ק"ו מכלים ואדם וכלים, וגם זה מפורש בקרא דוכל נוגע בחלל, וכמש"כ סק"ה.

ד) אדם הנוגע בחרצ שנגע במת או בכלי שטף שעדיין נוגעים במת משמע דעת הראב"ד דנריך הזאה.

ומתניתין דאהלות לפי' הראב"ד ע"כ לפרש דבכלי מתכת איירי דודאי מסתברא דכולהו כלים דמתניתין בין דשלשה בין דארבעה בחד מינא מיתוקמו, ושלשה ודאי הן מתכת, דהא ודאי איירי שלא בחיבורין כמש"כ הר"ש במ"ד דאי בחיבורין אף באדם שלשה, דדיקרב בדיקרב (אי מדאורייתא אי מדרבנן) טמא, ובשלא בחיבורין הא אין כלי שטף מטמא אדם לדעת הראב"ד, א"ו בכלי מתכת איירי, וכיון דשלשה איירי בשל מתכת ה"ה דארבעה נמי בשל מתכת איירי, ואם נימא דחרצ הרי הוא כחלל הוא אף דכשנוגע בטמא מת הוי כמוהו אף להראב"ד א"כ מיתוקמא מתני' שלא בחיבורין, ולפי זה מש"כ הראב"ד דכלי שטף בחיבורין נמי כלים ואדם וכלים טמאין אינו דין המשנה אלא הוא דרשא דסיפרי מוכבסתם בגדיכס, אבל פשטא משמע דדין הספרי ודין המשנה חד הוא, ולפי"ז ז"ל דאף כלי מתכת דוכבסתם בט"מ אינן נעשין אז אלא בחיבורין ומקרא דוכבסתם בגדיכס הוא דללמד, ולפי"ז דין ארבעה איירי בחיבורין, ולפי"ז אמנם בכלל כלים אלו אף כלי שטף, ואף בדדין הרישא דוקא כלי מתכת אין בכך כלום.

ז) חגיגה כ"ג ב' עשאוה כטמא שרץ, נראה דר"ל דשפופרת שחטכה לחטאת עשאוה כט"ש לקדש, והנוגע בה טעון הערב שמש לקדש, וכן אם נמלך בה לקדש נריכה הע"ש, [אבל שפופרת שחטכה לקדש אינה מטמאה כלל דכולי האי לא אחמור רבנן], דאם אינה נריכה הע"ש לקדש אין כאן היכר כלל אף אי עשאוה כט"ש לקדש כיון דסוף סוף לא גזרו להנריך הע"ש בטומאה זו בשום ענין, אח"כ ראיתי שכ"כ מרן (הכ"מ) זללה"ה בהערות חגיגה, והציא סייעתא לזה ממש"ק א"ה לא תטמא אדם, ומאי קושיא הא אין מונין לחטאת וכבר הק' כן הטו"א, אבל למש"כ מבואר דגמ' ידע דבזרייתא דאמרה דטעון טבילה לקדש ואהא פרכינן דאי ט"ש היא אינה מטמאה אדם, [ואע"ג דבזרייתא לא קתני אלא טעון טבילה אין לדקדק דלא צעי הע"ש, דבזרייתא טעון טבילה בין לקדש בין לחטאת קאמרה, ולפיכך לא הזכירו הע"ש כיון דלחטאת א"ז].

דגם מונין זה שני ושלשי, והקילו בטומאה זו שאינה אלא משום מעלה בעלמא ללא ידיעת טומאה כלל, טפי מבכל טומאות דחטאת שאין מונין בהן ואף בטומאת ידים כדמנן פ"ב דפרה מ"ו, ופריך דהתניא דמטמאה אדם, ומשני עשאוה כט"מ בשביעי שלו, והשתא נראה דשב דינה ככל טומאות דחטאת דמטמאין אדם וכלים ואין מונין בהן, ורב הכי קאמר הרי עשאוה כטמא מת כמו כל טומאות דפרה, וממילא לא דמי לקודש, ושוב יצינו דגם לענין הע"ש לא שייך ללמוד מקודש, ודינה ככל טומאות דבני הע"ש בקודש, ומתכשרא רק משום דטבוי"י כשר בפרה, ואיכא היכירא ללדוקין.

ולפי פירוש זה הא דעשאוה כטמא שרץ וכטמא מת, הכל רק לענין פרה, והא דאיטריך ברייתא לאשמועינן דחוכמה ומטבילה טעון טבילה, אף דכבר שנינו שאין מונין לחטאת, הוא משום דהך שפופרת לא נגעה בשום דבר המטמאה, ורק דגורו עליה משום שמה איכא צינורא דע"ה שעדיין לה, וס"ד דהך חששא קיל, ולא גזרו עליו לטמאות אחרים. (חגיגה כ"ג ב').

(ח) חולין ע"א ב' כי קאמר רבה כו', לפרש"י תמוה דהא מעיקרא פרש"י דחרב הרי הוא כחלל ומשמע דמשום טומאת משא פירש כן, וא"כ הו"ל למימר השתא דאי ממתינתין הוי ס"ד דמתינתין בטבעת שהיא אב קאמר ולא בטבעת שהיא אבי אבות, ומיהו ברש"י כאן משמע דאף בטבעת שהיא אבי אבות אינה מטמאה במשא שכתב שאין טומאת משא אלא במי שהטומאה יואה ממנו, ועיקר פרש"י תמוה דהו"ל למימר כי קאמר רבה בכזית מן המת בלוע דמטמא במשא, ועוד וכי ס"ד דרבה לאו זהכי איירי, ועוד דאי מתניתין צעי לאשמועינן דמגע בית הסתרים לאו מגע הוא למה לא השמיענו בשאר בית הסתרים כגון בקומטו, וגם בסיפא דהתם קמני חך שהוא תחוב באדם והתם משום בלוע הוא, דבבית הסתרים הא ראוי לביאת מים מיהא צעין, ועוד הרבו בתו' לתמוה, ופירשו בתו' דלעולם גם השתא מפרשין דטעמא דמתינתין משום בלוע הוא, אלא דרבה אשמועינן דאפילו לגבי בלוע אין בלוע מטמא, ולפי"ז מבואר בהדיא דטבעת שנגעה במת מטמאה במשא, ובאמת אף לפרש"י למסקנא משמע דטעמא דמתינתין משום בלוע הוא, שכתב דאי ממתינתין הו"ל טעמא לאו משום בלוע משמע דקושטא דמילתא לאו הכי הוא, וכיון דחידושא דמתינתין דמשום בלוע הוא ע"כ דטבעת מטמאה במשא דאל"ה הא לא שמעינן ממתינתין דין בלוע דהא משום מגע בלא"ה אין הטבעת מטמאה דהא מגע בית הסתרים הוא.

וברמב"ם פ"ה מטו"מ הי"ג כתב שאין בגדים שנטמאו במת מטמאין במשא, [והרמב"ם

והיינו כאב ולפיכך א"ל הזאה, אבל אמנם עשאוה כט"מ בראשון שלו, ו"ל דכיון דקושטא דמילתא הכי הוא לא חש להאריך בחירון אחר וקאמר מיד קושטא דמילתא, [דהש"ס ידע שאמנם אף אינה טמאה ו' ולא רק שא"ל הזאה].

ובל זה לפי מש"כ לעיל סק"ד לפרש דהר"י מסימפונטי כהרמב"ן ס"ל דדין מיוחד הוא שא"ל הזאה אדם הנוגע בכלים, אף שהוא טמא ו', אבל לפי מה שזידדו בתו' גזיר שם לפרש דלהר"י מסימפונטי לא פריך מכלים הנוגעים במת, ואמנם אדם הנוגע בכלים הנוגעים במת צריך הזאה, לפי"ז יחא בפשיטות דטמא מת היינו אב ולא אבי אבות, ופריך אשפופרת וכמו לפיר"ת, וכן למסקנא השפופרת כאב בשביעי שלו ולא כאבי אבות.

ברש"ש כאן צידד לחדש דהנוגע בחרב שהוא כחלל אס החרב בשביעי שלו גם הנוגע בו אינו טמא אלא יום אחד וכן אס הוא בשלישי הרי גם הנוגע בו אינו טמא אלא עוד ארבעה, וזה נגד הפשטות, והרי השוה הכתוב חרב לחלל, ומה שהזכיר וזכר לדבר הא דנדה ל"ג א' יכול יעלה לרגלה אינו ענין לכאן דהתם כתיב ותהי נדה עליו וגם הוא נעשה כמותו, אבל הכא הכלי אבי אבות והאדם הנוגע בו אב, ואין כאן חומר בו יותר מבמטמא, אף שהוא טמא ו' ומטמאו כבר שלמו ו' ימי טומאתו, דהא עיקר טומאתו קלה ממטמאו, ושמעתי בשם ספר מקדש דוד שהביא רא"י דלא כהרש"ש מהא דאמרו יומא ח' ב' שא"ל הזאה ברביעי דלא משכח"ל שלישי ולא שביעי, ואם איתא הא משכח"ל כגון שנגע ביום קדם הפרשתו בחרב שהוא בשלישי שלו לאחר הזאה, ואף שיש לרדות דלא חיישין שמה נגע בדבר שטומאתו ידועה והיו עליו בו ביום, אבל מ"מ העיקר דלא כהרש"ש אלא שאף הנוגע בחרב בשביעי שלו טמא ו'.

— נמצאו בזה עוד דברים בספר חגיגה —

חגיגה כ"ג ב' עשאוה כטמא שרץ, [יעו' בחור"א בהערות חגיגה ובהירות ס"י סק"ח ובפרה ס"ה סק"א ובמש"כ לעיל], אפשר לפרש דלענין חטאת תיקנו באמת דכלים הנגמרים צעי הע"ש, ורק משום דחטאת כשרה בטבוי"י ממילא כשרה נמי קודם הע"ש, ואי לא דתיקנו טבילה לכלים הנגמרים בטהרה לענין קודש, ה' די בכך להיכירא ללדוקין, ורק משום דתיקנו לקודש בלא הע"ש, תו ליכא היכירא לחטאת, ולזה קאמר דשאיני חטאת מקודש שהרי בחטאת עשאוה כראשון, מה שלא עשו בקודש, ומזה יצינו דגם לענין הע"ש שאני חטאת מקודש, ודינה לענין חטאת כטבוי"י, ומתכשרא רק משום דטבוי"י כשר בפרה, ואיכא היכירא ללדוקין, והשתא ס"ד דאינה מטמאה אדם, ולפי"ז אפשר

דבעינן פותח טפח היינו דוקא לענין להציא טומאה לכלים שחתם האוהל, אבל לענין לטמאות האוהל עצמו כל שאין הפסק חשיב כאוהל אחד אף שאין באמצע פותח טפח, ולפי"ז נראה דין לפיר"ת ודין לפירוש הר"י מסימפונטי, ולפיר"ת איירי דוקא בחיבורין.

ולפירוש השני שכתבו הר"ש והרא"ש דבשפוד שנטמא מחמת נגיעה באוהל מבחוץ איירי, ואפי"ה הו"ה השפוד אבי אבות, לפי דאהל כמת חשיב, לא נתיישבו הרבה דברים, חדא דמשמע דבאוהל של פשתן איירי וא"כ מאחוריו אינו מטמא אדם טומאת ז', וכינ"ל יטמא השפוד להיות אבי אבות, ועוד דלמה לא יחשב אחוריו כנוגע בפנימי והו"ל אבי אבות לענת הר"י מסימפונטי, ויטמא אדם טומאת ז', ומלבד זה דברי ר"ש במתניתין דשיפועי אוהלים לא נתפרשו שכתב דאיירי בשאין המת בתוכו, ומה בכך הא מ"מ כבר נעשה הצד החיצון אבי אבות ע"י נגיעתו בפנימי בזמן שהי' המת בתוכו, ולפיר"ת הרי ע"כ איירי בעוד המת בתוכו, אבל עיקר הפירוש יתכן לקיים באופן זה, [אבל אינו מתיישב בלשון הראשונים ז"ל], דאמנם הנוגע באוהל כנוגע במת, [אף שלא ידענו מהיכן למדו דבר זה], ולפיכך הו"ה השפוד אבי אבות, מיהו זה דוקא באוהל שמציא ואינו חוץ, אי"כ בשל פשתן שנוגע בו מתוכו, [ויחכן שלא יטמא מחמת אוהל כנוגע בתוך מקצת המרודד על הארץ], ומ"מ אין הצד החיצון של אוהל פשתן נעשה אבי אבות [לפי"ה הר"י מסימפונטי], משום דחלוקת האוהל לפנימי וחיצון נועם ההלכה יוצרתו ואין לו שטח, ולפיכך אין החיצון חשיב כנוגע בתוך של הפנימי בעוד המת בתוכו, אלא חשיב כנוגע בכלים שנגעו במת, ולא הו"ה אלא אבי אבות, ולפיכך הנוגע מאחוריו אינו טמא ז', ולפי"ה ר"ת נראה דבשיטות דאמנם חשיב החיצון כנוגע באוהל המת והו"ה אב, וכן הנוגע בו מתוכו בעוד המת שם, [ולפיר"ת איירי מתניתין דוקא בשהמת בתוכו בשעת נגיעה], ומתניתין דטבולות התם משום שהטבולות אינם חולצין שאינם אוהלים קבועים, ולפיכך אחוריהם ותוכם שווה והנוגע בטבול בעוד שהיא מאהילה על המת הו"ה כנוגע במת ולפיכך הטבול השני נעשית אבי אבות לשיטת הר"י מסימפונטי, אף שאינה נוגעת בתוך של הראשונה אלא בצדדיה, ולשיטת ר"ת לא מקטצר דחשיב חיבורין במה שמחזרת לטבול הראשונה, דהו"ל חיבורי חיבורין, וכמש"כ הרא"ש, כיון דסוף סוף הטומאה אינה אלא מחמת המת הו"ל גם טבול הראשונה כחיבורין, ולפיכך פירש דחשיב כאילו גם השני מאהלת על הטומאה, והא דאמרו לו לר"ע אין האהל מתחשב נר"ץ לפרש דהיינו משום דכשהמת באוהל חשיב האוהל כולו כמת אבל אין השפוד מקבל טומאתו מחמת האוהל, מדע שהרי כשהוציאו המת מן האוהל הו"ל האוהל אב לפיר"ת,

ס"ל דכל כלים כחצר וה"ה בגדים], ולכא"ו בסוגיא זו מבואר איפכא, אח"כ ראיתי שהרמב"ן בחידושו בסוגיין אמנם כבר העיר מזה, [ועי' רמב"ם סוף הלכות טו"מ מבואר דמפרש כפרש"י], ומש"כ בכ"מ דהיינו מתניתין דריש כלים, ז"ע דהתם באב הטומאה איירי וכדקתני אבות הטומאות כו', אבל בחצר שהוא אבי אבות לא איירי, וכבר כתבו כן הר"ש והרא"ש שם.

שם תוד"ה כי וי"ל דכולה מילתא דריש רבה כו', ז"ע דא"כ למה טרחו בגמ' לעיל בק"ו ממניד פחיל, וכבר הקשו כן הראשונים ז"ל ועי' במהרש"ל ודוחק, גם כבר תמה מרן (הכ"מ) זללה"ה דיו"ד סימן ט"ז דמסתברא דתרומה שכבר נבלעה אין חייבין ליהרר מלטמאה וכדאמר כריתות ז' כהן שסך בשמן של תרומה בן בתו מתעגל בו ואינו חושש, וכן אמרו יומא פ"א א' זר שבלע שזיפין של תרומה כו', ופירשו תו' מנחות ס"ט א' משום שכבר איתחיל, והרמב"ן אמנם חלק על התו' ופירש דרבה מסבירא קאמר דאף בשתי טבעות כן.

ע"ב א' אמר רבה שאני עובר הואיל וסופו לנאת כו', נראה דרבה סבר דטבעת בטילה טפי לגבי הגוף מולד, וגם אין הולד מונח במקום עיכול המאכלים, אלא כמונח בקופסא, ורבה לא נחא ל' לחלק בכך, [וגם מזה קשה למש"כ תו' דרבה מנבילה יליף גם דין שתי טבעות, דהא נבילה אין סופה לנאת כלל, ואיך אפשר ללמוד מזה לדין ד' טבעות].

ט) אהלות פ"א מ"ג אר"ע יש לי חמישי כו', עי' לקמן פ"ז מ"ב ופט"ו מ"ב, ולפירוש ראשון של הר"ש וכן פירש הרמב"ם, והיינו דהשפוד הוא באוהל המת, ונטמא מחמת האוהל, ואפי"ה קחשיב ר"ע חמשה כיון שהשפוד לא נגע במת ורק נטמא ע"י האוהל, א"ש הכל, דהא דפ"ז מ"ב הוא דין מיוחד באוהל של פשתן שחידשה בו תורה קבלת טומאה, וגם הוא חוץ בפני הטומאה, ופירשו חז"ל שהכונה בזה שדינו חלוק וכאילו הצד הפנימי והצד החיצון כשני כלים, ומיירי התם בשהמת באוהל, ומשכח"ל תוכו בשנגע במקצת המרודד על הארץ דמשום אוהל ליכא ורק משום נגיעה באוהל איכא, ולדעת הסוברים דחצר כחלל בכל כלים נמא התוך [בזמן שהטומאה בתוכו] אבי אבות ואחוריו אב, ולפיכך הנוגע בתוכו טמא טומאת ז', והנוגע מאחוריו טמא טומאת ערב, ולפי"ז מצי איירי אף בשכבר אין המת בתוכו, ולדעת ר"ת ודעימי' דחצר הרי הוא כחלל דוקא במתכת, מתפרש דוקא בשהמת בתוכו עדיין והנוגע בתוכו טמא טומאת ז' מדין טומאה בחיבורין, אבל מאחוריו הו"ל חיבורי חיבורין, ומתניתין דטבולות מתפרש כמש"כ הרא"ש שם דחשיב כאהל אחד וכאילו גם הטבול השני מאהלת על הטומאה, דנהי

סימן ב

(א) פ"ג מ"ז טע"ט על רוס טפה מרובע מציא את הטומאה וחוצץ בפני הטומאה כו', נראה דמהלכה זו נלמד דין טומאה ראויה, דמאחר שנאמרה הלכה דאין חוצץ בפני הטומאה אלא טע"ט על רוס טפה, ממילא כל דליכא טע"ט על רוס טפה הרי הטומאה כמונחת באויר, ובזקעת ועולה בזקעת ויורדת. ולפ"ז נראה דאין נפקותא אם הטע"ט על רוס טפה הוא ממעל לטומאה או מלמטה או מן הצדדים, דכל שיש טע"ט על רוס טפה שהטומאה מטמאה, חשיבא הטומאה כמונחת באהל והוא חוצץ בפני הטומאה, דעיקר הענין שאם הטומאה באהל אינה מטמאה חוץ לאהל, וכשאינה באהל הרי היא מטמאה כנגדה למעלה ולמטה, וכל שיש טע"ט הרי הטומאה באהל, והיינו דקתני מתני' שיש צביץ פותח טפה וסתמו כפירשו שזהו רחבו של הצביץ, וממילא הטומאה ממשטחו, ומ"מ מציל, כיון שמצדדי הטומאה יש אויר טע"ט על רוס טפה, וכן בפ"ו מ"ג בכותל שהוא לאויר והטומאה בחציו שכלפי הבית דהעומד על גבה טהור, אף שאין במקום הטומאה טע"ט על רוס טפה למעלה ולמטה, דכיון דמטמאה את הבית ובבית איכא טע"ט תו אין כאן דין טומאה ראויה, דהטומאה באהל, וכן שם מ"ד בטומאה צמיוצה מחציה ולמטה דעליי' טהורה אף שאין כלל הפסק אויר בין הטומאה לעליי'.

ועל פי זה מתפרש בפשוטו הא דאמרין ברכות י"ט ב' דרוב ארונות יש בהם חלל טפה, דהיינו שבשטח הארון לעולם נמצא טע"ט על רוס טפה אויר, דודאי כן הוא דגוף האדם הרי אינו שוה דכתפיו רחבין וראשו ורגליו צרים, וארון נעשה צמדה שוה בערך, אבל אין צריך שיהא הכיסוי מוגבה מן המטה טפה, וגם על זה נראה דאין שייך לומר דרוב ארונות יש בהם חלל טפה, בין המטה לכיסוי, דכיון דאין צורך לזה, לא שייך לקבוע בזה אלא לשעתו צמדה שידוע, ואף אם עכשיו נוהגין לעשות שיהא טפה בין המטה לכיסוי, מ"מ אין להחזיר לדלג על ארונות של דורות קודמים, ושיבואו, דמי יודע כיצד נעשו וכיצד יעשו, אבל לשון הרמב"ם בפ"ב מטו"מ ה"ו שכתב אם יש בין כיסוי הארון והמטה גובה טפה משמע דבעי שיהא האויר טע"ט מעל הטומאה, וז"ע, ועי' לק' ס"ק י"ב נחפרשו הדברים.

(ב) פ"ז מ"א אם ה' מקום הטומאה טע"ט על רוס טפה הנוגע בה מ"מ טמא כו', נראה דלענין קבר סתום אף מת שלם פתחו בטפה, דכל שיש מקום לטומאה לנחת לאו קבר סתום הוא, וכן פשוט להדרישה והט"ז ביו"ד ס' שע"א ויהדרישה דן להקל

ואילו השפוד אצי אבות, הרי שאין טומאת השפוד מן האוהל.

והראב"ד בפ"ח מטו"מ ה"ז דעתו כדעת ר"ת וכפי' ראשון שצ"ש צה"ל דר"ע, והנוגע באוהל אין טומאתו אלא כנוגע בכלים הנוגעים במטה, וגם ס"ל דאהל של פשתן אינו חוצץ בפני הטומאה וכמבואר בדבריו בפ"ה ה"ב, ומפרש דמתניתין דטומאה מתוכו כו' משום טומאה בחיבורין הוא, ולענין טומאה בחיבורין חילקו דאהל קבועה אין באחוריו משום חיבורין שאינו נטפל כ"כ לטומאה, וכן תוכו כשטומאה מאחוריו, אבל תוכו כשיחיבורין אף כשנוגע במקצת המרודד על הארץ או שנתהפך לחוץ, שאין בו משום אהל, ולעולם דין האוהל כנגד אחד ולכך חזי זית מתוכו וחזי זית מאחוריו מנטרפין, ואלא נחמור לי בלשון הראב"ד כונתו וז"ל במש"כ בתחלת דבריו או חיבורי אדם למטה כו' הוא העיקר מן התורה, אם כונתו לחיבורין אדם באדם ולומר שהוא מן התורה, או דאמננס הנוגע במטה קאמר אבל חיבורין אינן אלא דרבנן, ועי' לעיל סק"ו, ואי חיבורין דרבנן ניחא טפי סבירא זו לחלק בין תוכו לאחוריו, ויש לעי' לדעת הראב"ד הא דתניא בתוספתא ומייתי לה הר"ש דרבי נתן סבר דכחצי זית מאחוריו וכחצי זית מתוכו אין מנטרפין, מאי טעמי', וע"כ דסבר דדין חלוק כשני כלים, ולמה הרחיק הראב"ד סבירא זו, (גם שם משמע דאהל מציל ול"ע בזה כעת).

רמב"ם פ"י מהלכות טו"מ ה"ה והנוגע בלוח זו השני' כנוגע בכלים שנגעו באוהל המטה, תמוה דהא דמתניתין תנן טמא טומאת ז', ומש"כ בכ"מ משום טומאה בחיבורין תמוה דלא אשכחן חיבורין לכלים שנגעו במטה, ומנלן לחדש, ואלף לפי' הר"י מסימפונ"ט דמתניתין דארבעה טמאין במטה בחיבורין איירי היינו דוקא לכלים ואדם וכלים אבל כלים ואדם ואדם לא], וכש"כ שלא נזכר זה בדברי רבנו וממילא אין לפרש כונתו לזה, ומרן (הכ"מ) זללה"ה בספר אהלות סימן ט' סק"ו כתב דמהא דלא חזי חמשה טמאין במטה מוכח דליכא דין חיבורין לכלים שנגעו במטה, וימיהו אי מתניתין שלא בחיבורין איירי י"ל דה"ט דלא נקט חמשה משום דלא איירי בחיבורין], ובפיה"מ כתב שהנוגע בטבלא השני' טמא טומאת ז' משום שהיא חלק מאוהל המטה, ומשמע דר"ל כפי' הראב"ש, ולפי"ז לאו משום חיבורין קאמר, והו"ל למימר הר"ז כנוגע באוהל המטה, ואולי ט"ס הוא, וז"ע.

שם פ"ח ה"ז הטומאה תוך השיפוע כו', לא נחפרש וכמש"כ הראב"ד דמה חילוק בין השיפוע לאוהל, ומש"כ בכ"מ לא נחפרש, וז"ע.

וכן מפורש ברא"ש פ"ב מ"ד שכתב דהא דגולל מטמא באהל היינו שיש לקצר פתח טפח מן האד דאל"ה מיפ"ל שהוא טמא משום מאהל על הקצר [ועי' תו' סוכה כ"ג א' ד"ה ולא שהקשו כן], והא דמינא החס בתוספתא ב' אצנים של ד' טפחים שעשאן גולל כו' נטלה אחת מהן המאהיל על השני טהור, היינו משום דלצטל שם גולל צריך פתח של ד' טפחים, דפחות מכאן עדיין שם גולל על הנשאר, [וגם צריך שיהא פתח זה מלמעלה ולא מן האד כמבואר בראשונים ברכות י"ט ב' ב"ב ק' ב' דכל ארונותיהם היו פתוחים מן האד ומ"מ דנו משום גולל עי' ברכה משולשת ברכות שם, ובתו' כתובות ד' ב'], אבל מדין קצר סתום שפיר נפיק בפתח טפח.

וכן מפורש ברמב"ן בתה"א בענין הכהנים שכתב דאפשר היה להחיר לדלג על ארונות לפי מה שהיו נוהגין שהי' בארון פותח טפח והי' ביציאתו פותח טפח, הרי דסגי ביציאה של טפח לצטל ממנו דין קצר סתום, וכ"מ בתו' מיר נ"ג ב' ד"ה חרב אם לא שכל הצדדים סתומין כו' וביציאתו פותח טפח כו', וכן מפורש ברא"ש כלל ל' ס"י א' שכתב והיה דברכות שיש פ"ט בין המת לארון וגם יש פ"ט בצדי הארון שיש לטומאה מקום לנאת, וכ"ה בטור סימן שע"ב וזהו דוקא צימיהם שהיו קוצרין בענין שיש ביציאת הקצר פותח טפח כו', ועי' להלן בדברי הרמב"ם.

עוד הביא מרן ז"ל תוספתא דביב בפי"ה, ויתבאר בס"ד להלן סק"ה.

ויש להסתפק אי בפתח טפח שצית איכא לדינא דלא פרץ את פנימיו, דאפשר דדוקא בפתח גמור מהני הא דלא פרץ את פנימיו דלא למיחשבי' כקצר סתום, דבסתמא עומד להפתח, אבל בפתח טפח כיון שאינו פתח גמור י"ל דכל שנקחם חשיב כסתום לעולם, [בביב וכיו"ב פשיטא דאף בפתח טפח איכא לדינא דלא פרץ פנימיו, והכי מוכחא מתני' פ"ג מ"ז עי' לק' סק"ה וכל הנידון בצית] ואח"ל דגם צוה אמרינן דכלא פרץ פנימיו עדיין שם פתח עלי', אכתי חייבי לך אם זה דוקא לטומאה פחות מטפח, אבל למת שלם כיון שאינו יכול להוציאו דרך כאן, לא אמרינן דעמיד לפתחו כיון שאין תועלת בפתיחתו, והו"ל בדין קצר סתום, או"ד ל"ש, ומסתברא דל"ש.

והלום ראיתי ברמב"ם פ"ז ה"א שכתב בצית סתום שמטמא כל סביביו מדין קצר סתום, וז"ל נפתח צו פתח אפי' סתמו אם לא פרץ פנימיו הנוגע בו מאחוריו ומגו טהור ואין טמא אלא כנגד הפתח וכמה יהיה שיעור הפתח שלם המת פתחו בארבעה טפחים וכזית מן המת פתחו בטפח וגדול מכזית הרי

אף באיכא טפח צלירוף דמ"מ לאו סתום הוא, וצוה השיג הט"ז], וכ"ה שם בחדושי הגרשוני, וכן בש"ך בנקה"כ שם לא השיג על זה, וכן משמע ממה שנשנה במשנה דין פתח טפח ופתח ארבעה טפחים בפ"ג מ"ו לענין סוף טומאה לנאת והוא נידון דרבנן לדעת רש"י צינה י' א' חולין קכ"ה ב', וכן הר"ש בפ"ג מ"ו כתב שהוא גזירת חכמים, ואם איתא דלענין קצר סתום נמי ציותר מכזית פתחו צד', א"כ שיעור זה הל"מ, והו"ל לתנא למיחשי' לענין דאורייתא בקצר סתום.

ומרן זללה"ה בסימן י"ז סק"ו הקשה על זה מהא דתניא בתוספתא שלהי פט"ז דקצר שפרץ את פנימיו וחזר וסתמו מטמא את סביביו נפרצה צו פרצה א' של ד' טפחים צין מלמעלה צין מלמטה אינו טמא אלא כנגד הפירצה בלבד, הרי דשיעור פרצתו בארבעה טפחים, אבל נראה דלענין סוף טומאה לנאת מיתניא וכדמוכח מהא דקתני אינו טמא אלא כנגד הפירצה בלבד הרי דלענין לטמאות כנגד הפתח מיתניא, וכן נמי מסיים זה בתר הכי הי' לו פתח אחד לצפון ופתח לו פתח אחר לדרום טיהר דרומי את הנפוני, ואף דקודם שפרץ צו פירצה היתה טומאתו מדין ק"ס, [ואז לא הי' מטמא כלל מדין סוף טומאה לנאת למש"כ לק' סק"ג], מ"מ שנה התנא בסיפא גוונא דנטהר אף מטומאה דסוף טומאה לנאת, ואפשר עוד דלכך נקט ארבעה טפחים כי היכי דלא ליטמא משום גולל, עי' לעיל פ"ב מ"ד בר"ש וברא"ש הובא להלן, ומשמע דאף בנפתח מלמטה נטהר העליון מדין גולל, והשתא ניחא דנקט צין מלמעלה צין מלמטה, ולא נקט סתם דהוי משמע אף מן האד, דבאמת מן האד לא סגי אף שנפתח ד"ט דאכתי מטמא משום גולל.

ומוכח מכאן שאם נפרצה פירצה של טפח אחד עדיין טמא מכל הרוחות מדין סוף טומאה לנאת [בדליכא משום קצר סתום כגון בכלים עי' תו' ב"ב ק' ב'] וכמבואר בתו' ב"ב י"ב א', [וביד רמ"ה שם חולק צוה וס"ל דלא מטמאין משום סטל"ץ אלא דרך פתחים ולא בדליכא שום פתח עיי"ש], ודוקא בפתח של ארבעה טפחים אמרינן בעירובין ל' א' דודאי כי קא מרוח בהוא קא מרוח, דד' טפחים כבר שם פתח עליו, אבל בטפח לא אמרינן הכי, ועדיין מטמא כל סביביו, תדע דהא יתר מכזית כמה כדתנן פ"ג מ"ו הרי דאף שהטומאה יכולה לנאת דרך הטפח הפחות, מ"מ אמרינן דאפשר שיציאו דרך פתח אחר סתום, ומיהו באמת טעמא בעי, ואפשר דדוקא בפתחים אמרינן כן דזהו הרגילות להוציא דרך פתח, אבל מקום הסתום מכל הצדדין ויש בו טפח פתוח ובתוכו טומאה יותר מכזית ופחות מטפח אינו מטמא אלא כנגד הפתח, ועי' לק' סק"ד.

לטמאות כמס"כ הראב"ד פ"ז ה"ד, ולכן אין לטמאות בתקרה הבולטת סביב הבית אלא מדין סוף טומאה לאת, הרי מצואר דאף בקבר סתום מטמאין משום סוף טומאה לאת, ומה שכתב בן זשם י"מ, נראה שהוא משום דבדליכא פתחים כלל לא מצאנו בגמרא סוף טומאה לאת, ובאמת דעת הרמ"ה ב"ב שם דכה"ג לא אמרינן סוף טומאה לאת לטמאות כל סביביו, לכן כתב הדבר ב"ב י"מ, אבל מדין קבר סתום משמע דפשיטא ל"י דשייך גם בזה דין סוף טומאה לאת.

ועי' עוד בשטמ"ק שם ב"ב ה"ר דמשמע דפי' סוגיין בשדעתו לפנות המת מן הבית, הלכך אין כאן דין קבר סתום ורק משום סטל"ז מטמאין סביביו וכתב ז"ל דהנוגע בכתלי הבית אף בדליכא קיריו כלל חוץ לכתלים טמא משום סטל"ז דשמא יפתחו פתח במקום הזה (עיין לעיל סק"ב), ולפי"ז יש להוכיח דבקבר סתום לא אמרינן סוף טומאה לאת, מהא דתנן פ"ז מ"א נפש אטומה הנוגע בה מן הצדדין טהור, ומיהו אין זה רא"י דנפש אטומה ככל טומאה רגילה חשבינן לה ולא אמרינן כלל דסופה לאת, דדוקא בנמצאת באהל אמרינן דסופה לאת, ולא במונחת סתם מכוסה בעפר או באבנים.

ובתור' ב"ב שם וכן בשבת קמ"ו ב' פירשו נמי דה"ט דבפרק פזימיו מטמא כל סביביו, משום דלא ידעינן מהיכן יוצאו, ומשמע דמפרשי נמי דליכא משום קבר סתום, דבקבר סתום הרי טמא כל סביביו מן הדין כדתנן רפ"ז ואף במקום לה סוכה מטמאין רבנן עי' רמב"ם וראב"ד פ"ז ה"ו, ואפשר דהיינו כטעמי' דהר"י שזשטמ"ק דכיון דדעתו להוציאו לא חשיב קבר, אבל ב"ב ק' ב' נקטו דבית שפרץ פזימיו הוא דין קבר, וכן בר"ש פ"ז מ"ג, ודברי הת"י ב"ב ה"ה, ושמא תלוי בדעתו, וכן מצואר בדבריהם שם דקבר סתום אף באיכא אור טפה פנוי מטמא באהל ודלא כדעת הראב"ד.

הק' מרן זללה"ה בסי' י"ז סק"ט למה מטמאין תחת הזיזין הרי דרך הטומאה לאת ואין דרכה להכנס ואית לן למימר דיפתח שלא כנגד הזיזין, ותיירץ דמשכח"ל בשאין בין הזיזין כדי הולאת המת וע"כ שיפתח גם תחת הזיזין, ולו"ד ז"ל היה מקום לומר דהדבר תלוי באמת לפי הראוי לנהוג, הלכך צ"ב הפתוח מג' רוחות וצריבעית פתוח לרה"ר אית לן למימר דסטל"ז לרה"ר, אבל כשכל הצדדים שוין ויש בהן זיזין אין דרך צ"א להקפיד אם לפתוח כנגד הזיזין או בין זיזין, הלכך הכל טמא מספק.

ד) פ"ג מ"ו גדול מכזית כמת, נראה דסוף טומאה לאת הוא משום דכך עמיד להיות באמת, באופן הרגיל, ואינו גזירה על כל הסתום,

הוא כמת ופתחו צארכעה, עכ"ל, ופשטות הדברים משמע דבגדול מכזית ונפתח פתח פחות מד"ט עדיין מטמא מדין קבר סתום, אם לא דנדחוק דדוקא בנסתם קאמר, ואף דלענין כזית מהני לא פרץ את פזימיו אף בפתח של טפה מ"מ לענין מת שלם כל שפחות מד"ט ונסתם חשיב כפרץ את פזימיו, וגדול מכזית כמת, אבל זה דוחק.

ומיהו למס"כ בשטמ"ק ב"ב י"ב א' ב"ב ה"ר יהונתן דבית סתום שאין בו דין קבר סתום [משום שדעתו לפנותו] מ"מ הנוגע בכתליו טמא משום סוף טומאה לאת, [ואפשר הטעם דכל נגיעה חשיבא ככניסה לפנים משהו, אלא שהכותל חוץ, וכיון דמחמירין שם כאן עמיד להפתח הרי מחמירין למיחשבי' כנכנס משהו בתוך חלל הפתח], יתכן לפרש בן גס בזכות הרמב"ם דלכך לא מהני פתח פחות מד"ט דעדיין הנוגע בו טמא מדין סוף טומאה לאת, אבל באמת מדין קבר סתום נפיק אף בפתח טפה, ואף דבתחלת דבריו הזכיר הרמב"ם דגם הנוגע בגגו טמא, מ"מ באיכא פתח פחות מד"ט רק הנוגע בקירותיו טמא, ומ"מ רהיטת הדברים משמע דבליכא פתח של ד"ט חזר לדון קבר סתום, וי"ע.

ג) לכאור' נראה דבקבר סתום לא מטמאין מדין סוף טומאה לאת, כגון בית שנסדק ואין בסדק כדי חוט המשקולת והי' קבר סתום בפנימי, דכה"ג בטומאה בפנימי החיצון טמא כדתנן פ"א מ"א בה"א כל שהוא והיינו מלא חוט המשקולת כמס"כ הר"ש מתוספתא וכ"ה ברמב"ם פט"ו ה"ו, אבל בקבר סתום נראה דהחיצון טהור, דכל ענין קבר סתום הוא שאין סוף הטומאה לאת ממנו, ולכן יש בו טומאת קבר, ואין לשמש שני הפכים כאחד, דאם סופו לאת אין ראוי למיהב ל"י דין קבר, בין אם סוף טומאה לאת דאורייתא בין אם הוא דרבנן, ועוד איכא נפק"מ לדעת הראב"ד פ"ז ה"ד דקבר סתום שיש בו טע"ט פנוי אינו מטמא באהל, דלפי"ז זיזין היוצאין מן הבית שפרץ את פזימיו אינם מטמאים תחתיהם מדין קבר סתום, אבל אפשר לטמא תחתיהם משום סוף טומאה לאת.

אבל לא כן מצואר בשטמ"ק ב"ב י"ב א' ב"ב ה"ה הראב"ד וז"ל בית סתום אינו מטמא כל סביביו אם יש שם מת לפי שאינו כקבר פרץ את פזימיו הרי הוא כקבר סתום ומטמא כל סביביו במגע מפני שהוא כענין גולל ודופק וי"מ אפי' באהל אם יש לפניו תקרה בכל סביביו והטעם מפני שסופה לאת משם ולא הוצרך מאיזה מקום תלך בו עכ"ל, הנה לשיטתו אצל דכשיש בקבר טע"ט פנוי אינו מטמא באהל, ולכן אין לטמאות סביבות הבית מדין קבר וכמו בטומאה בכותל ומקומה טע"ט ב"ב מ"א, דהתם בדליכא טע"ט פנוי, ורק במגע שייך

וברמב"ם פ"ו ה"א שנה דין פתח המזיל את הצית
מדין קצר סתום לגדול מכזית בארבעה,
ומשמע דאף שנפתח צו פתח של טפח עדיין יש לצית
דין קצר סתום, והנה אם כונת הרמב"ם לדין קצר סתום
ממש, ע"י לעיל סק"ב, שאני התם דכך נאמרה ההלכה
דקצר סתום, לפי דעתו ז"ל, אזל לעינין סטל"ז שפיר יש
לקיים הדברים דלא אמרינן דסופו לשזור ולפתוח דלת
אחרת כשיש לטומאה מקום לזאת דרך הפתח הרגיל,
והאף אם כונת הרמב"ם מדין סטל"ז ע"י לעיל שם
במש"כ ע"פ דברי הר"י בשטמ"ק צב"ב מ"מ י"ל דהיינו
דוקא צצית שרגילתו צפתח גדול לכך אמרינן דעדיין
עמיד לפתוח פתח גדול, אזל במגדל שחללת עשייתו
צפתח קטן לא אמרינן שעמיד לשזור ולפתוח צו פתח
נוסף כשיש לטומאה מקום לזאת צפתח הקיים.

(ה) פ"ג מ"ז ציצ שהוא קמור תחת הציט כו' שדרך
הטומאה לזאת כו', מדנקט האי טעמא
ע"כ הנידון משום סוף טומאה לזאת, ומיירי בדאיכא
פתח מן הציט לציצ פותח טפה אלא שהוא נעול, [וכן
הדבר בזהו שמניחין על פי הציצ כעין רשת שלא יפלו
למזכר דברים העלולים לעכב את הילוך המים], וכיון שיש
לציט ולציצ פתחים לחוץ אמרינן שדרך הטומאה לזאת
ואין דרכה להכנס, ולא איירי מחני' כלל מדין קבר סמוס,
דכיון דאיכא פתח לציט ולא פרץ פזימיו ליכא משום קבר
סמוס כמבואר ב"ב י"ב א', וגם אפשר דכיון דהמים
שוטפין בציצ וסופן שיוציאו הטומאה לחוץ, אין כאן דין
קבר סמוס, וכמ"ס סק"ג צ"ס ה"ר יהונתן שבשטמ"ק
ב"ב שם דדעמו לפנותו ליכא דין קבר סמוס.

ובכן הא דמניא בתוספתא הובאה בר"ש כאן דביז שהוא
קמור כו' ויש צו ד"ט כו', איירי נמי בדין סטל"ז
ובדאיכא ד"ט בפתח הדיז לבית, ואף באין צביז וביניאמו
ד"ט מ"מ הדיז טמא, אף אם ינמא דבאין גס בפתח
הדיז לבית ד"ט הדיז טהור דגס בכה"ג אמרינן דדרך
הטומאה לנאת ואין דרכה להכנס וכשיעשו פתח לביז
יעשוהו לתוך, א"כ דאם פרוץ במלואו אף שאין צו ד"ט
אמרינן דינא דרך שם וכמש"כ סק"ד לענין מגדל שאין
צו אלא גע"ג, דהכא כיון שלד הדיז יש לביז פתח ד"ט
אף שהטומאה באמצע הדיז במקום שאין צו ד"ט, מ"מ
אמרינן דקופה לנאת לבית דרך הפתח שיש צו ד"ט, ולא
אמרינן כאילו הדיז נגמר במקום שאין צו ד"ט וממילא
דינו כאין צו פתח ד"ט לשום נד.

אבל צמח' צ"כ ק' צ' ד"ה ורומן משמע דלא הוי גרסי
במחני' שדרך הטומאה לזאת וכו', [דצמגדל הוא
שהציאו לשון זה והקשו עליו], ופירשו למחני' משום קצר
סמוס, ובשארין פתיחה מן הביצ לבית, ומיהו ההיא
דמוספתח דקחני דצעי ד"ט ע"כ דזאכא פתח לבית
ומשום סטול' למש"כ סק"צ דזאכא טפח פתוח ליכא

ובדחיון דר"י צפ"ד מ"צ מטרה משום דיכול להוציא חציים, ולכן נראה דמגדל שפתחו אין צה דע"ד, ויש צו טומאה גדול מכזית, דנמי אינו מטמא אלא כנגד הפתח ולא מכל סביביו, דפשיטא שלא ישברו המגדל להוסיף צו פתחים בשביל להוציא היתר מכזית, דנפקי בקל מהיכא דע"ל דרך פתחו שפחות מדע"ד, והרי דעת הרמ"ה צ"ב י"ב א' דדוקא דרך פתחים מטמאין משום סטל"ס אבל הסתם מכל דדדיו לא מטמאין משום סטל"ס, ונהי דהתו' חולקין עליו צוה היינו משום דע"כ לעשות פתח לבינת, אבל מגדל שקצוע לו פתח קטן ודי צכך לכל שימושיו ודאי אין לחוש שיוציאו הטומאה דרך דפנותיו, והא דתנן גדול מכזית כמה היינו בשים פתחים בצית אלא שהם נעולים, צוה אמרינן דאפי' נפתח פתח שאין צו דע"ד או שחשב להוציא הטומאה ממנו, לא מהני, דחשו חכמים שמה ימלך ויוציא הטומאה דרך פתח שיש צו דע"ד שהוא יותר קל ורגיל לשמש צו, אבל דליתא פתח אחר לא מטמאין אלא נגד פתח זה.

הגזע עומך הרי שהי' כל המגדל גע' ופרוך צמלואו
צד אחד ויש צמורו יתר מכוח טומאה, האם
שייך לטמאות שלא כנגד הפתח, הרי לא יתכן להגדיל בו
פתח, והי' צמאפשר להגדיל, אלא דאין עמידין להגדילו,
[ועי' בתוספתא רפ"ה אהל שהוא פחות מד"ט פתחו
צמלואו, אבל גי' הגר"א ז"ל שם מה שהוא פחות, וכן
הדברים נראין].

ורש לה"ר מנחם"י דתיבת המגדל פ"ד מ"ז דכ"ש צ"ה
פ"ט ואין צי"א אתה פ"ט, טומאה צבוכה הצי
טמא משום דסע"ל, ולדעת הרמ"ה הרי לא אמרינן
סע"ל ע"י שצירה במקום דליכא פתח, וע"כ דאמרינן
סע"ל דרך הפתח שפחות מטפת, וכן פרש"י חולין
קכ"ה ז' דע"כ מהכא מפיק לה, וכן מצו"ר לפי מאי
דמשמע מפרש"י שם דמנח"י דבתר הכי דקמני ה"י עומד
במחך הפתח ופיה לחוך טומאה צבוכה הציט טהור קאי
נמי אתיבת המגדל, וא"כ מצו"ר דאם אחת מדפנות
התיבה לחוך לא מהני לטהרה, ורק אם הפתח לחוך אז
מטהרינן, הרי צהדיא דאמרינן סע"ל דרך פתח שאין
צו פ"ט כיון דצאמת עמיד להוציאו דרכו, ולדעת חו'
דאמרינן סע"ל אף ע"י שצירה מוכח מכאן דאפי' פתח
פחות מטפה מהני לטהר דליכא פתח אחר, כיון דצאמת
כפי הרגיל יוציאו דרכו, ודרכו נכנסה הטומאה, [עי'
רמז"ס וראב"ד פ"ה ה"ג], ולא אמרינן דיטברו לפתוח
פתח אחר.

ויעי' במהרש"א זצ"ק ב' צמוד"ה ורומן שכתב
דבטומאה צביז ואין צפתחו לרה"ר פותח טפח
ובפתחו לבית איכא פ"ט [כן יש לפרש כונתו ז"ל ועי'
לק' סק"ה], מ"מ אינו מטמא הבית מדין סטל"ף, משום
דסופו ללאת לרה"ר דרך הפתח שאין בו פ"ט.

(ו) פ"ב מ"ז ע"ס כשעורה שנחלק לשנים כו', מדלל עריב האי דינא בהדי הא דפ"ג מ"א אי מטטרפין שני חלאי זיתים למגע ולמשא ולאהל, וגם מדלל הזכיר כאן אם הנידון לענין נגיעה או משא, מבואר דלאו חד נידון הוא, ובאמת לר"ש דמטטרפין אף ברובע ע"כ דין מיוחד הוא, דהא צירוף עצמות לענין רובע הוא הלל"מ, וע"כ דפחות מכשעורה כאלו פקעה טומאתו לגמרי, ואף אי שני חלאי זיתים מטטרפים, מ"מ ע"ס פחות מכשעורה לאו כלום הוא.

ונראה דריב"נ נמי מצי סבר דשני חלאי זיתים מטטרפים, ומ"מ ע"ס פחות מכשעורה אינו מטטרפין, ואף דלענין רובע משמע דכרבנן ס"ל, היינו דוקא לענין רובע דנאמרה הלכה, אבל לענין כשעורה כיון שלא נאמרה הלכה בעצמות כשעורה כמו שנאמרה לענין רובע, ש"מ דוקא ע"ס, אבל עצמות אין מטטרפין, ולא דמי לבשר, דאף אם נאמרה הלכה על בשר כזית, לא שייך לדקדק דהו"ל למינקט בשנים דאף ב' חתיכות בשר מיקרו, משא"כ עצמות, א"נ בעצמות כיון שנאמרה הלכה דמטטרפין לרובע אם איתא דאף לכשעורה מטטרפין הו"ל עצמות כשעורה, משא"כ בבשר, והשתא ניחא הא דנקט הנידון בע"ס כשעורה שנחלק, ולא הזכיר הנוגע בכשני עצמות כחצי שעורה, או נושאן, דהכא נידון אחר הוא אי חצי שעורה כחצי שיעור, או דגריע.

ברם דדר"ע יש מקום לדון, אי טעמי' כאלו נאמר בהלכה עצמות כשעורה, ומשום דליף מרובע, דכי היכי דהתם הם מטטרפים לרובע, ה"נ הכא מטטרפים לכשעורה, והלכך אף לר' דוסא בן הרכינס דאין שני חלאי זיתים מטטרפין למגע ולמשא, מ"מ ע"ס שנחלק עדיף, או דר"ע לא מטמא אלא דומיא דשני חלאי זיתים, ותליא בפלוגתא דר"ד בן הרכינס וחכמים.

והרמב"ם בפ"ד ה"ד כתב דמטמא במשא, ונראה דאין כונתו למעט מגע, דהא בה"ד פסק דהנוגע בשני חלאי זיתים ב"א טמא דמגע ומגע מטטרפין, וא"כ ה"נ בע"ס כשעורה שנחלק, אלא דלצורך הקיצור נקט משא, דבמגע צריך לפרש שנגע בשניהם כאחד, ואילו במשא הדבר מובן מאליה, דבנושא שניהם קאמר, ולא רצה לסתום מטמא כלשון המשנה, דהיה מקום לטעות דכל חלק מטמא בפ"ע, ובכ"מ כתב דבמגע מודה ר"ע ודקדק בן ממ"ש בה"ה כזית מן המת שחתכו לחלקים ורדדו ודבקו מטמא בזהל ובמשא ואינו מטמא במגע קצתו אע"פ שחצרו שאין חיבורי אדם חיבור, והדברים צריכים תלמוד דהא גם בכאן דקדק הרמב"ם לכתוב שאינו מטמא במגע קצתו הא במגע כולו מטמא, דטעמא רק משום שאין חיבורי אדם חיבור לחשוב הנוגע במקצתו כנוגע בכולו, אבל ודאי הנוגע

משום קצר סתום אף במת שלם, ומיהו למ"ש דעת הרמב"ם דבעי ד"ט שפיר אפשר לפרש התוספתא נמי דדין קצר סתום. — מש"כ חו' שם דלא ידע ר"י מנ"ל דבעי טפה לענין ק"ס, ובפשוטו מתני' היא רפ"ז נפש אטומה וכו' אם היה מקום הטומאה טע"ט כו', ע"י מש"כ בזה מרן זללה"ה ס' ו' ס"ק כ"א דלענין דבעי טפה פנוי קאמר, וז"ע.

ובמהרש"א שם כתב ליישב כפי גירסתנו והא דקאמר שדרך הטומאה לנאת אינו אלא טעם למה בטומאה צבית מה שצביצ טהור, ועדיין לא נתיישב, דגם לפירוש זה צ"ל שיש פתח טפה מן הצבית לציב, דאל"כ גם בטומאה צבית א"ל לטעם שדרך הטומאה לנאת, דאף אם אין דרכה לנאת אי אפשר לה להכנס לציב כיון שאין בפתחו טפה ובתוכו יש בו טפה, וכיון דאיכא טפה לפתח הציב לציב, חו' אין כאן דין קצר סתום כמבואר ב"ב י"ב א' דבלא פרץ את פנימיו לא חשיב ק"ס, וא"כ אין טומאה בוקעת ועולה וע"כ לפרש משום סוף טומאה לנאת.

וא"ת לפי מה שפירשנו משנתנו משום סטל"ז, א"כ אמאי לא פליג הכא ר' יוסי כדפליג לק' פ"ד מ"ב גבי מגדל משום שיכול להוציאה חלאין או לשרפה במקומה, וכבר הק' בן צמח"ט שם, ונראה דדוקא צינאה שאין בה פ"ט קאמר ר' יוסי, דהתם לא חיישין שישבור ויגדיל הפתח, הלכך כל החשש שיוציא הטומאה ומשום כך מטמאין לציב, וקאמר ר"י שיכול להוציאה חלאין או לשרפה במקומה, אבל בפתחים שיש בהם טפה אלא שהם נעולים דמטמאין משום סטל"ז, בזה מודה ר"י, דכשיצאו להוציאה הטומאה לחלאין או לשרפה ע"כ שיקדים לפתוח הדלת וכבר תכנס הטומאה מן הפתח הפחות, ובדאי לא אמרינן שעתידי לקדוח פתח פחות מטפה ויוציאה דרכו, וגם לפעמים צמאיאות לא יוכל להוציאה דרך פתח קטן כזה, הלכך בכה"ג לא מטטרפין משום שיכול להוציאה חלאין, משא"כ במגדל דכי היכי דע"ל הכי נפיק, [ועי' רמב"ם וראב"ד פ"ז ה"ג], הלכך שפיר מודה ר"י במתני' פ"ז מ"ג דהמת צבית כו', [עי' פ"א מ"א], דכיון דהפתחים גדולים שפיר מטמאין משום סטל"ז, ויש לתמוה בתו' חולין קכ"ה ב' וכן ברא"ש פ"ד מ"ב שלא חילקו בכך ונדחקו לחלק דמודה ר"י במת שלם שאין דרכו לחתכו ולשרפו, ועו"ק דהא במתני' פ"ג מ"ו דכזית מן המת פתחו בטפה להציל הטומאה על הפתחים איירי זה ר' יוסי וקאמר דהשדרה והגולגולת כמת, אלמא דמודה דכזית מן המת מטמא משום סטל"ז וצריך פתח טפה להציל, ולא אמרינן דיכול להוציאו לחלאין או לשרפו, וכמשה"ק הרא"ש ע"ש, וע"כ כמש"כ, וז"ע.

ולרבא בחולין שם כנוגע ממש חשיב ומנטרף עם נגיעה בחצי זית, אבל לר"ז ואב"י שם דס"ל דדוקא רצוה מנטרף עם נגיעה, ז"ע מה ס"ל מדאורייתא, דאי אהל נגיעה ואהל המשכה חד נינהו, א"כ אמאי אין מנטרפין כדתנן במתני, ל"ש אס מייירי ברצוה או בשאינה רצוה, דמדאורייתא אין לחלק בכך, [תדע דהא אב"י ורבא לא ס"ל כלל לחלק בין רצוה לאינה רצוה וכמו שהוכיחו תו'], ואי אהל נגיעה כנגיעה ולכך אינו מנטרף עם אהל דהמשכה, א"כ אמאי אינו מנטרף עם נגיעה שלא ברצוה, וז"ל דאהל נגיעה הוא ענין בפ"ע ומדאורייתא אינו מנטרף לא עם נגיעה ולא עם אהל דהמשכה, ומדרבנן החמירו באהל נגיעה דרצוה שינטרף עם נגיעה, וכן דאהל נגיעה בלא רצוה ואהל המשכה מנטרפין מדרבנן, אס נפרש ספא דמתני' לדידהו נמי דוקא באהל דרצוה, ודוחק, וז"ע.

(ח) חולין קב"ה ב' אר"ז בטומאה רצוה בין ב' מגדלים עסקין כו', לפרש"י ותו' השתא איתותב אף אן נמי תינא דר' אבין, וז"ע דאין זה סוגיית הש"ס דהו"ל לפרש ואלא ר' אבין היכי קאמר ולאסקוי כדרבא, ולו"ד ז"ל היה נראה דהא דר"י מצי אמיא אף כר"ז, דר' יוחנן מסביר קאמר דאפשר למיקרי לאהל נגיעה, ואפי' לר' דוסא דאין אהל ונגיעה מנטרפין, ואפי' אס טומאה רצוה גס לא היתה מנטרפת אף לרבנן דאהל ואהל מנטרף, דמ"מ ס"ל לר"י דאפשר לשמש בלשון נגיעה על כונת אהל וכדכתב וכל אשר יגע על פני השדה ומפרשין אהל, והא דלא נקטה מתני' אהל בהדיא, משום מוקדשין, אלא דמ"מ מסתייעין דבריו כד אשכחן דנגיעה מנטרפת עם אהל, והלכך אף שאינה מנטרפת אלא עם אהל דרצוה, מ"מ יש בזה נמי סיעתא לר"י, דמ"מ אשכחן אהל דקרי נגיעה, והרי גס לרבא אהל דהמשכה לא מיקרי נגיעה, ומ"מ גס הוא בכלל הנוגע דמתני', אלא דמתני' לא נקטה אהל דהמשכה בהדיא משום דבעי למיתני דומיא דמוקדשין, ולכך נקטה נוגע והוא כולל כל סוגי אהל לדינא, ובלישנא מתפרש אהל דנגיעה, וה"נ לר"ז ולאב"י.

והא דאמרינן ומאן תנא דקרי לאהל נוגע, לאו משום דאיתותב הא דר' אבין, דאף אי ראתי ר"א קימת, היינו דנגיעה ואהל שם אחד, אבל אכתי יש לשאול דאין דרך התנא לשמש בלשון נוגע על כונת אהל, אף שדין שיה לענין זירוף, ומפרשין דאשכחן תנא דקרי לאהל נגיעה, ולפ"ז אין צריך לדחוק כמ"כ תו' דניחא לי' להציא ברייתא דאשכח בה שם חכס, ואב"י ור"י אפשר דלא פליגי כלל דמה לי רצוה ברוח ומ"ל רצוה בגובה, אלא דבמתני' דקרי לה מאהיל מסתברא לפרושי בגובה וע"כ ברצוה בין שני מגדלים, ובברייתא קרי לי' נוגע ועדיף טפי לפרושי בלמטה מטפח דדמי טפי לנגיעה,

בכולו הוא צדין מוגע ומגע דמנטרף כמ"ש בה"ד, ושיעור דברי רבנו בה"ה הם דאף שרדדו ודבקו אינו מטמא אלא במשא ובאהל ולא במגע קצתו דאין חיבורי אדם חיבור, וא"כ דכוותה בעצם כשעורה שנחלק נמי ראוי שיטמא במגע כולו, ולפי מה שפירשנו דהרמב"ם ל"ד נקט משא, א"כ אין הכרע מדברי רבנו אס דוקא אליבא דרבנן דר"ד בן הרכינס מטמאין, או דגם ר"ד מודה בזה, [ועי' רמב"ם פ"א מאה"ט הי"ב וכנראה דמחלק בין נבילה למת דהא בה"ד וכן בה"ד לא הזכיר שיהיו מרודדין ודבוקין, אבל קשה דהא משא במת בק"ו מנבילה הוא דילפינן לה כמ"ש בפ"א ה"ב, וז"ע].

(ז) פ"ג מ"א כל המטמאין באהל שנחלקו כו', בפשוטו פלוגתא דאורייתא, וכ"מ חולין קב"ד

ב' דילפינן מקרא דהנושא דב' חלאי זיתים מנטרפין למשא, ועי"ש בתו', ולפ"ז ז"ע בזה דטומאה רצוה או למטה מטפח או כל אהל נגיעה דמנטרף עם נגיעה, לכל חד כדאית לי' חולין קב"ה ב', ואמאי הא סו"ס אהל הוא ואין אהל מנטרף עם נגיעה, דטומאה רצוה נמי מדין אהל הוא, ובכלל ליכא הלכה מיוחדת בטומאה רצוה, אלא דאין חוץ בפני הטומאה אלא אהל אבל לא כיסוי, וכמ"כ סק"א, [ועי' בלשון רש"י חולין שם ד"ה דכולה וז"ע ק], ואפשר לומר דזה רק מדרבנן, דכשטומאה בוקעת ידו ועולה החמירו חכמים לחשבה כנגיעה, אבל קשה דהא קתני במתני' אבל הנוגע בכחי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחי זית או מאהיל על כחי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחי זית טהור, ופירשו הרא"ש וכן הראב"ד ברפ"ג דעדות דהיינו נמי לר"ש בטומאה רצוה ולאב"י למטה מטפח ולרבא אהל נגיעה, ותימא דהא מ"מ אהל ואהל הוא ואמאי אין מנטרפין, ומה בכך דהוא טו"ר, והכא ודאי דאורייתא הוא דהא לקולא הוא.

ונראה מזה דאהל נגיעה דין מיוחד הוא ואינו מענין טומאת אהל, וטעמא דכיון דנפקא מקרא דוכל אשר יגע על פני השדה, כדאמרינן בזויר נ"ג ב' על פני השדה זה המאהיל על פני המת, הרי דרמנא קריי' נגיעה, ולכן נבדל הוא מטומאת אהל ואינו מנטרף עמו, [ומה"ט יש מקום לומר דהא דכתב בהרוגי מדין כל הרג נפש וכל נוגע בחלל, דאף נגיעה ע"פ השדה בכלל נוגע, דהא קריי' רחמנא נגיעה, ולכך אף לרשב"י יצמות ס"א דנתמעטו קברי עכו"ם מטומאת אהל מקרא דאדם, היינו דוקא מאהל דהמשכה ולא מאהל נגיעה, ואפשר שזו דעת הגר"א באדרת אליהו בפ' חוקת הוצא באו"ש ריש ה' טו"מ, וכן לענין להציל בנ"פ יש מקום לומר דבאהל נגיעה ליכא לדין זה, דכנגיעה חשיב, וכמו שחמה הכ"מ בפ"ז ה"ו, אלא שבתוספתא מבואר דאף באהל נגיעה חידשה תורה הצלה דנ"פ, וכמ"כ הרמב"ם שם].

שם מת בכסותו מצטל לי' האי לא מצטל לי' יש לעי' שפיר קא"ל אצ"י ומ"ט דרבא, שהרי בתיבת המגדל שאין בו פ"ט מודה רבא דר' יוסי חשיב לי' טומאה טמונה, דהא לא פריך אלא ממת בכסותו ולא מדין טומאה רלוואה, דידע שפיר מצרייתא דתיבת המגדל דר"י לית לי' טומאה בוקעת, וא"כ מת בכסותו ע"כ דקיס לי' מסבא דכיון דלורך המת הוא אין לחשבו כחצינה, א"כ סתם אדם כי ימות צאהל בכסותו הוא, ואפילו האהל כנגד הכסות, ולא ילפינן מזה דכל טמונה בוקעת, דשאינו כסותו דלורך המת הוא, ועי' להלן דבר"ש הביא מסיפרי זוטא דדריש לה מקרא, ועי' בתו' עירובין ע"ט א' ד"ה הרי דאף כיסוי צעפר מהני לר"י שלא תהא טומאה בוקעת, דאף שציעלו לעולם, כיון שאינו נטפל למת שפיר חוץ, וא"כ כש"כ חצילי מטה וסריגי חלונות שפרסן באויר כנגד המת דראוי שיחולו ולא יטפלו למת, ואפשר דמדאורייתא אה"י, אבל ס"ל לרבא דמדרבנן ראוי לגזור על חצילים שהם בחוך טפח למת, אטו כסותו, וז"ע.

ובשטמ"ק כריתות כ"א ב' צ' בשם תו' כתבו דכסותו של מת מטמא בנגיעה אפי' מן הזד כדמוכח בסוגיין דאף לר"י דלית לי' טומאה בוקעת מ"מ הנוגע בכסותו של מת טמא, נראה דמפרשי דהא דמת בכסותו אינו משום שאין כסות חוץ, אלא דכסות מטמא מדין כסותו של מת, וכמש"כ הר"ש פ"ב מ"ד מהסיפרי זוטא דמרבינן בגד של מת, ומיהו נראה דלכתחילה דמרבינן לי' לטומאה אמרינן ממילא מסבא שאינו חוץ גם לענין טומאת אהל, דאף דהנוגע שלא כנגד הטומאה אית לן לפרושי דאף נוגע ממש טהור, וממילא ליכא להוכיח דין מאהיל, אבל מתני' דהנוגע בקולית דמפרש לה ר' יוחנן במאהיל ע"כ מוכחא שאין העצם חוץ לטומאת אהל, והיינו מדין מת בכסותו כמש"כ תו', וגם בסבא אין נראה לומר דלר' יוסי אין מת מכוסה בצגדיו מטמא צאהל, וגם כיון שרצתה תורה טומאה על כסותו של מת משום שהוא מזכירי המת, סבא הוא שלא יחזוק.

בבר דקדק במהר"ם בתו' ד"ה קסבר על מש"כ תו' לעיל א' ד"ה נוגע דה"ט דלא מוקמינן למתני' כר"י משום דלא צעי לאוקמי ביחידא, והא העצם לא גרע מכסותו של מת, כמש"כ כאן, ותיירך דכונתם דנימא דאף כסותו של מת חוץ לר"י, והדברים צ"ע דאטו מת בכסותו לאו סבא או גמרא הוא, והרי בגמרא נקטוהו למילתא דפשיטא, ומה יתרון לצדות דלא ניחא לאוקמי ביחידא, בזמן שהאמת דאף יחידא ליכא, דעצם הקולית לא גרע מכסותו של מת, ובגמ' פשוט דכסותו של מת אינו חוץ, ואם היה אפשר לומר דצאמת אף כסותו של מת חוץ בפני הטומאה לר"י, אלא דהנוגע בו טמא מדין כסותו של מת וכמו שפירשו בתו' בשטמ"ק כריתות הנ"ל ה' ניחא לומר דהתו' הנ"ל צהך שיטתא קיימו,

וצרייתא דחצילי מטה שפיר מוקים לה ר"י כאצ"י, ורבא פליג עליהו ולא ס"ל כלל דאיכא עדיפותא ברלוואה, [או מסבא, או מכא הדיא דמנא אמינא לה], וכ"כ בתוד"ה אמר בתחלת דבריהם, אבל צא"נ וצד"ה ומאן כתבו דאצ"י נמי פליג אר"י וס"ל דליכא שום עדיפותא צדין ב' מגדלים, [או מסבא או ממנא אמינא לה דרבא], וז"ע.

ובמאי דאמרינן בשלהי סוגיין דמאן תנא דפליג עלי' דר"י ר"ש היא דקאמר דמלא תרווד רקב אינו מטמא במגע, היה אפשר לפרש דלא פליגי אלא בלישנא, אם ראוי לשמש לשון נוגע על אהל, אבל שפיר מצי ר"ש נמי סבר כרבנן דר"ד דאהל נגיעה ונגיעה מטטרפין, אבל לשון פליג משמע דפליגי, ואפשר דצהכי פליגי דר"ש סבר דאהל נגיעה אף דאחרצי מוכל אשר יגע על פני השדה, מ"מ מדין אהל הוא, וקרא דוכל אשר יגע לא קאי אהל דמרבינן מעל פני השדה, אלא אנוגע ממש, והלכך צאמת נגיעה ואהל נגיעה לא מטטרפין, ואהל נגיעה ואהל דהמשכה מטטרפין, וממילא אין לשמש בלשון נגיעה על אהל, אף לא על אהל דנגיעה, ור' יוסי סבר דרצחנא קרי' נגיעה הלכך מטטרף עם נגיעה ואינו מטטרף עם אהל דהמשכה, ושפיר ראוי למיקרי נוגע לאהל נגיעה.

ולענין הלכה בפשוטו אית לן למינקט כסתמא דמתני' דאהלות ודעיות דמיתניא כר' יוסי, ובלא"ה נמי ר"י ור"ש הלכה כר"י כדאמר עירובין מ"ח, ולפ"י אהל דנגיעה מטטרף עם נגיעה ואינו מטטרף עם אהל דהמשכה, דאית לן למינקט כרבא לגבי אצ"י ולגבי ר"י, אבל הרמב"ם בפ"ד הי"ד פסק דנגיעה ואהל נגיעה אין מטטרפין, ואף לא הזכיר שצטו"ר יטטרפו, וסתמא דהדברים כפירושן דכל ענין אין מטטרפין, ואילו אהל נגיעה ואהל דהמשכה כתב דמטטרפין, נראה דלא גרס במתני' בסיפא או מאהיל על כחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית, וכמש"כ החו"ט, וכן בעדיות ליתא, ומה שפסק דנגיעה ואהל נגיעה לא מטטרף, צ"ל דפסק כר"ש, ואפשר דטעמי' משום דאצ"י פליג אר' יוחנן ולא מוקי למתני' דהנוגע בקולית צאהל, ש"מ דלא ס"ל דהכי הילכתא, דאם איתא דהכי הילכתא למה לא פירש כן למתני', ואפשר גם דכיון דפלוגתא דר"ש ור"י איכא לפרושי כיצד סברי רבנן דר"ד, שמה צבי הא דלא פליגי אליבא דנפשיהו לא קיי"ל כר"י, דלא שייך בזה נימוקו עמו, א"כ כיון דר' דוסא מטהר בכל גווי, הו"ל ר' יוסי יחיד לגבי ר"ד ור"ש, א"כ שמה מפרש דלמסקנא מפרשינן למתני' דתצא מי ששנה זו לא שנה זו וכמש"פ רש"י דמאן תנא דפליג עלי' דר"י היינו לפרושי סיפא דמתני', ולפ"י זה הכלל דסיפא, כר"ש, והו"ל כעין מחלוקת ואח"כ סתם, וז"ע.

ולכך גם העצם כמו הכסות חוץ לענין טומאת אהל, וז"ל קסבר מפרשי כפשתא דאין כסות של מת חוץ לענין טומאת אהל, אבל כבר כתבנו דאין נראה כן, אלא דאף למי דכרימות אין כסותו של מת חוץ לענין אהל, ואולי אפשר לדחוק דהעצם לגבי מת גרע מכסותו של מת, דהתם ניחא לי' בכסות לזרז המת, משא"כ המת אין לו זרז לעצם, דאדרבה העצם מפריע להוצאתו, וז"ע.

שם תוד"ה אמר וי"ל דאתא לאשמועינן דאפי' בין שני מגדלים כו', ר"ל והאחיל טפח מעל המגדלים, והוא נגע בין שני המגדלים מן הזד של הטומאה, דכה"ג לאו כרזוהי היא כיון דרק ע"י המשכה מתטמא, ובעיקר קושיהם ע"י במהר"ם מרזטנבורג פ"ג דאהלות מ"א.

ט) פ"ז מ"א הטומאה בכותל כו', נראה דבית שאתה מכתליו מדבר המטמא בזה, ראו דלון זו אם חשיב הבית כאהל הטומאה או לא, דיש מקום לומר דהכותל כבתוך האהל הוא חשוב, ואף אם נימא דטומאה מחזי כותל ולפנים נמי הבית טהור, מ"מ הכא שהכותל עצמו מטמא בזה גרע, ויש מקום לומר דסו"ס אין הגג מאחיל על הטומאה, ומיהו אם כשהטומאה מחזי כותל ולפנים הבית טמא אף בדליכא סדק, כש"כ הכא, אבל אם בעינן סדק, יש לדון אם כה"ג חשיב כסדק כיון שכל הכותל מטמא, או"ד שאני סדק דנטפל לבית כחורי רה"י והרי הוא תחת האהל, משא"כ הכותל אינו תחת האהל.

ובמשי"ב הר"ש והרא"ש דה"ט דר"י מטהר בסמך לה סוכות, דלטעמי' אזיל בפ"ו מ"ג דכל הכותל לבית, ה"נ כל הכותל לנפש, ובפשוטו איש זה טפח קאי, משמע דהא דבטומאה בכותל ויש זה טע"ט כל העליות טמאות, ה"ט משום דהא איכא טומאה מחזי כותל ולפנים שהרי חזי כותל הפנימי נמי מטמא בזה, ואע"ג דלדעת הר"ש צעי סדק לזד הבית [וכדאיתא ברע"ב כיון דאפילו סדק ליכא לזד כו' ובר"ש ט"ס מש"כ טפח], הכא שכל הכותל הטומאה חשיב כאיכא סדק, ולכך ניחא דמטהר ר"י משום דסבר כל הכותל לנפש.

ובמצינו למידין דאין יתרון במה שהכותל עצמו מטמא בזה, טפי מכשהטומאה בכותל מחזי ולפנים, ומיהו מגרע נמי לא גרע, דאף אי בטומאה בכותל צעי סדק לזד הבית, הכא שכל הכותל מטמא בזה לאיכא סדק חשיב.

ואין להקשות למש"כ לעיל סק"א דאהל טפח חוץ בפני הטומאה, אף כשהוא מן הזד, א"כ כי היכי דליכא טע"ט במקום הטומאה מטהרין כל העליות, ורק הבית טמא כשהטומאה מחזי כותל ולפנים, משום

(י) פ"ו מ"ג כיצד כותל שהוא לאויר כו', לפירוש ר"ש דאירי שהטומאה מונחת בסדק הפתוח לבית, [ע"י פ"ו מ"א ברע"ב ותו"ט], ניחא בפשוטו דהסדק נידון בבית כמו חורי רה"י שא"צ שיפור דע"ד לענין שבת, וה"נ א"צ טע"ט, ונטפלין לבית, אבל לפי מאי דמשמע ברא"ש פ"ז מ"א, וכן מסתימת הרמב"ם, דלא צעי סדק לזד הבית, וכן מבואר לפי מש"פ במ"ו דעליהן כקליפת השום היינו שמכוסין, ומבואר דכותל שהוא לאויר אפי' מכוסין נידון מע"מ, דריך טעם אמאי שדין לטומאה לבית לקולא לטהר העמוד מלמעלה, ומנין קים להו לחז"ל דין זה, [ועי' בספר מרן זלה"ה סי' ו' ס"ק י"ג], ואפשר דאף בסדק סתום איכא להאי סברא דנטפל לבית, דאף שהוא סתום מ"מ אמרינן דעמיד להפתח לבית, אם יוסיפו לשמש בו, דסתמא הכי הוא, ולפי מה שפי' הרמב"ם כותל שהוא לאויר שאין התקרה מורכבת על הכותל, אמרינן דכשהתקרה מורכבת על הכותל אף מחזי ולחוך נטפל לבית, ונראה דהיינו דוקא בדליכא סדק לזד חוץ, ואף בטומאה מחזי ולפנים, אם איכא סדק לזד חוץ ולא לזד פנים, אפשר דהבית טהור אף לפי הרמב"ם והרא"ש.

נראה דטומאה תחת הכותל אינו נידון במחנה על מחנה, ואף כנגד חזיו שלפנים הוא בדין טומאה רזוהי, דליכא סדק לזד הבית, דדוקא בכותל שסדקיו משמשים לבית, אמרינן דאף בסתום נטפל לבית, אבל תחת הכותל אינו נטפל לבית כלל, ובזה יש לפרש הא דמ"ו טומאה תחת העמוד טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, וכן בתוספתא הובאה בר"ש שם עמוד שהוא גבוה בתוך הבית וטומאה תחתיו והיא רזוהי טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת וכן ברמב"ם פכ"ה ה"א, ולכאורה אף בעמוד המגיע לתקרה [והיינו לשון גבוה שבתוספתא], מ"מ למה גרע עמוד מכותל, והרי העמוד כולו בפנים, אבל למש"כ דדוקא בתוך הכותל ולא תחת הכותל ניחא, דהכא בעמוד איירינן בטומאה שתחת העמוד ולא שבתוך העמוד, ואשמועינן רבותא דאף

שיש טומאה מחזי ולחוך הרי העומד מלמעלה טמא, וכיון שיש מחזי ולפנים הרי הבית טמא.

ובטומאה צבית וכלים ככותל שפיר נקטה מחזי מחזיו וכלפי טהרה ומחזיו כלפי טומאה, דכלים לא שייך למישדייא למיעוט בחר רוב למימרא שהיא בזהל דדוקא בטומאה דדיינין בצקיעתה אמרינן דכשהיא בזהל אינה צוקעת, אבל כלים שאינם גורמים דינים לאחרים לא אזלינן בהו בחר רוב ומיעוט וכל שחלק מן הכלי מחזיו וכלפי טומאה הרי הכלי טמא.

ובטומאה דמעזיבה דקחני צמחני אי מחזיו ולמעלה או מחזיו ולמטה, משמע דבזה לא אזלינן בחר הקרוב אלא נידון מע"מ, ומשמע מזה דמעזיבה שאני מכותל, וזה סיעתא לדעת הרמב"ם פכ"ד ה"ד דפלוגתא דר"מ ור"ש בתוספתא דמעזיבה שהיא לאויר לאו היינו פלוגתא דר"מ וחכמים צמחני ככותל שהוא לאויר, והא דפסק כר"מ, משום דר"מ ור"ש לא איפשטא בעירובין מ"ו ז' הלכה כמאן, ואזלינן לחומרא, ואפשר גם דמחזי כר"מ דייקא, דלר"ש גם דמעזיבה שבין בית לעליי אזלינן בחר הקרוב, ועיי"ש בהשגות ובכ"מ.

וטעמא דמעזיבה שאני מכותל שבין שני בתים, י"ל דכותל לפעמים משמש רק לאחד, דלאו כל כותל הוא בין שני בתים, הלכך אפשר לחשוב כותל שבין שני בתים לפעמים ככותל שהוא לאויר, כלומר לחשוב עיקר שימוש הכותל לאחד, וכשהטומאה קרובה לאד זה למישידי כל הטומאה לאד זה, אבל מעזיבה שלעולם שימושה בשיתוף דאף מעזיבה שהיא לאויר חשיבא כמשמשת גם לעליי, [ומה"ט חילק הרמב"ם בינה לבין כותל שהוא לאויר וכמ"ש להלן], ע"כ לקצוה דינה לעולם צמחנה על מחנה, הלכך לא אמרינן דאם הטומאה קרובה לבית או לעליי דשדינן לה כולה להחם.

וטעמא דהרמב"ם דס"ל דפלוגתא דר"מ ור"ש דמעזיבה שהיא לאויר לא שייכא בפלוגתא דר"מ וחכמים דמחזי, נראה דהוא משום דכותל שהוא לאויר עיקר שימושו לבית, ועל גבו אין לו שימוש, הלכך דין הוא למשדייא לטומאה לבית, [כל זמן שחלק ממנה מחזיו ולפנים], ולכך מטהרין העומד מלמעלה, דאף ברובא לאד חוץ איכא למשדייא לבית עכ"פ מדאורייתא, אבל מעזיבה שלעולם יש לה שימוש גג אף כשהיא לאויר הלכך אין שימוש הבית עיקר, וכשרובה לאד מעלה דין הוא לטמאות העומד מלמעלה מדאורייתא, ולכך אף צמח"מ טמא דא"א לצמח.

והנה נקטנו דכותל שבין שני בתים אזלינן בחר הקרוב, כלשון המשנה, ולא דיינינן צמח"מ, ואף שיש טומאה צמחנה שכלפי הבית מ"מ הוא טהור כיון שרוב

בעמוד שצמחנה הבית מ"מ טומאה שתחתיו אינה נטפלת לבית, והו"ל דדין רלווא, ועי' לק' ס"ק י"ד, וכעת ראיתי צמח"א שלא כ"כ, ול"ע בדבריו כעת.

שם מחנה למחנה הבית טמא והעומד מלמעלה ר"מ מטמא וחכמים מטהרין, בפשוטו צמחנה למחנה יש חלק מן הטומאה מחזיו ולפנים וממילא הבית טמא, ואין צוה חידוש, דהא כל משהו מכזית מטמא בזהל ואין צריך שיזהיל על כל הכזית, כדחתן פ"ג מ"ד וכן צמח"ד בכלים צמח"מ נמי פשיטא ולא נקטי' אלא אגב אחרניי, ועיקר החידוש הוא דחכמים מטהרים העומד מלמעלה, וטעמא דכיון דהבית טמא נמצא דהטומאה בזהל ואינה צוקעת, דכל שהטומאה מכוסה וגורמת טומאה צמח"ט פנוי חשיבא הטומאה בזהל וכמ"כ סק"א, ואשמועינן הכא דאף שרק חלק מן הטומאה היא במקום שגורמת טומאה לזהל מ"מ כולה גרירה בחרה ואף באיכא מחזיו ולחוך כזית נמי העומד מלמעלה טהור.

ולפ"ז יתכן לפרש צמח"ד דדוקא קחני בית הקרוב לטומאה טמא והקרוב לטהרה טהור, ולא קחני ידון מחנה למחנה, דאם הטומאה קרובה יותר לאד אחד אף שהיא עוברת את חצי הכותל מ"מ הבית הרחוק מן הטומאה טהור, דכיון דהטומאה קרובה לבית השני ראוי למשדייא להחם ותו כל הטומאה גרירה בחרה והבית השני טהור, כמו העומד מלמעלה צמחנה למחנה ככותל שהוא לאויר, ומיהו ככותל שהוא לאויר אף שהטומאה קרובה לחוץ מ"מ כל שיש ממנה משהו מן החזי ולפנים הבית טמא, דכיון שאין הטומאה בזהל לא שייך למישדייא למיעוט בחר הרוב, ומיהו דדין העומד מלמעלה יש מקום לדון בכה"ג, דאף שהבית טמא מ"מ י"ל דכיון דרוב הטומאה לאד חוץ מודים חכמים לר"מ דלא מטהרין העומד מלמעלה, והכי מסתברא דלמעטוי צפלוגתא עדיף, אע"ג דמהא דקחני לה צמחני צמח"מ ליכא למידק, די"ל דכולה מחזי איירי דדין מע"מ, וגם לרבותא דר"מ, וכ"ו מדרבנן, אבל מדאורייתא אף ברוב הטומאה לאד חוץ, העומד מלמעלה טהור, דאל"ה אף צמח"מ הי' לן לטמאות דהא א"א לצמח, וכמ"כ הרמב"ם פכ"ד ה"ד דמעזיבה שהיא לאויר, א"ו מדאורייתא אף ברובא לחוץ שדינן לה בחר בית, כיון דמקצתה מחזיו ולפנים וגורמת טומאה בזהל, וכמ"כ הרמב"ם שם הואיל ופשטה הטומאה צבית. — ובטומאה קרובה לפנים אפשר דאף ר"מ מודה דהעומד מלמעלה טהור, וכ"מ קצת בלשון הר"ש והרא"ש שכתבו דר"מ לחומרא שדי לה בין לבית ובין למעלה, ומשמע שיש כאן נידון ספק משום מע"מ ואזיל לחומרא, ואי ר"מ אף ברובה לפנים מטמא העומד מלמעלה א"כ אין כאן לחומרא אלא דלית לי' שדיי' וכיון

באין טפח אויר איירי, דזהו עיקר דין ק"ס דמטמא אף באוירו ואף במגע, לדעת הראש"ד, א"נ ה"ק או בקבר זה חידוש דין טומאה דק"ס, דכלל חידוש דין ק"ס הא אמר מר טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ואינה מטמאה מן הצדדין, כלומר דאפי' אי ברנאה איירי נמי אין טומאה מן הצדדין מדין טומאת מת דעלמא, וע"כ דהוא חידוש דין טומאה דק"ס, ופי' זה יתכן לקיים אף שלא לדעת הראש"ד, דאף דק"ס שלא ברנאה איירי, מ"מ שפיר מוכיח דין ק"ס דאל"כ אף אי ברנאה איירי אכתי אין מטמא מן הצדדין אלא בוקעת ועולה, וכש"כ אי שלא ברנאה איירי, וע"כ לחדש דין ק"ס, ואף דפשטא משמע דהא דאמר מר טומאה בוקעת כו' אקבר סתום קאי, כבר כתבו מו' דלשון נזיר משונה.

יב) רמב"ם פי"ב ה"א טע"ט כו' והי' גבוה מעל הארץ כו', כונת הראש"ד להשיג על מש"כ רבנו גבאי מעל הארץ, ולא כתב מעל הטומאה, והנה מקור דברי הראש"ד דהטומאה ממעטת, הוא מההיא דברכות י"ט ב' דרוב ארונות יש בהם פותח טפח, הרי דהמת ממעט, דאל"כ הרי כל ארון יש בו טפח, אבל לפ"ז אכתי אפשר לדון דדוקא כשמבטל הטומאה במקומה או ממעטת אבל אם דעתו לפנותו שמה אינה ממעטת, דהא לענין לבטלו מתורת אהל נריך ביטול לעולם כדאמר סוכה ד' א', (ואשכחן נמי קיפולין זו ע"ג זו וכן טבילות של עץ זו ע"ג זו דחשיב אהל אם העליונה גבוהה טפח כדמתן פט"ו מ"א ואין התחתונים מבטלים, אל"כ אינם ראויים לקב"ט, וכן אדם כדמתן פי"א מ"ג), ומיהו בחולין קכ"ה ב' פריקין על סריגי חלונות שפרסן על פני המת באויר תוך טפח דליהוי טומאה רנאה, אע"ג דגופו של מת בסתמא יש בו טפח, וסתם מת המוטל אינו מבטלו דלקבורה קאי, ומיהו י"ל דהתם סתמא קתני ומשמע אף צפרסן כנגד שערו של מת או אצבעו ואין ציניהם לקרקע טפח, וע"ז פריך דליהוי טומאה רנאה.

ברם נראה עיקרן של דברים דכמה חילוקים יש בדבר. א. אם אין אהל טפח שלא כנגד הטומאה, בזה לעולם הטומאה מבטלת האהל ואפי' לא ביטלה, ובה גריעא מקפולין וטבילות של עץ, דכ"ג כטומאה מכוסה חשיבא ולא כטומאה בזהל, וזה בכלל ההלכה דאין חוץ אלא אהל טפח, והן הנה דברי הראש"ד דטפח פנוי בעינן, ב. אבל אם יש אהל טפח שלא כנגד הטומאה, והטומאה לא ביטלה, בזה אין הטומאה מבטלת האהל, והרי כל מה שתחת האהל נטמא, וגם האהל חוץ בפני הטומאה, דכיון דהטומאה עראי אינה מבטלת האהל, וגם לא גרע מקומה משיפועי אהלים, דאפי' אם הטומאה בשיפוע הכל טמא כדמתן פ"ז מ"ב, לפי

הטומאה כלפי שכנגדו, וקרובה אליו יותר, וכן ראיתי בכת"י מרן זללה"ה, אבל יש מקום עיון בזה, דאפשר דה"ט דנשנה לשון זה במשנה, משום דאין שמות נפרדים לשני הבתים, ולא נאות לומר מחציו כלפי זה זה טמא, ומחציו כלפי חצירו חצירו טמא, הלכך נקט התנא לשון הקרוב לטומאה והקרוב לטהרה, ולעולם עיקר הכונה לומר דנידון מחצה על מחצה, ולפ"ז א"ל לחדש חילוק דין כותל שצד שני בתים למעוצה, וכן לצד כלים שבכותל, דלעולם נידון מחצה למחצה, וצ"ע.

יא) פ"ז מ"א נפש אטומה הנוגע בזה מן הצדדין טהור מפני שטומאה בוקעת כו' אם הי' מקום הטומאה טע"ט על רוס טפח הנוגע בזה מ"מ טמא מפני שהיא כקבר סתום, הא דקבר סתום בעי חלל טפח לא נתפרש מהיכא נפקא לן, גם לא נזכר לומר שהוא הלל"מ, ואפשר דמסבירא קים להו לחז"ל כן, דהא טומאה רנאה בוקעת ועולה, וסתמא נאמר טומאה רנאה אף במידי דמבטל ל' וראוי למיהב ל' דין קבר סתום, וע"כ דקבר סתום יש לו תנאים מיוחדים, ופירשו חז"ל דהיינו שיהא אהל עשוי לצורך קבר, וגם אפשר דסתם קבר מתפרש אהל הצנוי לצורך קבר, דמת המכוסה צעפר לא מיקרי קבר, ורק אהל הצנוי לצורך קבר שם קבר עליו, וכיון דבעי שם אהל ממילא שיעורו טפח ככל אהלי טומאה.

ובזה מובן דעת הראש"ד בפ"ז מטו"מ ה"ד דקבר סתום א"ל טפח פנוי, דאף שהטומאה ממעטת הטפח שפיר דמי, והיינו משום שאין צורך לאהל בקבר סתום, אלא שאין דין קבר אלא בזהל העשוי לקבר, אבל מת שיש בו כמה טפחים והוא מכוסה צעפר לאו שם קבר עליו אלא סתם טומאה רנאה, [אף דבדאיכא אהל אין המת ממעט], ולכך כל שיש עליו שם קבר אף שמילאו כולו במת הרי הוא צדין קבר סתום, ואפשר דלענין קבר סתום מהני אף אהל העשוי שלא צדי אדם אף לר"י סופ"ג דלענין אהל בעינן עשוי ציד"א, דהכא אין צורך לאהל ודיניו, אלא שאין דין קבר אלא בזהל שקוצרין בו, ובאמת לשון המשנה אם היה מקום הטומאה, וכן ברישא ומקומה טע"ט מוכיח כדעת הראש"ד שאין הטומאה ממעטת.

ובבזיר נ"ד א' אמרינן או בקבר זה קבר סתום דאמר מר טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, ואין לזה פירוש כמש"כ מו' שם, דהא קבר סתום מטמא כל סביביו ואף שלא כנגד הטומאה, ולדעת הראש"ד יתכן אולי לפרש דפשיטא ל' דקרא בליכא טפח פנוי איירי וה"ק ע"כ בסתום איירי דצפתות הרי אמר מר טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, וע"כ דקרא דמטמא הנוגע בקבר אף שלא כנגד הטומאה בקבר סתום איירי, דקרא

המשנה שהיא העליונה גבוהה מן הארץ פתח טפה, ובאמת שלשון רצונו ז"ע מה ראה על ככה להכניס כאן גובה הטומאה ולשנות לשון המשנה, ואולי כונתו באמת להשמיענו דהטומאה ממעטת ונריך טפה מלכד הטומאה, והמשנה לא הזכירה שהטומאה ציניהם, ומתפרש גם כשהטומאה צבית והקפולין ממשיכים האהל וכעין שכתב רצונו לעיל ס"ו פ"ט ז', וסגי לומר שגבוהה מן הארץ טפה אבל רצונו שהזכיר שהטומאה רצוה ציניהם ראוי להזכיר דטפה מלכד הטומאה צעינן, והומ"ל שהכלי גבוה מן הטומאה טפה, אלא דחדא מיניהו נקט, וגם יש בזה רבותא טפי דאף שהטומאה סמוכה לאהל מ"מ חשיב אהל, כיון שיש תחת הטומאה טפה.

(ג) פ"ג מ"ו אלו שאינם ממעטים כו' ולא כזית מן המת כו', לכאן אם הטומאה ממעטת כמש"כ הראב"ד רפ"ג מט"ו, למה לא תחזק, שהרי הזית הוא דין טומאה רצוה, ואין טומאתו מתפשטת לנדרין, ודוחק לומר דמ"מ אינו חוץ וכמו זית נבילה שאינו חוץ אף שאינה מטמאה באהל, ועוד דמהר"ם הק' תפ"ל משום הזית עצמו, אלמא דפשיטא ל' דהזית מטמא לנדרין, ועוד הק' מרן וזללה"ה בסימן ח' סק"ט דאם איתא דהטומאה שצחלון דין רצוה היא ואינה מטמאה, א"כ אמאי אין בשר ממעט ע"י בשר ועצמות ע"י עצמות, כיון שאינם מנטרפין עם העצמות והבשר שצפנים דין הוא שיחזו, וכמו בשר ע"י עצמות, ואף דאפשר דאף ר' דוסא דרפ"ג מודה דאין בשר ממעט ע"י בשר, אף דלא ס"ל צירוף באהל כלל, מ"מ נראה דהנדרים דזו דוקא בשגס הבשר שצחלון טומאתו ראוי להתפשט אם הי' זו כשיעור, אבל אם הטומאה הזו אינה מתפשטת לנדרין למה לא תמעט כיון שאין זה כשיעור, ואין לומר דמיירי בלא ציטלה ולכך כיון דבלא הזית נחשב הכל כאהל אחד אין הזית ממעט, וכמש"כ ס"ק י"ב דכל דאיכא טפה מלכד הטומאה אין הטומאה ממעטת בלא ציטלה, דהכא ע"כ ציטלה איירי כדאמר ב"ב כ' א', ואף למש"כ תו' שם דבסתם הכל א"צ ציטול, מ"מ מתני' לאו בהכי מיתוקמא, וכן מבואר במהר"ם עצמו דציטול איירי וכמש"כ בתירוטו, ועי' רמב"ם פט"ו ה"ב ג', ואפשר אולי לאוקמי צחלון שצחלון שצין שני צחים, והזית מן המת מונח צחלון צחציו שכלפי הזית שהטומאה צחציו ולכך שדין לכולה טומאה להתם כדתנן פ"ו מ"ד, ואינו דין רצוה, הלכך אין הזית מטמא צבית השני, מלכד עצמו, אבל כיון שאין זית מן המת ממעט צחלון, הר"ז כאילו חלון הטפה פתוח כולו והרי הטומאה עוברת לצית השני, הלכך אף לענין שהזית עצמו יטמא צבית השני צעינן לדין המשנה שאין זית מן המת ממעט צחלון, דכלא זה הרי גם

הרמב"ם שם, וכן בפ"ג מ"ז בעמוד דאף שגבוהה טפה מזומאס מ"מ חשיב אהל ואין הטומאה שתחתיו ממעטת, [דבפשוטו בטומאה תחתיו איירי, ולא בממשך אהל אחר], ואף כשהיא תחת השיפוע, וכמש"כ שם בר"ש, וכן מוכח מתני' דציב פ"ג מ"ז וכמש"כ לעיל סק"א דאף שהציב רק טע"ט מ"מ חוץ צפני הטומאה ואין הטומאה מצטלת שם אהל, [וסתמא טומאה צביב למיפק קאי עם השופכין ואינה מצטלת לצב], אלא נטפלת לאהל, וכן מתני' דקיפולין זו ע"ג זו וטצלות איירי נמי כשהטומאה בין הקיפולין והטצלות ומ"מ אם העליונה גבוהה טפה מן הארץ חשיב אהל, כיון שיש טפה חוץ מכנגד הטומאה, ועי' להלן בדברי הרמב"ם, ג. ואם ציטול הטומאה במקומה לעולם, בזה אפי' יש טפה אהל מחוץ לטומאה, מ"מ במקום הטומאה ציטלה הטומאה לאהל, וזהו דין ארזות דאף שיש צדדים טפה על טפה פנוי, מ"מ טומאה בוקעת כמש"כ הרמב"ם פ"ב ה"ו הוצא לעיל סק"א דנריך דוקא שיהא טפה פנוי בין המת והכיסוי, והטעם משום דמקום הטומאה נצטל האהל, דכיון דציטלה לעולם הרי הטומאה כעצים ועפר הקצועים דמציטלים האהל, ומיהו בטומאה צחלון שצבית כיון דאמרינן דחצי כותל שייך לאהל שצבית והוא דין אהל משום שנטפל לצית או כשיפועי אהלים, בזה ודאי דלא עדיף הטומאה מאצנים ועפר הקצועים, וכשם שאצני הכותל הקצועים אינם מצטלים שם אהל במקומם ה"נ הטומאה עצמה, ולכך העומד מלמעלה טהור, אף שציטל להטומאה שם לעולם, דמ"מ נטפלת לצית, וזה יאנו ממה שנתקשינו לעיל סק"א בחילוק שצין ארון לצית וציב.

ולאחמור מש"כ רצונו כאן והי' גבוה מעל הארץ טפה, קושטא הוא אם יש באהל טפה מלכד מקום הטומאה, דבסתמא אין הטומאה ציטלה כשמונחת לאויר דלקצורה קיימא, ונטפלת לאהל ואינה מצטלת, אבל אם אין טפה מלכד מקום הטומאה בזה נריך שיהי' האהל גבוה טפה מעל הטומאה.

רמב"ם פ"ז ה"ד כלים או בגדים או לוחות של עץ שהן מונחים זה ע"ג זה וטומאה רצוה ציניהם, אם הייתה הטומאה גבוהה מן הארץ טפה כו', ובהשגות ראוי להיות אם הייתה מן הארץ גבוהה הכלי, אין כאן נידון אם הטומאה ממעטת הטפה דלאו בהכי איירינן הכא, ואדרבה הרי הראב"ד ס"ל רפ"ג דחלל טפה מעל הטומאה צעינן, אלא כונת הראב"ד דהלשון קשה דלא איכפת לן בגובה הטומאה כלל, והעיקר שהכלי העליון יהי' גבוה טפה מן הארץ, ואם הטומאה ממעטת והיא מונחת בתוך הטפה נריך שיהי' הכלי גבוה מן הטומאה טפה, וזה תלוי באופנים שזכרו לעיל, אבל העיקר גובה הכלי ולא הטומאה, וזהו לשון

ועולה זוקעת ויורדת, דומיא דתחת הפרח בטומאה שחת העמוד בפ"ו מ"ז, וריב"ז דמטמא הסם אפשר דטעמי דאף כה"ג שדין לטומאה תחת האהל, וקיי"ל כחכמים דפליגי עליה, וכן בארונות הרי אם אין בין הכיסוי למת טפח חשיב רלוואה אף שמן האד יש טפח וכמש"כ לעיל ס"ק י"ב.

ובראב"ד כאן כתב דמתני' איש זה טפח קאי, וזנפש אטומה אין הטומאה נכנסת לסוכה, והמאהיל על גבי הנפש יש חילוק שאם יש פתח לסוכה הרי היא חולצת והמאהיל על גבה כנגד הנפש טהור, ואם אין לה פתח הרי המאהיל טמא, וז"ע היכן מצינו גג שחולץ ואינו מביא כה"ג, דכיון דלא שדין הטומאה לסוכה למה חולצת, ומה בכך שיש לה פתח, ועי' ר"ש פ"ב מ"ד בפירוש התוספתא שהביא הראב"ד, וז"ע.

סימן ג

(א) חולין ע"א א' ומה כ"ח המוקף ז"פ שאינו מציל על טומאה שבתוכו מלטמא דאמר מר טומאה רלוואה זוקעת ועולה עד לרקיע כו', פרש"י אלמא אפי' בליעת קרקע אינה מעכבת וכש"כ בליעת כלי, וז"ע דבליעת קרקע גריעת מבליעת כלי, שהרי אובליין ומשקין וכלים הצלועים בקרקע מתטמאין באהל המת כדמין פט"ו דאהלות מ"ה שארצו של בית כמוהו עד התהום, ואילו מוקפין זמיר פחיל ניזולים, ולו"ד רש"י ז"ל יש לפרש דבכלל ההלכה דטומאה רלוואה, דהיינו שנאמר למשה מסיני שאין חולץ בפני הטומאה אלא אהל טפח, גם למעט דזמיר פחיל לא מהני, דרק אהל טפח נאמר, עיין לעיל ס"ב סק"א. ולבאורא יש להבין דזמיר פחיל אין זו תורת מחיצה ומחיצה, אלא גזירה"כ הוא דמציל באהל המת, ולפ"ז לא שייך למילף מיני' לומר שיש מחיצות המועילות לטהרה שלא תטמא ואינן מועילות לחוץ בפני הטומאה, וז"ע דבאהלות פט"ו מ"ד חנן בית שחצו צנצנים או ציריעות מן הצדדין או מן הקורה טומאה צבית כלים שחצן טהורין טומאה בחצן כלים שצבית טמאין, ופירש הר"ש שם מידי דהוי אכ"ח המוקף ז"פ דאם טומאה צבית מציל על מה שבתוכו ואם טומאה בתוכו אין ז"פ לטומאה, ומה שייך למילף מגזירה"כ דזמיר פחיל לחדש הלכה זו במחיצות עראי.

ואפשר דטעמא דאין ז"פ לטומאה הוא משום דכד דיינין על מה שבתוך הכלי אמרינן שאינו באהל אלא בכלי, אבל כד דיינין על האהל אמרינן דכל הכלים שבתוכו וכל אשר בהם הכל נמצא באהל, וכעין חזר קטנה שנפרצה לגדולה דלגבי הקטנה היא והגדולה חד ולגבי הגדולה הרי הקטנה כדבר נפרד, ואף באהל

הכוזית הזה לא הי' מביא טומאה לבית השני, כיון דשדין לי' לבית הטמא, ופחות מכזית באמת חולץ ע"י עצמות, ועי"ש בדברי מרן זללה"ה ול"ע כעת בכ"ז.

ובעיקר קו' מהר"מ דתיפ"ל משום הכוזה עצמו, י"ל בפשוטו דנפ"מ בשיעור פתחו, דכוזה מן המת פתחו בטפח וגדול מכזית כמת ופתחו בארבעה, והשתא כשיש צבית יותר מכזית אם אין הכוזה חולץ הרי פתחו בארבעה גם באהל השני, אבל אם הוא חולץ הרי פתחו בטפח, ואפשר דבעי לאשכוחי נפ"מ בדאורייתא וסטל"ז ס"ל שאינו אלא מדרבנן, [ועי' ראב"ד פט"ו ה"א ובכ"מ שם ה"ד בשם הרי"ק].

(יד) **רמב"ם** פ"ז מטו"מ ה"ז טומאה שהיא רלוואה בכותל כו', במשנה רפ"ז איתא נפש אטומה ורצו הזכיר כותל, ומשמע דס"ל דכי הדדי נינהו, והנה פירש רצו דאין זה טפח קאי הא דסמך לה סוכות, וטעמא דטמאות משום דשדין טומאה לסוכה, וכמו בכותל שאינו לאויר דהיינו שהתקרה מורכבת על הכותל לפי רצו לק' פכ"ד ה"ה, ואשמועינן מתני' הכא דאף בסוכה הסמוכה לכותל וגגה מורכב על הכותל הדין כן, ור' יהודה ס"ל דסוכה אינה מטפלת אליה את הכותל, ומיהו צבין אדרבה ר"י ס"ל טפי דהכותל לבית שהרי כבר דאף כותל שהוא לאויר כל הכותל לבית, והא דקתני מתני' סוכות ק"ק לדעת רצו דהא צריך ששתי הסוכות יאהילו גגותיהם על הטומאה, שהרי אין הכותל מטמא אלא כנגד הטומאה, ואין לומר שתי סוכות משני צדי הכותל, דא"כ הו"ל כותל שבין שני בתים ויידון מחצה למחצה, וע"כ לפרש בששתי הסוכות גובלות באמצע הטומאה, דנמצא ששניהם מאהילים על הטומאה עצמה, ורצו באמת הזכיר רק סוכה ולא סוכות.

והא דכתב רצו לק' פכ"ה ה"א דטומאה תחת עמוד שבתוך הבית טומאה זוקעת ועולה זוקעת ויורדת, ע"כ תחת העמוד שאני וכמש"כ לעיל סק"י, ומיהו במתני' דקתני נפש ק"ק דאף כשהטומאה בקרקע ונבנה נפש מלמעלה בכלל דינא דמתני', ואפשר דסתמא הכי הוא דבזוין נפש על הקצר, ואפשר דדפנות עדיפי ונטפלין טפי לחוץ הבית, מעמוד שבאמצעו, דכתלים כל בית מוקף כתלים וע"כ לקבוע דינא ציחס לבית, אבל עמוד שבתוך הבית הרי הוא מוציא שטחו מכלל הבית, ועי' פכ"ד ה"ב בכלים שבעוצי מחיצה שבאמצע הבית, ועי' ר"ש פ"ד מ"א בשם התוספתא, וז"ע.

רמ"מ נראה דדוקא סוכה עם דפנות (כלשון רצו שהכותל צד מזידי האהל) שהיא מעין בית בזה שדין לטומאה שבתוך, אבל אם לא עשה מחיצות אלא גג של הסוכה, בזה לא שדין טומאה שבתוך לתחת הגג, והרי תחת הגג טהור וכנגד הנפש טומאה זוקעת

כליכא בית דיינין להו, דלענין זה אהני המחיצות, ומיהו כלים שכנגד הטומאה בחנץ ודאי טמאים, דהא אף אי ליכא בית דין הוא שיהיו טמאים דהא מאהלין על הטומאה, ובחנצו מארצו, אם איכא טע"ט בחנץ הרי הדינים שוין כמו בחנצו מן הדדין, אבל אי ליכא טפח בחנץ בזה בין שהטומאה בחנץ בין שהטומאה בבית כלים שבחנץ נמי טמאים, דארצו של בית כמוהו עד התהום.

ובבית מלא תנן כיון שהתנן לא נעשה לשם מחיצה הלכך כל שאין טפח מן התנן ולפנים לא חשיב מחיצה כלל, והרי הוא בבית מלא כלים, ואף כלים שלפנים מן התנן טמאים, וכמו בארצו של בית, אבל כשיש טפח מן התנן ולפנים, הרי התנן כיריעות ונקרים, וטומאה בפנים כלים שבחנץ טמאים, וטומאה בחוץ כלים שצפנים טהורים.

ברם מש"כ הר"ש בחנצו מארצו דלכך טומאה בחנץ כלים שצבית טמאים מידי דהוי אביצ דפ"ג מ"ו ד"ש זו פ"ט ואין ביציאתו פ"ט טומאה בתוכו הבית טמא, ז"ע דהתם משום סוף טומאה לנאת הוא [או משום קבר סתום ע"י לעיל סימן ז' סק"ה], וכדקמי במתני' שדרך הטומאה לנאת, ואינו אלא מדרבנן לדעת הר"ש, ואילו הכא בחנץ למש"כ הר"ש מידי דהוי אב"פ, מדאורייתא הוא, דזה שאין ז"פ לטומאה מדאורייתא הוא, וכמבואר חולין ע"א א' וכמש"כ לעיל סק"א, אבל צביצ לא שייך האי טעמא דהוא חלוק מן הבית במחיצה קבועה וחשיב כרשות צפ"ע לגמרי, ורק משום סטל"ז שייך לטומאות הבית, וגם הכא בחנצו מארצו אף בחנץ גם כנגד הפתח איירי, וליכא משום סטל"ז למעלה, דעתידה לנאת לחוץ דרך הפתח שחלקו התחתון משמש לתחת החנץ, וכן ברישא בחנצו מן הדדים או מן הקורות נמי אף צ"ש פתח בחנץ מיתוקמא דליכא משום סוף טומאה לנאת, ומ"מ טומאה בחנץ הבית טמא, ואילו צביצ כשיש ביציאתו פותח טפח טומאה בתוכו הבית טהור, כדחנן התם, ועי' לק' סק"ג מש"כ בדברי הרמב"ם והראב"ד בזה, וז"ע.

בר"ש הביא תוספתא דבחנצו מארצו ויש זו טע"ט וטומאה בבית כלים שבחנץ טהורין, דמ"מ כלים הטמונים בקרקע טמאים, ויש לעי' מ"ש מהא דתנן כלים פ"י מ"א היו כפויים על פיהם מצלין כל שתחיהם עד התהום, והרי דיני החנץ מצ"פ נלמדו כמש"כ הר"ש, וגם בסברא יותר יש להועיל חנץ לגבי הקרקע מאשר כלי כפוי, ואריך לפרש דהא דמצלין התם עד התהום היינו אם חפר גומא והיא פתוחה לכלי, וכן פירש שם הרא"ש, [ומש"כ שם עוד לענין הטומאה כשהיא עד התהום, לאו לפרש משנתנו בזה"ג קאמר, דהא משנתנו צהלה עד התהום משתעי, ועוד דאם מלאת כשהטומאה סמוכה לה

טפח שעל פני הכלי אמרינן כן, דאהל דבר חשוב הוא ולא פלוג בזהלים], ונמצא לפ"ו דההלכה דז"פ חידשה דהאהל טופל אליו טפי את כל אשר בכלים שבתוכו, מאשר הכלים נטפלים לכל אשר באהל, וא"כ שפיר קיימו חכמים בסברא דאהל עראי של מחיצות או נקרים שחילקו בו את הבית מועיל לטהרות שבחנץ לחלקם מן האהל, אבל אינו מועיל לטומאה שבחנץ שלא חטמא האהל, דהאהל טופל אליו גם כל אשר בחנץ.

מזהא דאמרינן דאמר מר טומאה רצוה צוקעת ועולה כו' מבואר דלאו משום סוף טומאה לנאת אחינן עלה, אלא דאין צמיד פחיל לטומאה והרי היא דדין טומאה רצוה, ואף כשפתח הכלי לחוץ מ"מ הבית טמא, וכן יש ללמוד מפרש"י שכתב דכלי בקרקע וכשם שקרקע אינה מעבצת כך הכלי, ועוד דמעיקר הק"ו יש ללמוד כן, דאי משום סטל"ז הוא, א"כ באדם שאכל הרי אין סוף טומאה לנאת וכה"ג אף בכלי ה' מועיל ז"פ, א"ו לאו משום סטל"ז הוא אלא דלא חשיב מחיצה כלל, וכש"כ להסבירים דסטל"ז אינו אלא מדרבנן דודאי סוגיין דמדאורייתא קאמר דלאו משום סטל"ז הוא.

יש לעי' לר' יוסי דלית לי' טומאה רצוה צוקעת ועולה לק' קכ"ה ז', מנ"ל טהרה בלועה, ולכא' מודה ר"י דטהרה טמונה מקבלת טומאה, דהא בלא צמיד פחיל נטמא כל אשר בכלי אף שהוא מכוסה, וא"כ אדרבה יותר קל להציל על טומאה שלא חטמא מעל טהרה שלא חטמא, ולפ"ו טומאה בלועה פשיטא וטהרה בלועה לא שמענו.

ז' פט"ו מ"ד ה' ר', כפי הנראה מפ"י הר"ש לא איירי כלל מתני' דדין כלים שבתוך המחיצה, ולעולם שבחנץ פירשו שמעבר למחיצה, ותוכן המשניות דמחיצות עראי של נקרים או יריעות בחוץ הבית דינם כמו ז"פ שמועילים למנוע טומאה שצבית מלהכנס ואינם מונעים טומאה שבהם לנאת, הלכך בית שחנצו מן הצד או מן הקורות, וטומאה בבית, כלים שבחנץ טהורים אפי' אם אין בחנץ פותח טפח, כלומר שהמחיצה סמוכה לכותל או לקורות בחוץ טפח, דכל מחיצה מפסקת, ולא איכפת לן מה שמעבר לכותל או לגג יש מקום שאין בו פותח טפח, דמ"מ חלוק הוא מן הבית, וכש"כ כשיש בו פותח טפח דודאי חולק רשות לעצמו, וכשטומאה בחנץ כלים שצבית טמאים דלגבי טומאה כליכא מחיצות חשיב, דאין ז"פ לטומאה וה"נ מחיצות עראי, [עי' לעיל סק"א בטעמא דמילתא], וכלים שבחנץ אם יש במקומם טפח על טפח טמאים דהא באהל אחד עם הטומאה הם, אבל אם אין במקומם טע"ט טהורים אף שהם והטומאה במקום אחד והטומאה אינה דדין רצוה, דמ"מ כד דיינינן דדין שמעבר למחיצה

במגדל הבית טמא משום שדרך הטומאה לנאת, משמע הא לא"ה לא, ואפשר דאין דין אהל עראי אלא בזהל המשמש לנאת הקבוע, כמו בית שחצו, דאז הוא נטפל אליו, אבל מגדל שבית אינו משמש לבית והוא דבר בפ"ע, ולכן חוצץ בפני הטומאה, ורק משום סטל"ז אחינן עלה, ומה"ט נמי תחת רגלו של מגדל טומאה בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת כמש"כ הר"ש שם מ"א מן המוספתא דרנזאה היא ולא אמרינן בה סטל"ז.

פכ"ד ה"ב היו הכלים בתוך עובי המחיצה עצמה כו', רבנו מפרש הא דתנן כלים שבחצץ אם יש שם פ"ט טמאים ואם לאו טהורים, דלאו דומיא דרישא הוא דהיינו שמעבר למחיצה, אלא דהיינו שבתוך עובי המחיצה עצמה, ואשמועינן מתני' דכיון דהמחיצה עראי אינה נטפלת לא לחצץ ולא לבית ודינה כמקום בפ"ע, הלכך בחור שבמחיצה אין הטומאה נכנסת אלא א"כ יש בחור טע"ט על רוס טפה, ואיירי שהחור פתוח לשניהם במלואו, ואם הוא סתום או שאין צפתחו טפה אין הטומאה נכנסת, דכמקום בפ"ע חשיב, וכבר כתב כן מרן זללה"ה בסימן י"ג סק"ד.

ד' עירובין י' ב' עור העסלא וחלל שלו מנטרפין בטפה, רש"י ותו' והרשב"א פירשו דלענין אהל לטומאת המת קאמר, וכשיש עומ"ר מנטרף האויר לשיעור טפה, ובלבד שהטומאה והכלים תחת העומד, וט"ע דא"כ למה זה שנו חכמים דין זה דוקא בעור העסלא, ולמה לא שנו סתם דבעומ"ר הפרוץ מנטרף [ועי' לק' סק"ה], ועוד דלמה לא שנו דין זה בתוספתא דאהלות אלא בתוספתא דכלים ובהדי דיני מרכב ומושב, אבל הגר"א ז"ל בפירושו לתוספתא דכלים פירש דלענין שיעור טפה למושב איירי [עי' כלים פכ"ז מ"ד ובר"ש שם דשיעור עור למושב טפה, וכן בתוספתא], ובזה קאמר דחלל של עור העסלא מנטרף כיון שכך הוא שימוש, אבל לענין אהל המת אין שום אויר מנטרף [ולפ"ז אין צריך לחדש דיש צפרוץ מועט ענין שמשלים ומ"מ אינו אהל להביא ולחצוץ, אשר הוא חידוש גדול], ובאמת ז"ע למה נאדו רבותינו ז"ל מפירוש זה. שוב הראני בני י"א נ"י בר"ש פכ"ב מ"י ובתו' רי"ד ומאירי בקוגיין שפירשו באמת כפי' הגר"א ז"ל. — וע"ע במש"כ כלים ס"ו סק"ד.

ה' פ"ח מ"ד אלו חוצצין ולא מציאין מסכת פרוסה וחצילי המטה והמשפלות והסריגות שבחלונות, בפשוטו צ"ש בהן פותח טפה איירי, דאי באין בהן פ"ט וממעטים בחלון, א"כ מאי איריא הני הרי כל דבר שאינו מק"ט ואין בו פ"ט הרי הוא ממעט בחלון ואינו מביא, וכן מלא דתנן בקמון במ"ה שאינו לא מביא ולא חוצץ מ"מ ממעט בחלון כמש"כ הר"ש לק' סו"פ

כש"כ עד התהום ומתני' משמע דרבותא הוא עד התהום, אלא דינא קאמר דבכלל דינא דמתני' גם כשהטומאה מלמטה, אבל פירוש המשנה ודאי בשהטירות בקרקע, אבל אם הטירות בלועות בקרקע באמת אינם ניזולים דלא עדיף כלי מחצץ, ועי' בלשון הרמב"ם פכ"א ה"ג ורהיטת הדברים משמע דבאמת מצייל גם על שבתוך הקרקע, וכן אהלים, וט"ע.

ג' רמב"ם פ"כ מטו"מ ה"א ו' יעוי' בכ"מ מש"כ שאין החצץ על פני כולו, לא נתפרש דאי יש פ"ט הרי אף הכלים שבחצץ דין הוא שיטמאו אף כשהטומאה צבית, ואי ליכא טפה א"כ הר"ז על פני כולו, גם מש"כ משום סטל"ז לא משמע כן בדברי רבנו, אבל נראה דעת רבנו דדין מיוחד הוא בזהל עראי שבתוך אהל קבע דדינו ככ"פ ואינו מועיל אלא על הטירות ולא על הטומאה, והטעם אפשר כמש"כ לעיל סק"א, דלגבי אהל קבע אהל עראי כמאן דליתא, ובאמת רהיטת המוספתא נמי דלאו משום סטל"ז הוא, דא"כ הרי גם אהליון כבלועין בשיש להם פתח לחוץ, וכן סתימת המשניות צבית שחצו משמע אף בשיש פתח לחצץ, ולדעת הראב"ד יש לפרש דסתמא אין החצץ בתוך הפתח, ולעולם הפתח מקורה במשקוף ונמצא לעולם מן החצץ סטל"ז לבית, וכן בחצו מן הקורות, וכן במן הדדסים סתמא איירי בשהחצץ מועט והבית מרובה וממילא כרגיל הפתח צבית.

ולדעת הרמב"ם נראה דאיירי בגוונא דיכיר שיש כאן עיקר וטפל ויכיר שהיריעות והנסרים עראי, וגם באמת לא ביטלם לעולם, וכשחצו מן הדדין יכיר עיקר הבית ויכיר מקום החצץ ומקום החצץ מיעוט.

ואין להקשות לדעת הראב"ד מהא דכלים שבחצץ ואין שם פ"ט דמ"מ הבית טמא וכפי' הר"ש דהיינו שכל מקום החצץ אין בו פ"ט, דא"כ הו"ל טומאה רנזאה וברנזאה הא לא אמרינן סטל"ז עי' לעיל ס"ב סק"ג, וכן מוכח מהא דטומאה תחת העמוד שבבית שאין טמא אלא כנגד הטומאה וכדתיא בתוספתא וברמב"ם פכ"ה ה"א, ועי' ר"ש פ"ד מ"א, די"ל דלאו טומאה רנזאה קגרמה, אלא עיקר הענין אם באמת סטל"ז, וברנזאה תחת העמוד אמרינן דבאמת אין סופה לנאת, משא"כ בחצץ דבאמת סופה לנאת.

הק' מרן זללה"ה בסימן ה' ס"ק ג' לדעת הרמב"ם דאהל בתוך אהל אינו חוצץ בפני הטומאה, א"כ אמאי מטהר ר"י בפ"ד מ"ב בטומאה צבית המגדל משום שיכול להוציאה חזיים או לשרפה, מ"מ הא אין האהל חוצץ, ומשום זה כתב ז"ל לפרש דבאמת אין האהל חוצץ אלא בשסוף טומאה לנאת עי"ש ובסימן י"ג סק"א, ובאמת גם מת"ק דהתם איכא לאקשו"י דקתני בטומאה

ברישא גופא בין אם פרוסין כנגד הטומאה או לא היינו משום דבעי לאשמועינן רבותא דאף בפרוסין על פני המת באויר נמי הנוגע שלא כנגד הנקב טהור, ולא אמרינן דטו"ר בוקעת, ולאזיי אשמועינן דאף בתוך טפח לא חשיב מת בכסותו, אבל לענין כנגד הנקב אין חילוק בין פרוסין על פני ארובה לפרוסין באויר ולעולם כנגד הטומאה טמא.

(ו) פ"י מ"ג מקצת טומאה צבית מקצתה כנגד ארובה כו' ר' יהודה אומר כו' כנגד הטומאה טהור ר' יוסי אומר אם יש בטומאה כדי שתחלק כו', ע"כ בדאורייתא פליגי דהא טהור לגמרי משמע וכן טמא משמע טומאה גמורה, ויש להבין טעמו של דבר לר"י ולר"י, דכיון דהמאהיל כנגד ארובה כשיש כנגדה כזית טמא לכו"ע וכמ"ש הר"ש, ואף כשמקצת החמיכה נמשך צבית, א"כ הרי חזינן דחשיב מאהיל כה"ג, וא"כ מה נגרע כשחלק מן הכזית צבית, הרי כל משהו מן הכזית מטמא בזה, והרי משהו מן הכזית שחוק לבית המאהיל עליו ודאי טמא, וכמו שיש בארובה פ"ט במ"א, ומה נשתנה כשאין זו פ"ט כיון דגם זוה חשיב מאהיל כשיש כזית תחת הארובה.

ונראה דהענין לפי דבאמת יש סברא לומר דהצית מטפיל אליו גם השטח שכנגד ארובה דנקב מועט אין בכחו לבטל את האהל, וגם מה שכנגד הארובה שאין בה פ"ט חשיב כמונח באהל הצית, אלא דמ"מ כשהטומאה מונחת רק כנגד ארובה כח הארובה עדיף, אבל כל שצריך איזה שהוא שיתוף מן המונח צבית שוב כח הצית עדיף, וסבר ר' יהודה דאפי' יש צבית כמה זיתים כל שכנגד הארובה פחות מכוית וצריך לשתף המונח צבית, הרי כנגד הארובה טהור, ור' יוסי סבר דדוקא החלק שגורם טומאה לבית זוה כח הצית עדיף אבל זה שאינו מוסיף טומאה לבית זוה לא עדיף כח הצית, והמאהיל כנגד ארובה טמא, [ואפשר לדוקא בחמיכה אחת שיש בה שני זיתים וחצי זית כנגד ארובה זוה מטמא ר"י, אבל בשני זיתים נפרדים אחד בתוך הצית ואחד מקצתו צבית ומקצתו כנגד ארובה כיון דחמיכה זו שכנגד ארובה אין בה כדי לחלק ולטמא הצית וכנגד ארובה, הרי כנגד ארובה טהור, וי"ע].

ועוד נראה והוא עיקר דהנה בסוכה י"ח א' נחלקו אם אמרינן לבדו באמצע או לא, ומאן דסבר לא אמרינן מפרשינן טעמי' דגמר מטומאה ואידך שאני טומאה דהלכתא גמירי לה, ומצואר מזה דיש ענין מיוחד באמצע דלא דמי למן הנד או בדפנות, ובזה תרוייהו מודו, [ומאן דסבר יש לבדו באמצע ס"ל שלא לחלק בכך, ויש לפרש דשאני טומאה, אבל בסוכה סתמא נאמר דין לבדו אף באמצע, ועי' להלן בטעמא דמילתא ולפ"ו]

י"ג, א"ו אף שיש בהן פ"ט קאמר שאין מציאין, ועי' ר"ש סוף מ"ב, ונראה הטעם כיון שהם דקין ואין באחד מהן פ"ט רק בצירוף אחדים ביחד, וצירופם אינו קבע שכל נפרדים אחד מחצירו מעט, הלכך לא חשיבי כאהל אחד, והרי כל מקום שיש בו טפח כאהל בפ"ע, הלכך חוצצין דהא אית בי' טפח ולא מציאין דלא חשיב לצרף הכל כאהל אחד. — ולדעת תו' עירובין המוצא לעיל סק"ד מני איירי שיש אויר ציניהם אלא שהוא פחות מן העומד ומ"מ משלים לטפח, ולפי' הגר"א איירי בסמוכים ממש עד שאין ציניהם אויר כלל, ואפשר דזוה אף התו' מודים שאין האויר מנטרף כיון שחיבורם ערפי ואין החלל נצרך לשימוש ודוקא בעור העסלא שהכל כלי אחד ונצרך לחלל באמצעו לצורך שימוש, וזוה נראה קצת דנקט עור העסלא ולא נקט סתמא דכל פרוץ מועט מנטרף וכמו שהקשינו לעיל סק"ד, וי"ע.

והרא"ש כתב דהא דחוצצין היינו כשהן בארובה שצין בית לעלי' ואין הטומאה כנגד הארובה, אבל אם הטומאה כנגד ארובה תניא בהעור והרוטב הנוגע כנגד הנקב טמא ושלא כנגד הנקב טהור, נראה דמפרש בשאין בהן פ"ט ועיקרא דמתני' באמת לומר דאלו שאין בהן טפח ואין מק"ט הרי הם חוצצין בחלון או בארובה, אלא דנקט הני דאורייתא דהכי שאין בהם טפח, וזו גם דעת הרמב"ם בפ"ג ה"ח שהעתיק לדינא דמשנתנו בחלון, ברם מאי דמסיק הר"ש דבפרוסין כנגד המת הנוגע שלא כנגד הנקב טהור, נ"ע דזה דוקא לר' יוסי דלית ל' טומאה ראויה בוקעת, אבל לרבנן כיון שאין בו טפח הו"ל טומאה ראויה ואף הנוגע שלא כנגד הנקב טמא, ואפשר דדעת הר"ש כהתו' בעירובין י' ב' דבפרוץ מועט הרי הפרוץ משלים לטפח והמאהיל כנגד העומד טהור, וכל הני בדרך הרגיל העומד מרובה על הפרוץ, אבל לפ"ו דין הוא גם שציאו את הטומאה, לדעת רש"י ותו' עירובין שם גם לענין הבאת טומאה אמרינן דעור העסלא וחללה מנטרפין, וסתמא הר"ש ס"ל לחלק דדוקא לענין לחוץ בפני הטומאה אמרינן דחללה מנטרף, ודוחק, ואפשר דבאמת צדליכא טפח איירי, והרא"ש גמ' דחולין נקט וזה"ל דהתם דוקא לר"י איתמר, ועיקרו לפרש דהכא לאו בפרוסין על פני המת איירי, דאפי' לר"י כה"ג אינם חוצצין אלא שלא כנגד הנקב, ומתני' סתמא קתני חוצצין ומשמע כנגד כולם, אלא מתני' בנחומים בארובה שלא כנגד הטומאה.

ומדברי הר"ש למדנו דזה ששינוי בחולין קכ"ה ב' דחצילי מטה וסריגי חלונות חוצצין בין הצית לעלי', והיינו דוקא בשאין הטומאה כנגדן, אבל כשהטומאה כנגדן זהו דין הסיפא דהיו פרוסין על פני המת באויר הנוגע כנגד הנקב טמא, והא דלא מפליג

הראי' מסיפא, ובפשוטו היה נראה דמיינתין רישא, ולא נימא דוקא באין זה פ"ט הדין כן, לכך מייחי דצין ביש זה פ"ט וצין באין זה פ"ט הדין שזה ופשוטין מהא דאין זה פ"ט, שו"ר שכ"כ בריטב"א דסייעתא מסיפא דאין זה פ"ט עי"ש.

והשתא דאיתין להכי שפיר ניחא ממני, דבמקצת טומאה צבית ומקצתה כנגד ארובה כיון שאנו צריכים גם לחלק שבצית מו לא שייך לדון על מקום הפרוץ כמקום צפ"ע, וכל שיש לנו ענין משותף עם הצית מו אמרינן לצוד, דחזר דינו דפנות, דלענין כל מה שבצית הרי הארובה כסתומה, וכן אם סתם הארובה בדבר המק"ט דמציא ואינו חוץ, כאן הוא נמי חוץ, דכיון דנחשב מה שכנגד ארובה כסתומה דצית מו לא שייך לחשבו כמקום צפ"ע וממילא אמרינן לצוד והרי הוא כסתום, והיינו הא דבמ"ב דבקדמה רגלו את הטומאה טהור. — ולפ"ז אפשר דבקדמה רגלו את הטומאה והיא בתוך טפח לארובה, דאף אם הכניס דבר המק"ט בין הרגל והארובה דטהור, דכיון דהרגל מחצרת הכל, מו אמרינן לצוד והצית כסותמת את הארובה.

ז) פ"י מ"ב ר"מ מטמא, נראה דר"מ מטמא אף בוא"ז, כגון שנתן אדם רגלו ואח"כ נתן שני את רגלו כנגד רגלו של ראשון, דלר"מ כפתוח חשיב ל"י דכל המק"ט אינו חוץ בפני הטומאה, והיינו דלקמן במ"ה בארובות שאין בהם פ"ט זו ע"ג זו ונתן דבר המק"ט בשניהם גם העלי' טמאה אף שנתן התחתון קודם, וגם עכשו לאחר נתינת התחתון, נמי כל מה שבעלי' טמא, והיינו לר"מ כמו שפירש הר"ש שם דכר"מ אחי, אבל לרבנן אף בקדמה טומאה מ"מ עכשו לאחר שנתן את התחתון א"א לטמא העליון דכיון דהתחתון נעשה אהל אחד עם הארובה הרי הארובה כסתומה, [וכמש"כ סק"י טעמא דמילתא], ותו א"א לטמאות העליון, וברא"ש שם פירשה כרבנן ובקדמה טומאה, ולפ"ז יש לפרש צנתן העליון ואח"כ התחתון והכל טמא כל מה שהי' בעליון קודם נתינת התחתון, אבל לאחר שנתן התחתון אין מה שנכנס לעליון מחטמא, דהו"ל כקדם רגלו, ולכך מייאן הר"ש לאוקמה כרבנן אף דפשטא בקדמה טומאה איירי, משום דלשון המשנה משמע דאף עכשו כל העלי' טמאה אף שכבר נתן התחתון, ובאמת קשה מאד לומר דהשתא העלי' טהורה, וצריך לומר דהרא"ש ס"ל דבקדמה טומאה דיינינן ל"י כפתוח אף אח"כ, ובאמת גם עכשו העלי' טמאה, ועי' לק' סק"ח.

קדום הרגל נראה דהיינו בתוך טפח לארובה, דכל שהוא למעלה מטפח הרי הצית טהור ורק העלי' טמאה כמש"כ הרא"ש במ"ה וכו' בטוש"ע סי' שע"א, וא"כ ודאי המאהיל טמא, אבל בתוך טפח הרי הכל אהל אחד,

אפשר דדוקא בסוכה פליג, אבל בטומאה צאמת הטעם משום דאין לצוד באמצע, ונראה דהענין שבאהל אין לצרף הדדיון לצטל הפרוץ, דכל מקום נידון צפ"ע, ולא דמי לדפנות שהם גודרים מקום ושפיר נידונים בעומ"ר או בצלוד וכן בסמיכת הדפנות לסכך, אבל אהל במקום שהוא מסכך הוא מסכך ומקום הפרוץ נידון לעצמו, דלמה זה נזרפנו, וזהו לכו"ע הטעם בטומאה דלא אמרינן לצוד, דדיינינן על מקום הפרוץ כאילו הוא צפ"ע, אבל אם קיים נידון על השטח בכללו באופן שא"א לדון על הפרוץ כדבר נפרד צפ"ע, בזה לכו"ע אמרינן לצוד, דבאמת בענין לצוד אין חילוק בין דפנות וסוכה לטומאה, אלא דבטומאה דיינינן על הפרוץ כדבר צפ"ע, [ואפשר דבאמת מה"ט ס"ל לאידך דבסוכה אמרינן לצוד באמצע, משום דבסוכה שיש בה ענין בכללותה כדבר שלם, לא דיינינן על הפרוץ צפ"ע, ולכך שפיר אמרינן לצוד, ולא דמי לטומאה שאין ענין לנו בכל הצית, ומיהו לא סגי בהך סברא לחוד דהא אמרינן שאני טומאה דהלכתא גמירי לה].

ואפשר דמ"ד אין לצוד באמצע ס"ל דמסברא קים להו לרבנן הכי ולא מהלל"מ, דבהלכה נאמר סתם שאין פחות מטפח מעביר טומאה מבית לבית, וכן בסוכה נאמר שאין פחות מג"ט מבטל מחיצה, ובסוכה פירשוהו על ענין לצוד, וכן בטומאה פירשוהו ג"כ על ענין לצוד, וחילקו דהיינו דוקא לענין טומאה שבצית ולא על טומאה שכנגד ארובה, דנגד ארובה נידון כמקום צפ"ע ואין האהל מצטרף לצטלו, ודכוותה בסוכה נמי לא אמרינן לצוד באמצע אלא נידון לעצמו.

וראית הגמ' בסוכה שם נראה דהיא מאין בארובה פ"ט, דכשיש בארובה פ"ט לא שייך לומר לצוד, דאטו גם גבי טומאה שייך לומר לצוד בג"ט, ואפי' אין בקנה טפח, הרי שיעורי טומאה לחוד וסוכה לחוד, אלא דפחות מפ"ט דנאמרה הלכה גבי טומאה דלא חשיב כפרוץ לענין שתא הטומאה, א"כ ראוי לחשבו כסתום כדין לצוד לענין שיציא טומאה, דחד מילתא הוא דכל שאינו כפרוץ הרי הוא כסתום, [דגם בסוכה אפשר שלא נאמר בהלכה אלא דפחות מג"ט אינו מבטל הכותל, וזהו דין לצוד], ובזה מפרשינן טעמא משום דחשבינן ל"י כדבר צפ"ע ולא מצרפינן ל"י לבית, הלכך אינו כסתום, והיינו אין לצוד באמצע, אבל גם אין טומאה עוברת דרכו דאין זו פ"ט, [ובלשון רש"י שם ק"ק דמשמע דמיש זה פ"ט קדייק, וזה קשה דא"כ למה בכלל הוצרך להציא סיפא דהיא משנה אחריית וקמלג באמצע, ועוד דמאי קושיא הא שפיר י"ל דטפח גבי טומאה כג"ט גבי סוכה, אלא יש לפרש דל"ד ורש"י נקט צרישא וה"ה בסיפא, וכיון דבגמ' אייתו גם רישא פירש לה רש"י צרישא, אבל עיקר

נקט משום שלא קדמה טומאה לרגלו של שני, [כלומר שבאו כאחד], משום דלשון זה הוי מתפרש דכריך צאמת שתקדים רגלו של שני לטומאה, וזה לימא דכל שקדמה רגלו של ראשון לשני, סגי אף כשהטומאה קדמה לרגלו של שני].

אבל כ"ז דוחק, ולכן נראה דר"ש לא מטהר צבת אחת משום שבצבת אחת אזלינן לקולא, דמאי חזית, ואדרבה לחומרא אית לן למינקט דחזינן בכל מחנה על מחנה דאזלינן לחומרא בטומאה, עי' פ"ב דמכשירין ופי"א דכלים מ"ד, אלא היינו טעמא דמטהר משום דכיון דרגלו של ראשון קדמה את הטומאה הרי כל מה שמתוסף על רגלו של ראשון דיינינן ליה כרגלו של ראשון דבמקומו בא, הלכך אם לא קדמה רגלו של ראשון את הטומאה הרי רגלו של שני טמא, כשמשיך הראשון את רגלו, אף שעם משיכתו הרי רגלו של שני והטומאה באין כאחד, דבבאין כאחד טמא, ורבנן פליגי עלי' וסברי דאין לשני כמו של ראשון, וכיון שבאין בב"א רגלו של שני והטומאה הרי הוא טמא, ולפי"ו כל עוד רגלו של ראשון בארובה הרי רגלו של שני טהור אפי' קדמה הטומאה לרגלו של ראשון, כיון שכשצא רגלו של שני היתה הארובה סתומה, ורק כשמשיך הראשון את רגלו אז אם לא קדמה רגלו של ראשון, הרי השני טמא, ולפי"ו עדיין כריך לדחוק במ"ה דבבאין הרא"ש כמ"ש"כ לעיל.

(ח) פ"י מ"ד הטומאה בין צבית בין כנגד ארובה נתן דבר שהוא מק"ט בין מלמעלן בין מלמטלן בין מלמטן הכל טמא, (תיבות הבית טהור שנדפסו הם ט"ס כמובן ובמשניות לימא), לפיר"ש והרא"ש דננתן בשניהם איירי נראה דהכי מתפרש בין שנתן מלמעלן לבד בין שנתן אף מלמטן, ואתי שפיר לישנא דבין דמתפרש או כדאמר מנחות ט"ז ב'.

שם ודבר שאינו מק"ט ממנו ולמטן טמא כו', הכא מתפרש שנתן רק באחד או למעלה או למטה, והיינו דלא קתני בין מלמעלן בין מלמטן, וממילא מובן דננתן בכולן אין טמא אלא התחתון, שאם נתן בתחתון לחוד הרי ממנו ולמעלה טהור, ולא גרע ע"י שהוסיף דבר שאינו מק"ט למעלה, וכיון דננתן באחד איירי שפיר תני ממנו ולמטה ממנו ולמעלה.

שם מ"ה נתן דבר שהוא מק"ט בין מלמעלן בין מלמטן הכל טמא, לפימ"ש"כ הרא"ש דננתן למעלה ולא למטה אין טמא אלא העליון, א"א לפרש הכא בין מלמעלן לחוד בין אף מלמטן כמו שפירשנו במ"ד, וע"כ דדוקא ננתן בשניהם איירי, ונקט בין בין אגב רישא, וכן הא דקתני ודבר שאינו מק"ט בין מלמעלן בין מלמטן היינו נמי בשניהם ולהכי לא קתני ממנו ולמטן דלשון זה ננתן באחד מתפרש דננתן בשניהם לא נתפרש

ויש לדון אי אמרינן דהמאהיל טמא דעד שלא נעשה אהל אחד כבר נטמא או"ד כיון דנעשה אהל אחד הרי הארובה כסתומה מכח הצית, והכריעו בזה חכמים דתלוי מי קדם, דאם הקדים להיות אהל הרי הוא כסתום, אבל אם הטומאה קדמה הרי נטמא עד שלא נעשה אהל אחד עם הצית.

ובשני רגליו זו ע"ג זו פליגי ר"ש ורבנן, דכה"ג הרי הטומאה ורגלו באו בב"א, ונופל בזה הספק כמו בכל צבת אחת דעלמא, אם דיינינן ליה כקדמה טומאה או כקדם רגלו, ואיירי שהעליונה בתוך טפח לארובה, דבאלו זה לא חשיב כקדם וכמ"ש"כ לעיל, ואין נפקותא מתי הגיעה הרגל השני אם קודם הטומאה או אח"כ, דבשעה שהרגל הראשונה סותמת אין לנו ענין כלל ברגל השני, וכל שהגיעה הרגל השני כשהראשונה כבר סתמה את הארובה היינו פלוגתא דר"ש ורבנן, ולשון המשנה שקדמו את הטומאה משום תחתונה נקט לה, וכן מבואר בר"ש דאף בקדמה טומאה לשני מטהר ר"ש, [לשון הרא"ש ור"ש מוסיף כו' ואין כונתו דלא פליגי רבנן עלי', אלא לפרש הסברות קאמי דר"ש אף בבאו בב"א מטהר, ודלא כמ"ש"כ במ"א].

ומיהו אם קדמה הטומאה לרגל ראשונה ואח"כ באה רגל השני וניטלה הראשונה משמע דטמא אף לר"ש, דהא ר"ש מפרש טעמי מפני שקדמה רגלו של ראשון את הטומאה, ולא קאמר סתם מפני שקדמה רגלו של ראשון, וכריך טעם למה, דהא אף בכה"ג הרגל השני והטומאה באין כאחד ממש, שהרי רגל ראשונה קדמה לשני, ובהנטל רגל ראשונה הרי הטומאה ורגל שני באין כאחד, ומה בכך שהרגל הראשונה נטמאה, מ"מ השתא צא רגל שני הרי הרגל הראשונה והבית חד וממילא הארובה כסתומה מחמת לצוד, עי' לעיל סק"ו, ואולי מדרבנן גזרו טומאה אף על העליון כשהטומאה קדמה לתחתון, ואפי' התחתון עדיין לא משך את רגלו, ולפי"ו יחא מש"פ הרא"ש במ"ה דאחיא כרבנן ומשום שקדמה הטומאה, עי' לעיל, דבאמת אף השתא גם העליון טמאה כיון שקדמה טומאה לתחתון, (או דנימא דבאמת לאו דוקא קתני מפני שקדמה רגלו של ראשון את הטומאה, אלא לפי דאיירי כשבאו שתי הרגלים כאחד, וממילא ע"כ שקדמו לטומאה, דאי הטומאה קדמה נטמאו שניהם מיד בצואם דאף העליון כסתומה דעד שלא נעשה אהל אחד עם האהל כבר קדמתו טומאה, ולא קתני מפני שקדמו לטומאה, משום דבאלו באו כאחד סגי כשהתחתון קדם לעליון וא"ל ששניהם יקדמו לטומאה, ולכך הזכיר מפני שקדם רגלו של ראשון את הטומאה לומר דבראשון סגי, ונקט רגלו של ראשון משום שהוא העיקר בקדם, ונקט את הטומאה משום דבבאו שני הרגלים כאחד איירי, וולא

בזית מבטל ענין זה, הלכך אף לרבנן בקדמה טומאה עוברת הטומאה אף לעליי' גם לאחר שנסתממה ארובת הבזית, ואולי זו כונת הרא"ש.

טו) והנה נקטנו דעת הר"ש כהרא"ש דבטומאה כנגד ארובה שאין בה פ"ט שצ"ן בית לעליי', הבזית טהור והעליי' טמאה, ויש בזה מקום עיון דרהיטת הדברים בדעת רש"י ותו' סוכה כ"ב א' והר"ש צפ"צ מ"ה דאמרין חצוט אף כשאין באויר פ"ט כל שהקורה רחבה טפה, וכמש"כ בחו"צ סוכה ס' ד' סק"ט, וא"כ איך יתכן לטהר את הבזית הרי אית' לן למימר חצוט והכל אהל אחד, [בעיקר הנידון אם נריך גם שיהא באויר פ"ט לכא' נריך ביאור מה ענין לנו באויר, שהרי עיקר הדבר, דאין מפרשים את המדובללים לעשות אהל, אבל כשכל אחד יש בו טפה והוא אהל בפ"ע שפיר מפרשין לכל האהלים להיות אהל אחד, וא"כ מה לנו ענין בגודל האויר, ולמה ס"ל להר"ן והריטב"א דנריך שגם האויר יהא בו פ"ט, ואפשר דנריך שיהיו שניהם אהל אחד, כלומר שאם נחשוב העליונים כאהל בפ"ע אז ינטרף התחתון אליו, וזה דוקא כשיש ביניהם חלון של פ"ט, דאז מפרשין העליונים והתחתונים, אבל אם אין באויר פ"ט הרי אם טומאה בעליון התחתון טהור, ולכן א"א לנרפס, ולפ"ז תלוי שיעור גודל האויר בהך שיעורים דתנן פ"ג, וז"ע, ובאמת דעת מהר"ם בפירושו למשנתנו דבזית ועליי' וטומאה כנגד ארובה שאין בה פ"ט דהבזית טמאה והעליי' טהורה, והיינו דהבזית טמאה מדין חצוט, וממילא אין הטומאה עוברת לעליי', [ויש מקום לדון אם גם כנגד הטומאה העליי' טהורה או לא, ושמא היינו דפליגי רבי וחכמים בתוספתא בכלים שכנגד הזית, ולכא' בכל חצוט הטומאה מונעת עד התקרה ובעליון טמאה עד העליון, וז"ע], ולפ"ז לישנא דמתני' מיושב היטיב דכל זין למעלה זין למטה מתפרש או למעלה לחוד או אף למטה, ולא מצי למיתני סיפא ממנו ולמטה דהא צנתן בעליון לחוד נמי אין טמאה אלא תחתון, וגם לא מצי למיתני ודבר שאמק"ט אין טמאה אלא תחתון, ולא למיתני שוב זין מלמעלן זין מלמטון וכדלל נקטינהו ברישא, משום דא"כ לא הוי ידעינן צנתן בעליון לחוד מה דינו, דהוי מפרשינן דדוקא צנתן בשניהם קאמר או בתחתון לחוד, לכך קתני זין מלמעלן דאף צנתן מלמעלן לחוד נמי אין טמאה אלא תחתון, אבל הקשה לפירוש זה הוא למה צנתן דבר המק"ט למעלה או בשניהם הכל טמאה, וכי היכן מצינו דדבר המק"ט מושך טומאה יותר משאינו מק"ט, (ולפי' הרא"ש נחא דכיון דמן הדין ראוי לטמאות העליי', א"כ כי נתן גם בתחתונה דבר המק"ט ע"כ לטמאות התחתונה, ומ"מ לא מטהרינן העליונה שאין דבר המק"ט חוץ בפני הטומאה). — לולא דיוק המשנה דלא קתני באין בהן פ"ט נמי ממנו ולמטה ממנו

האי קאי, וזו כונת הר"ש שכתב דלא שייך למיתני ממנו ולמעלן ממנו ולמטון דאי קאי לעליון אין הדין אמת דכיון דנתן גם בתחתון הרי העליי' טהורה, וזה לא הזכיר הר"ש לפרש דלא קתני לה צנתן רק באחד, דהא זה מפורש במתני' דצנתן בשניהם איירי דהא קתני זין מלמעלן זין מלמטון, והרא"ש פירש טעמא למה לא קתני לה באמת צנתן באחד, משום דצנתן בעליון הרי התחתון טהור, וא"א למיתני ממנו ולמטה טמאה, ואפשר דגם דעת הר"ש כן, דהא צנתן בעליון לחוד מבואר בר"ש דהעליון טמאה, דהא כתב דכיון שנתן גם בתחתון הרי העליון טהור משמע דכלא נתן בתחתון העליון טמאה, [וכן מוכח נמי מעיקר הדין דצנתן דבר המק"ט זין מלמעלן זין מלמטון הכל טמאה, ונהי דאחיא כר"מ היינו שאין הדבר המק"ט חוץ אף בכה"ג, אבל אם אף צנתן רק בעליון אין העליון טמאה, אין לטמאותו כשנתן בתחתון גם, וזהו אין חילוק זין ר"מ ורבנן, א"ו דצנתן בעליון לחוד העליון מיהא טמאה], אלא שלא נחפרש מה דין התחתון, דאפשר דשניהם טמאים, אלא דלפ"ז יקשה למה לא קתני לה צנתן באחד דומיא דמ"ד, וממנו ולמטה טמאה וממנו ולמעלה טהור, אבל אם דעת הר"ש כהרא"ש נחא הכל, דפשוט לי דמתני' לא איירי אלא צנתן בשניהם דקתני בהדיא, ועל פי זה פירש דלא יתכן למיתני ממנו ולמטה, ולמה באמת נקטה המשנה דוקא צנתן בשניהם, לא הוצרך לפרש, דפשוט לי דצנתן בעליון לחוד התחתון טהור.

כבר נזכר לעיל סק"ז דהר"ש פירש מתני' דנתן דבר שהוא מק"ט הכל טמאה, כר"מ, ויש נחבאר למה לא פירש משום שקדמה טומאה וכמש"כ הרא"ש, והנה לפ"ז ראוי לפסוק כר"מ דהא הו"ל מחלוקת ואח"כ סתם, והרמב"ם פסק כרבנן, וגם העתיק הך מתני', וגם דוחק הוא לאוקמי סתמא דמתני' כר"מ דוקא, ואפשר דהא דע"י דבר המביא ואינו חוץ חזר דין הטומאה כאילו אינה כנגד ארובה והבזית חוץ, [וכמש"כ לעיל סק"ז טעמא דמילתא], הוא דוקא בשהנידון זין בית לאויר, דזוהי יפה כח הבזית דבאמת גודר אף פירצה פחות מטפה, [ורק כשאפשר לדון על הפירצה בפ"ע אז לא מהני כח הבזית], אבל כשהנידון זין בית לעליי', בזה לא מהני כח הבזית לסתום הארובה, שהרי אם נתן דבר המק"ט בעליי' לבד הרי העליי' טמאה והבזית טהור [למש"כ הרא"ש] ואז גג העליי' כסותם בפני הטומאה, וא"כ כשנתן בשניהם הרי הבזית והעליי' כנחלקים ביניהם מי גודר בפני הטומאה, ובאחיא אהל נמצאת, וזה לא מייפינן כח הבזית שחשש הטומאה כבתוך הבזית שלא תעבור לעליי', כשהארובה סתומה בדבר שאינו חוץ, והרי אם קדם לסתום ארובת העליי' הרי נחשבה הטומאה כאילו היא בעליי', ואין הסתימה בדבר המק"ט

ב) ויש לעי' אם דין חלון טפח הוא הלל"מ מיוחדת, או דמכלל דין אהל טפח לענין טומאה נלמד דממילא גם חלון שיעורו טפח, דאין הטומאה עוברת אלא דרך אהל, וכל שיש שיעור אהל הרי הכל כאהל אחד דאף באין עוצי הכותל טפח נמי שפיר מטערף לבית למיחשב כאהל, וכמש"כ סוכה סימן ד' סק"י דבהעמיד טס זקוף בין הסכך העליון והתחתון אין צריך לדין חצות וה"ל לענין טומאה כה"ג א"ל לדין חצות, דגם בשיפועים נמי גג הוא, ומהא דחררוהו מים לא סגי בטפח, משמע דהוא דין מיוחד, ולהלן יבואר.

שם במשנה חררוהו מים או שרצים או שאכלתו מלחם שיעורו מלא אגרוף, לעיל פ"ג מ"ז תנן גבי ביב דאחד חור שחררוהו מים או שרצים וכו' חשיב אהל לחון בפני הטומאה ולהציא את הטומאה, ור"י פליג דלר"ך שיהא אהל עשוי ביד"א ובסוכה כ"א אמרינן דמודה ר"י במלא אגרוף, ויש לעי' מ"ש דגבי חלון לא חשיב פתח בעשוי מאליו אף שיש בו טפח ולענין אהל חשיב אהל, ואין לומר דמתני' ר' יהודה היא, דא"כ הרי מוכחא מתני' דמודה ר"י במלא אגרוף, ואיך לא סייעוהו בגמ' סוכה שם מהבא, וגם בל"ה דוחק לאוקמי סתמא דמתני' כר"י, וכן הרמב"ם פסק למתני' דהבא ודהתם, [ו"ע בר"ש פ"ז כללים מ"ב שכתב דמתני' דמאור מייחנן בסוכה, והרי התם בסוכה מייחנן פלוגתא דר"י ורבנן דלענין אהל, ואדרבה התם א"ל מלא אגרוף ועי' בלשון הר"ש הנדמ"ח המוצא לק' סק"ה], גם אין נראה לומר דמלא אגרוף היינו בתשבורת ואיירי בארוך ונמוך דליכא טפח, אבל בדאיכא טפח אה"ל דא"ל מלא אגרוף, דהא קתני בתר הכי חשב עליו לתשמיש שיעורו בפותח טפח, משמע דיש בו פ"ט ומ"מ בלא מחשבה לתשמיש חוץ בפני הטומאה, (ולתשמיש בפ"ט היינו במרובע כדמשמע בכולה מילתין, וכ"ה ברמב"ם פ"ד ה"א), וכן מבואר לפיר"ש דר"ש אמלא אגרוף קאי, הרי דלחכמים אף באיכא פותח טפח אינו מציא ומוציא.

ובראיה מזה דדין חלון אינו נלמד מדין אהל טפח, דאע"ג דטפח הוא שיעור אהל, מ"מ עדיין י"ל דחור שכותל שיש בו טע"ט אינו מחבר ב' הבתים להיות אחד, וכן החור עצמו אין נטפל לבית, דכיון דרובו מחולק במחינה חשיבי כב' אהלים, אלא הלכה מיוחדת היא דשיעור חלון טפח, וזה דוקא בנעשה ע"י אדם, אבל חור שכותל שחררוהו מים ויש בו טע"ט והוא פחות ממלא אגרוף, נהי דלגבי עצמו חשיב אהל ואם טומאה בתוכו כולו טמא, אבל לגבי הבית חשיב כחור שאין בו טפח וחציו כלפי בית כצית וחציו שכלפי חוץ כחוף, ונמצא דכשטומאה בבית הרי חצי החור שכלפי הבית טמא וחציו שכלפי חוץ טהור, אף שיש בו טפח ולגבי עצמו חשיב

ולמעלה דנקט ברישא, היה מקום לומר דטומאה כנגד ארוכה שבין בית לעליי' שאין זה פ"ט, דשניהם טמאים הבית והעליי', דכיון דכנגד הטומאה ראוי לטומאות, ממילא כל הבית והעליי' טמאים, דהא דאין טומאה עוברת בפחות מפ"ט היינו כשאין הטומאה כנגד הפתח, אבל כל שהיא כנגד הפתח ועוברת, חו ממילא כל הבית טמא כיון שהטומאה באוירו ואין שום דבר מצדיל בתוך הבית והעליי' בין השטח שכנגד הארוכה לשאר השטח, ו"ע בכ"ו ועי' בהעמק שאלה פ' אמור ובתשובת הגר"ב הכהן ו"ל שבסוף הספר שם, ובדברי מרן זללה"ה סי' ח' סק"ג, (לא נגמר).

סימן ד

א) פ"ג מ"א העושה מאור בתחלה כו', כותל שהוא לאויר ויש בו נקב מפולש ואין בו כשיעור מלא מקדח, נידון מחצה על מחצה כדתנן פ"ו מ"ג ובר"ש שם, ואשמועינן מתני' דכשיש בו שיעור מלא מקדח והוא עשוי למאור, נטפל כולו לבית, ונראה דנקב שאינו מפולש ופתחו לבית נטפל לבית אפי' מחציו וכלפי חוץ, וכדין חורי רה"י, וחורי המערה ברפ"ו דמקואות, דכללל הוא דחורי הבית נטפלים לבית, ורק נקב מפולש נידון מע"מ, וכשעשוי לאורה ויש בו שיעור מלא מקדח נטפל כולו לבית, והיינו דתניא בספרי זוטא הוצא בר"ש לק' מ"ד דכל הפתוח לזורך טמא, ואפשר דמסבירא קים להו לחז"ל כן ודרשא דפתוח אסמכתא בעלמא הוא, איני דרשא גמורה היא דפתוח יתירא הוא דהו"מ למיכתב וכל כלי אשר אין צמיד פתיל עליו וגו'.

ולהאמור יש מקום לקיים דברי ר"ש בסיפא דמתני' במלא מקדח, וכשהטומאה בחוץ תחת אהל טפח שכנגד המאור, [דבלא"ה לא משכח"ל נידון להכניס ולהוציא דחור שבין שני בתים אינו דדין מאור דבעינן שיהי' מגולה לאויר, וגם לא שייך בזה להכניס ולהוציא דלעולם שניהם שוין, אבל כשיש רק אהל טפח מעבר למאור כנגדו, שפיר המאור דדין מאור, ויש כאן נידון להכניס טומאה לבית ולהוציא תחת האהל טפח, עי' ר"ש מ"ב], דכיון שהנידון להכניס טומאה לבית שפיר אמרינן דהמאור נטפל לבית וממילא הטומאה נכנסת לבית, אבל כשהטומאה בבית והנידון להוציא טומאה לתחת האהל טפח שבחוץ כיון שהנידון באהל שבחוץ שאין לו שום שימוש במאור הזה, לא נטפל אליו, ואין הטומאה עוברת לתחת הזיז, וזו נראה דעת הרמב"ם בפיה"מ שפירש דר"ש אמאור פליג שאין הטומאה יוצאה בפחות מטפח, [ומיהו איכא נמי סבירא לאידך גיסא דטומאה שצבית יוצאה נמי תחת הזיז שהוא נטפל לבית משא"כ להכנס לבית, עי' פ"ד מ"ד ה'], ועי' לק' סק"ז בדברי הא"ר.

שיש בו רוח אצבעיים, או"ד לא דוקא, ולכא' תיבת רוס מיותרת אם לא דדוקא קתני, אבל אפשר דלשון רוס מתפרש על כונת אורח, וכאילו הו' קתני אורח אצבעיים על רוח גודל, וי"ע.

הא דקתני ולא הספיק לגומרה לפירוש הרמב"ם דיש בה יותר ממלא מקדח, דוקא קתני שדעתו לגמור סמימחה, ולכך אף שיש בה מלא מקדח מוצנח, הא אם אין דעתו לגומרה הרי היא צדין מאור בתחלה, אבל לפי חו' דצ"ב הנ"ל כש"כ אם אין דעתו לגמור סמימחה דהיא צדין שיירי המאור, אלא דלרצותא נקט דאף שדעתו לגמור סמימחה מ"מ עד שלא סתמה הרי היא צדין שיירי המאור, ולשון המשנה והתוספתא אלו הן שיירי המאור כו' ולא הספיק כו' ובתוספתא או שקראו חזירו או שחשיכה לילי שבת, משמע דדוקא קתני.

ד) פי"ג מ"א חשב עליו לתשמיש שיעורו צפוחה טפח, נראה דשיעור זה אינו משום שזהו השיעור נמוך לשימוש, וכמו במאור, דלא מסתבר דלון את עיניו ולהשמיע את הקול ולתשמיש כולן שיעורו שזה צפוחה טפח, אלא נראה דשיעור זה הוא משום דזהו שיעור אהל, וכל שדעתו לקיים את הפתח ויש בו שיעור אהל הרי הטומאה עוברת, ואפי' לא חשב עליו לשום תשמיש, או שחשב עליו לנו, נמי שיעורו צפ"ט, וצפ"ט היינו מרובע כמס"כ הרמב"ם, והיינו משום דצעי שיעור אהל, והיינו דצפ"ג מ"ו מן סתמא דלהוציא הטומאה צפ"ט, ולא הוזכרו שם שיעורים דמלא מקדח ומלא אגרוף, וכן מבואר במ"צ דבנה בית חוזה לה שיעורו צפ"ט, ולא חשבינן ל' כחרורו מים, דהא ענין מאור נתבטל, ולא נעשה לתשמיש אחר, וגם לא חשב עליו, (עי' לק' סק"ו), אלא דסתמא צדעתו לקיימו עסקינן, וכיון שדעתו לקיימו הרי דינו צפוחה טפח שהוא שיעור אהל, [ומיהו אין מזה ראי' דהא תניא בתוספתא הוצאה צר"ש מ"צ דסתם את החיצון אע"פ שלא חישב עלי' שיעורה מלא מקדח, ולא חשבינן לה כנעשה מאליו, וי"ל דכל חלון עשוי גם למאור, אלא דכל שלא סתם את החיצון לא חשיב אורו כ"כ ולכן צריך פ"ט, אבל משקטרי הרי דינו כעשוי למאור, ולפ"ז י"ל גם דכל חלון עשוי לתשמיש והלכך א"צ מחשבה, חדע דהא לא ממעטינן אלא חרורו מים הא אילו עשאו אדם לעולם שיעורו צפוחה טפח, ואפי' עשאו לשימוש שצריך יותר, ודעתו להוסיף, וחור שצדלת אינו לקיום דלא ניחא ל' בפתיחתו אלא שאין לו עזים, ולכך ס"ל לר"ע דדינו כחרורו מים דשיעורו מלא אגרוף, ור"ט סבר כיון דסו"ס חלו בו ידי אדם דינו כעשוי לקיום ושיעורו צפ"ט ועי' לק' סק"ו.

ובחרורו מים ויש בו מלא אגרוף נראה דחור דינו כעשוי לקיום וכל טפח ממנו צדין אהל

אהל, דמ"מ טומאה שצבית אינו ממשיך לחציו שכלפי חוץ, דכל שאנו צריכים להלכה דחלון דינו כפחות מטפח, וכן אם טומאה בחור אם בחציו שכלפי חוץ הבית טהור, [בדליכא משום סטל"ף דהיינו שיש צינאמו פ"ט דאל"ה טמא כמו צביב], ובחציו שכלפי בית הבית טמא, והחור עצמו לעולם טמא כולו דלגבי עצמו חשיב אהל, ועי' לק' סק"ה שם חו' הר"ש בפסחים.

ובן יש לפרש דעת הרמב"ם שהעתיק צפ"ג ה"א מתני' דפ"ג מ"ז דאף חור שחרורו מים וכו' חשיב אהל, וצפ"ד ה"ב העתיק למשנתו דחלון שחרורו מים שיעורו מלא אגרוף.

ג) שם במשנה צה"א עד שיהא במקום אחד מלא מקדח, יש להסתפק אם כפי שיש בתשבורת כמלא מקדח אף שהנקב קטן וארוך, או דלריך שצאמת יוכל מקדח להכנס, ומלשון מלא מקדח אין הכרע כדמשמע חולין מ"ה א' דדיינין בניטלה רצועה וצנקצים מפוזרים ולא פשטינן מלשון זה, ולהמבואר בחו' צ"ב י"ט צ' דשיעור דשיירי המאור זוטרי משיעור מלא מקדח, ה' נראה דצעינן שיהא מקדח יכול לעבור ממנו, דלפ"ז יש קולא בשיירי המאור דכפי צדו אצבע אף דשיעור מקדח רחב מזה, אבל אם כפי צדו של מקדח, צריך לומר דשיעורו של מקדח גדול מאצבעיים על רוח גודל, ולא מסתבר שיהא הסלע גדולה כ"כ, ומיהו אין מזה ראי' עי' רש"י חולין נ' ב', דסלע מטבע רחב הוא, ויש בהיקפו כשני טפחים, ומיהו בלא ראי' נמי נראה דכיון דיש עדיפות למאור כשהנקב צטוח קטן, וכדחזינו נמי בשיירי המאור שקבעו לו שיעור באורך ורוחב, אין לנו לחפש דכפי צדו בלא ראי', וכן במלא אגרוף.

נראה דצ"ש לא ס"ל דמטרפין אלא בעשוי למאור דלענין להאיר מטרפין, וכדנקטו במלא מקדח, אבל בלתשמיש דצעינן פותח טפח אין סברא כלל דליטורפו, ובמלא אגרוף נמי מסתברא דצעינן במקום אחד. — ובמלא מקדח נמי נראה דהיינו דוקא בפרוץ מרובה.

בדין שיירי המאור הרמב"ם צפיה"מ כתב דשיעור אצבעיים על רוח גודל נפיש משיעור מלא מקדח, ונראה הטעם דצעינן טפי, אף דבעלמא שירים כפי צפוחות, משום דמשעשה מעשה לקטום צטלה מחשבת המאור דמעשה מוציא מיד מחשבה, והרי הוא עומד להסתם, ומ"מ כל שעדיין נשאר בו שיעור אצבעיים על רוח גודל לא נפיק מכלל מאור, אבל בצנר מהכי צטלה מחשבת מאור, ויש להסתפק אם דוקא נקט רוס אצבעיים אבל רוס גודל על רוח אצבעיים לא, וטעמא יש בדבר דסתם סמימחה מלמעלה למטה וכל שכבר לא נשאר אלא סדק פחות מאצבעיים הרי הוא כסתום, אף

מתחתיו ומיהו אינו מביא את הטומאה כיון שאין צו מלא אגרוף כדחניא כפי"ג במס' אהלות העושה מאור כו' שיעורו מלא אגרוף וחור צו ר' דהא ר' יהודה מיימי לה להא מילתא דמעשה בשפתחו כו' ור"י בעי מלא אגרוף לענין כל דבר כדמוכח בההיא דמיימי בסוכה דקתני ר"א כל אהל שאינו עשוי ציד"א אינו אהל, עכ"ל, ומצואר דס"ל דאף בחור שצבור בעינן מלא אגרוף, ושמא צבור שדעת צנ"א עליו איירי, ועל פי זה רצה לפרש דלענין סביב הצור אין לחוש כיון שיש בחור טפה, וחשש שמא האהיל כנגד הפתח נמי ליכא דכיון דליכא מלא אגרוף אינו מצטרף עם האהל, [אבל בתוך החור הכל טמא, דאם החור לא הי' טמא הי' חור לדין רצוה, דחד דינא הוא שאם הטומאה באהל אינה בוקעת וכשאינה באהל הרי היא בוקעת, ולא שייך לחלק בזה, וכן צביצ הרי הביצ לעולם טמא כשיש בו טפה והטומאה בחוכו, כדקתני טומאה בחוכו הצית טהור, הא הביצ טמא, וע"ז קתני אחד חור שחרורו מים כו', אלא כונת הר"ש שאין החור מצטרף לאהל שמאחיל האדם על הצור וכמו בצית שאינו מעביר טומאה לצית וכמש"כ לעיל סק"צ], ודחה דהא ר"י ס"ל דאהל שאינו עשוי ציד"א אינו אהל כלל והו"ל צדין טומאה רצוה, ולפ"ז אפשר לפרש כונת רש"י כמו שהי' הר"ש רוצה לפרש, ולכך כיון שיש בו טפה לא חשיב רצוה ומ"מ כיון שאין צו מלא אגרוף אין המאהיל כנגד הפתח טמא, ולא אחיא ר"י כטעמי'.

בתו' רי"ד ע"ז מ"צ כתב דה"ט דטיהורו אע"ג דמסתמא יש בחור טפה כיון שיכלו לגרור את הנפל לשם, משום דכיון דאין הצור מקורה אין הטומאה יוצאה לצור, ואריך ביאור דמ"מ נחוש שמא האהיל כנגד פתח החור, ואף שאין הספק קרוב כ"כ כמו האהל, על הנפל כשהוא צבור [דהתם אם הנפל ממלא חצי אורף הצור הרי כשהאהיל על חצי הצור האהיל על הנפל, משא"כ חששא דשמא האהיל כנגד החור כל שלא האהיל על חצי היקף הצור אין כאן ספק השקול], מ"מ הא ברה"י כל ספיקות וספק ספיקות טמא, [ולא דמי לתלי"י קרובה דלא חשיב ספק אף לענין רה"י, כמש"כ תו', דכיון דבדאי יש כאן מת וספק אם האהיל עליו אף שהמת תופס מיעוט השטח נמי טמא ברה"י], ואפשר דס"ל להרי"ד דכל מה שניתן לצירור ודאי ציררו החכמים קודם שטיהרוהו, דכן ראוי לעשות, וראו שהנפל אינו צבור, וגם ראו שאין חור באותו רוח שהכהן האהיל, וכל הספק הוא שמא כשהכהן הניץ עדיין הי' הנפל צבור, דאין ראוי ממה שלא ראהו בהצנחו, שהי' בחפזו, כלשון הניץ, וגם קשה לראות צבור צדיק, והיינו דמספקינן אם כבר גררוהו בההיא שעתא שהניץ או לא, אבל עכשיו כבר נתברר הכל בצירור שאין הנפל שם, וג"ז חשיב ספק

גמור, ונפ"מ בשמיעטו אח"כ ממלא אגרוף בדברים הממעטים דתנן במ"ה, והשאר צו פ"ט דלא חשיב מיעוט, והיינו דתנן שם ואלו ממעטין את הטפה ולא קתני סתמא אלו ממעטין, או אלו ממעטין בחלון כמו ששנינו בב"ב י"ט ב', דבא למעט דדוקא טפה ממעטין ולא ממלא אגרוף, דשיעור דמלא אגרוף הוא משום דבגודל כזה לא מהני דעת' למסתמי' למיחשצ"י כסתום, והרי דינו כעשוי לקיום, וממילא סגי בטפה ממנו להציא ולהוציא את הטומאה.

ה) ברש"י ותו' פסחים ט' ב' מצואר דחור שחרורו שרצים בתוך צור שיעורו פ"ט, ובדברי רש"י הכונה דלא ליהוי רצוה, וזה ודאי כיון שהנידון לגבי החור עצמו הרי היינו מתני' דפ"ג מ"ז דאחד חור שחרורו מים כו' וכמש"כ לעיל סק"צ, דאף אהל שאינו עשוי ציד"א חשיב אהל, אבל בתו' מצואר דאף להציא טומאה למי שמאחיל כנגד החור שיעורו פ"ט, וג"ז מצואר, דכיון דאין כאן בית וכותל, שהרי הצור אינו מקורה והכותל הוא קרקע עולם, לא שייך לומר שיש כאן מחיצה המבדלת בין החור לצור, אלא הר"ז כחור שבהר וכיו"צ דכל שמאחיל כנגד החור הרי הוא ממשיך את האהל, ולא שייך כאן להצריך מלא אגרוף, שאין כאן שום נידון נוסף אלא אם החור חשיב אהל, וכל שצפותה טפה חשיב אהל לגבי עצמו ממילא המאהיל כנגד פתחו ממשיך את האהל, ועוד דכל שדעתו לקיים את החור, הו' כחשב עליו לתשמיש, וכמש"כ סק"ד, והכא צבור ודאי אין דעתו לסתמו, וממילא שיעורו בטפה, [ועוד שאם הי' הצור מקורה אפי' לא הי' צבור פ"ט הי' מביא את הטומאה לצור, כיון שאינו פתוח אלא לצור וכמש"כ סק"א, ומיהו י"ל דהכא הו"ל בית המשמש את הכותל וצוה למאי דמשמע בר"ש פ"ו מ"ה ו' דקליפת השום היינו ששקוע קצת בתוך הכותל אפילו אינו מכוסה, משמע דבזה אינו נטפל לבית, ול"ע בזה כעת].

ובעיקר דברי רש"י שם שכתב דהוי פ"ט ז"ע מה הרוחנו בזה, דאם לומר דלא הוי רצוה ולכך אף שעומד כנגד הטומאה טהור, אכתי הרי יש לחוש שהאהיל כנגד הפתח של החור, וכשם שיש לחוש שרגליו כנגד הטומאה כך יש לחוש שראשו כנגד הפתח, וכמש"כ תו'.

והלום ראיתי בתוספות הרשצ"א הנדמ"ח [המיוחס להר"ש] בפסחים שם שכתב לשון זה ועוד יש לפרש שאין בזה כמלא אגרוף דהשתא אפי' הוי רה"י סביב הצור טהור דאחיא כרבנן דמוכח במסכת אהלות ומיימי לה בסוכה פרק הישן דסברי אפי' חור שחרורו מים או שרצים כיון שיש בו פתח טפה אין [כן נראה דל"ל, במקום חיצת אז שצנפסן] טומאה בוקעת ועולה

שם מ"ד העושה מקום לקנה ולאספתי ולנר שיעורו
כל שהוא כדברי ז"ש, האי כל שהוא היינו
כפי הנחוש, וזו, וכ"מ במהר"ם, וס"ל לז"ש

להוציא הטומאה בפותח טפה, והדבר פשוט בסברה דבחלון פתוח אין לחלק בגודל הטומאה, דהא צירוף אהלם קיימין, ולא בסוף טומאה ללא, ומה ענין בגודל הטומאה בזה, וא"כ מה זה שכתב הראב"ד דביתר מכזית סגי אם מיעט החלון לפחות מד"ט, וזכ"מ ג"כ הסכים לדברי הראב"ד וכתב דהרמב"ם סמך על מש"כ בפ"ו, והדברים קשים טובא, גם אם באמת דעת הראב"ד דאין טומאה עוברת בחלון טפה א"כ למה קבע השגתו כאן בדין סתימת חלון, ולא השיג עליו בפ"ד בשיעור החלונות לומר דהטומאה צריך להיות לא יותר מכזית.

ואם אין כאן טעות המעתיקים ע"כ צ"ל דס"ל להראב"ד דסוגיא דב"ב כ' א' דבעי ביטול איירי בדין סט"ל, וזוה מחלקין דאם דעתו לפנותו עדיין טמא משום סט"ל, ודוקא בציטלו מטהרינן, אבל בדין צירוף אהלם, כל דבר סתום, דסו"ס אין כאן אהל טפה ואין הטומאה עוברת, ואפי' לא ציטלו, והרי כל חלון ופתח נעולים חוצצין אף שנעילתם עראי, וכן עדר בהמה מביא וחוצץ כדחתן פ"ח דאהלות מ"א, ועי"ש בר"ש, וה"נ בהמה שישבה בחלון, אפי' אינה כפותה, והיינו הדין דשלהי שבת דפקקו את המאור בטפית, דאף שדעתו לפנותו מ"מ חוצץ, וכן הדין דמגילה כ"ו דלנו חיבותא, ובכל הני חישב להוציא בפתח אחר או שהי' פתוח פתח אחר, וליכא משום סט"ל, ועל פי זה פירש גם דברי הרמב"ם בפרק זה בדין סט"ל, ואף בחלון נעול, ולכך השיג דביתר מכזית סגי אם מיעטו בדבר שמצטלו לפחות מד', דכיון דאיכא פתחא אחרייתא שיש בה ד', הרי זו טהורה, אבל בחלון פתוח טפה ודאי מודה הראב"ד דהטומאה עוברת אפי' ממת שלם כדריטא בכולה מכליתין, ברם לפ"ו קשה מנין למד הראב"ד בסמוך בה"ב לחלק בין סתמה כולה למיעטה לומר דבסתמה כולה לא בעי ביטול, דהת' הוכיחו כן מהדיא דשבת ומגילה, אבל למש"כ בדעת הראב"ד אין משם ראיה, דהתם לאו בדין סט"ל איירי, וצ"ע, ועי' במאירי מגילה כ"ו ב' דמשמע דדברי הראב"ד בה"ג נאמרו ליישב הדין דמגילה דמהני סתימת הציצה אע"פ שלא ציטלה, דאיירי בחלון פתוח מד', ומבואר דאף במת שלם חלון פתוח מד' בעי סתימה דהא התם במת איירי, וגם לפ"ו קשה א"כ מני"ל גם לחלק בין סתם כולו לסתם רובו שזה חירוף אחר וכמו שכתב במאירי שם, (ועי' פ"ו מטו"מ ה"ד ופי"ב ה"ו שהזכיר ג"כ תירושים נפרדים בהדיא דארוגות), ואפשר דמסביר קים ל' ז"ל כן, וצ"ע.

סימן ה

(א) פ"ג מ"א או מאהיל על כחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית טהור,

הפתחים נעולים ויש רק אחד שיכול ללאח צו, אין טמא אלא פתח זה, דשאר פתחים בחלונות לגבי פתח, לגבי מת זה, וחלונות טהורים כשיש פתח כמס"כ הר"ש פ"ו מ"ג מן המוספתא, והכא עדיף מחלונות דהתם יכול ללאח דרך החלון משא"כ הכא שאין המת יכול ללאח דרך שאר הפתחים, ואם כל הפתחים פתוחים מד' ואחד יש צו ד' הרי הוא מציל על כל הפתחים אפי' גם הוא נעול, דאמרינן דודאי בהאי מרווח ומפיק ל', וגרסה דדוקא צד' ופתח מד' אמרינן כן, דפתח מד' לאו פתח הוא וסתמא כי קא מרווח בפתח קא מרווח, אבל כשיש בהם ד' ואין שוין לא אמרינן דבגדול קא מרווח, וכמו בשאין בכולן ד' דלא אמרינן דבגדול קא מרווח, כדמוכח מהא דקאמר פתחו צד' ולא קאמר פתחו בגדול, אבל לשון רש"י אבל כולן שוין צד' או צי' כו', לכאן לא משמע כן, ושם לאו דוקא ולרווחא דמילתא נקטי'.
גם מאי דמשמע ברש"י דבכולן שוין לא מהני חישב למרווח בחד מיניהו להציל, צ"ע למה, ובפשוטו סבירא דבהוא מרווח לא עדיפא ממחשבה, וכש"כ חישב דמהני, וגדולה מזו מבואר בריטב"א בשם הראב"ד דאפי' איכא רק אחד של ד', וחשב למרווח בפתח מד', דנמי הציל על כולם, וזה שיש צו ד' נמי טהור, [כן רהיטת הדברים דהראב"ד אהא דאצי קאי, אם כי יתכן לפרש דאבמלואו קאי, ודוקא באיכא ד' בהאי דחישב עליו מהני, ומ"מ בכל גווי מבואר בראב"ד דמהני חישב על הקטן וכש"כ בשוין].

מש"כ רש"י דאי ליכא פתח דחוי ל' הרי כל חור מלא אגרוף טמא, מילתא פסיקתא נקט דמלא אגרוף בכל גווי טמא, אבל גם בפתח מזה איכא דטמא כגון שעשוי לתשיש או למאור, וכדתנן פ"ג דאהלות, ואף דהתם בחלונות פתוחים איירי ובעיקר דין אהל לטומאה, מ"מ ה"ה וכש"כ לענין סט"ל, דכל שאין עליו שם פתח בפתחתו דלא מטמא משום סט"ל.

ויש מקום לדון בטומאה יותר מכזית ופתח מטמא ואיכא פתח ד' ופתחים פתוחים מד', אי אף בכה"ג מטמאין רק לפתח שיש צו ד', וכמו במת שלם, או"ד כיון דיותר מכזית יכול ללאח דרך פתח טפה הרי כל פתח שיש צו טפה טמא, ואע"ג דלחומרא תנן פ"ג מ"ו דגדול מכזית כמת ואין מציל כשנפתח אלא פתח שיש צו ארבעה, מ"מ לקולא בשכולם נעולים שמה לא אמרינן דפתחו צד', והדבר מבואר בראב"ד פט"ו ה"א דאף בכה"ג יתר מכזית פתחו צד' ושאר הפתחים טהורים.

ברם עיקר דברי הראב"ד שם תמוהין מאד, דהא דברי הרמב"ם שם בחלונות פתוחים, ובעיקר דין צירוף אהלם ולא איירי כלל בדין סט"ל, וזוה לכו"ע שיעור פתח טפה אף למת שלם, וכדתנן בהדיא פ"ג מ"ו אבל

לאהל ידיו, אבל אם נוגע במת במקום שאינו חלול כגון זידיו או ברגליו, או לב"ש דאדם לאו כאהל, לכאוי אין לטמאות תחת ידיו, אלא"כ נימא דמקום המת נידון כשפועי אהלים כיון שנעשה אהל אחד עם ידיו של הנוגע, וחזר הדין כאילו המת באהל, וי"ע.

בפיה"מ כאן דקדק הא סתם נגיעה זידיו וכל ידיים טפה, ומירץ דאיירי בקטן, וי"ע דשפיר יכול לנגוע באצבעו, ואין בעינין שמן המת עד סוף ידיו לא יהא מקום פחות מטפה, ואף לדעתו ז"ל בפ"ב ה"ו דמקצת קורה פחות מטפה ממשיך הטומאה כדין אהל, היינו דוקא כשהטומאה תחת מקום שיש בו טפה, אבל לחצר אהל הטומאה עם אהל האדם ע"י פחות מטפה, אין לנו, וכדחנן פט"ו מ"ב בטבולות הנוגעות בקרנותיהן, וברא"ש כאן הקשה דזרועות ליכא פ"ט, ומשמע דלא ס"ל כדעת הרמב"ם הנ"ל, דמקום הזרועות הם מיעוט כלפי כל רוחב האדם וחלק ידיו שיש בהם טפה, והרמב"ם שהקשה מהא דסתם ידיים טפה, מבוזר דס"ל באמת דזרועות לא איכפת לן שאין בהם טפה, דנטפלין, וכמו בקורה, דאל"ה לא מקשה מיד, ומיהו תירוצן הרא"ש פשוט דאם יש זידיו פ"ט היינו בכל ארכן.

(ג) **פי"ב מ"ח** כזית מן המת מודבק לאסקופה כו', הר"ש פירש דהכזית מונח במקום שיש על גבו משקוף אלא שהוא מן השקוף ולחוץ, וי"ע לפ"ז לשון מודבק, דהא הוא מונח על האסקופה, ואולי אפשר לדחוק דהמשקוף בולט יותר מן האסקופה, והא דנקט לה ככה"ג ולא נקט סתם כזית מונח על האסקופה מן השקוף ולחוץ, י"ל דהוא לרבותא דר"א דאף כה"ג מטמא את הבית, ודוחק, גם עיקר הדבר ז"ע מה בכך שיש שקוף באמצע האסקופה מ"מ כל שטח המקורה הרי הוא אהל, ואף בליכא טפה מן השקוף ולחוץ, (כמש"כ תו' חולין קכ"ו א'), נמי קשה דמ"מ כשהדלת פתוחה למה לא יחשב כל המשקוף כאהל אחד, ואף אם הי' אחד גבוה מהשני הרבה נמי ראוי לומר חבט כה"ג אף שאין בו טפה כיון שאין אויר מפסיק וכמש"כ סוכה סימן ד' ס"ק י', וכן קשה באמת בההיא דר' יוסי חולין שם לפירש"י והר"ש, והרא"ש כאן בטומאה תחת האסקופה כתב דאיירי במגולה לאויר דאל"כ הבית טמא, ומשמע אף מן השקוף ולחוץ, ואולי השקוף הוא לעולם קצה המשקוף אלא שהאסקופה בולטת יותר, אבל תחת המשקוף לעולם טמא אף כשהדלת שוקפת באמצעותו, וי"ע.

אבל מדברי הרא"ש כאן נראה דאין משקוף מעל הכזית והוא פרוץ לאויר, ומ"מ מטמא ר"א את הבית, והיינו דכתב דחומרם בעלמא הוא, להטפיל את המודבק לאסקופה לבית, וכן נראה שפירש נמי הא דמודבק

היינו דאהל נגיעה ואהל המשכה אין מאטרפין כדפירש לה רבא חולין קכ"ה ב', ועי' לעיל ס"ב סק"ז ה', ונראה דאם רדדו לחצי זית דנגיעה עד שיש בו טע"ט והוא מאהיל על האדם, דחשיב גם כאהל דהמשכה, ומאטרף, ולא גרע משום שיש בו גם כח של אהל נגיעה, ולפ"ז מאהיל על כחצי זית היינו דוקא בדבר שאין בו טע"ט, כגון באצבעו וכיו"ב, אבל אם מאהיל בטע"ט תו' יש כאן גם אהל המשכה ושפיר מאטרף, וי"ע.

וטעמא דמילתא משום דגם המאהיל נחשב כאילו הוא באהל, דהמאהיל והאהל חד, ואין הטעם משום דמפלגינן לחשוב הכל שהוא העליון כמאהיל, והשאר כאילו הוא בתוך האהל, אלא אף בשים בשני החצאי זיתים יחד כזית מלומד נמי מאטרפין, [כשיש באחד מהם טע"ט], אף דאי קלשת בזה לי' מכזית, דכל המאהיל נחשב כאילו הוא באהל, ועי' לק' סק"ב ג' ראיות לזה.

ולאמור נמא דטע"ט מן המת המודבק לגג מצדו (כלומר כאילו הוא ממשיך את הגג), הרי תחת הגג טמא, דכיון דתחת הטע"ט חשיב אהל המת ואין צינו לתחת הגג שום מחיצה הרי הטומאה עוברת, (דכולו פרוץ לא גרע מחלון טפה), אבל אם אין בו טע"ט אף שתחת הטומאה טמא מ"מ אין לטמאות תחת הגג מן הדין כיון שאין בשטח הטמא טפה, ועוד דטומאה שתחת הטומאה מדין אהל נגיעה הוא ולא מאהל המשכה, ואהל נגיעה לא מאלו בו שעובר ממקום למקום, [ואפשר דאהל נגיעה אין בו בכלל ענין שמתמא תחתיו אפילו אין מי שיתמא, אלא הוא דין במתמא שמשמיע כנגד הטומאה הטומאה נמשכת אליו כאילו נגע בה, ולפ"ז כשאין מתמא אין הטומאה מתפשטת כלל, ולא שייך שתעבור דרך חלון, ומיהו ממה שנתבאר לק' סק"ג דהנוגע במשקוף טמא משום דעל עצמו בכל שהוא, לא משמע כן], ולפ"ז כותל שזדו אחד לבית וזדו אחר לאויר וחלון טע"ט בו ומעל החלון מבחוץ דבוק כזית מן המת שיש במשכו טפה, נמי הבית טהור, דאף שכנגד החלון יש טומאה ברוחב טפה, מ"מ טומאת נגיעה היא ולא אהל ואינה עוברת, ומיהו כזית מן המת שיש במשכו טפה ומודבק לגג אפשר דתחת הגג טמא דכיון דהכזית ממשיך את הגג הרי הוא חלק מן האהל ונמא כאילו הוא באהל טפה, ולהלן סק"ג יבואר דין זה מן התוספתא.

(ב) **פט"ו מ"י** הנוגע במת ומאהיל על הכלים טהורים אם יש זידו פותח טפה טמאים, אם איירי בנוגע במת במקום שהוא חלול וכב"ה פי"א מ"ג, הרי"ז ממש כטע"ט המודבק לגג שכתבנו סק"א, דהמת עצמו כאהל וכאילו הוא בתוך האהל, והרי הטומאה עוברת לתחת ידיו, שהרי אין דבר מפסיק בין אהל המת

באהל צפ"א מ"ג, וכן בא"ר, והתם השפוד אין צו טפח כלל ומ"מ מביא על עצמו בכל שהוא, וכן במתניי אף בנוגע באצבע מטמאין.

ויש לעי' מניין קיס להו לחז"ל דין זה, ואפשר דמהא דמאהיל על פני המת טמא אפי' האהיל באצבע קטנה, [דרחמנא קריי' נגיעה וכל אשר יגע על פני השדה, ועוד דוכל אשר יגע אף מחטין וניירות ככלל], למדו כן, דאף דהוא דין מיוחד דאהל נגיעה, ואינו מטטרף עם אהל דהמשכה, מ"מ ענין אהל הוא, אלא דכל שנפגש אהלו במת עצמו חמיר טפי והוא ענין צפ"ע, וחזינן מזה דאף בפחות מטפח שייך ענין אהל, אלא שאינו אהל להעביר ולחזוק, אלא הוא אהל רק כלפי המאהיל והנאהל, הלכך כזית מן המת המאהיל על האדם או אדם המאהיל באצבעו על כזית מן המת טמאים, וכן גם שפוד החשוב באהל כיון דהשפוד לגבי עצמו נקרא מאהיל תחתיו, הרי הוא מטטרף להתטמא מאהל המת, כאילו הי' צו טפח, אצל כזית מן המת הדבוק לאהל אין האהל מתטמא, דלגבי האהל אין כזית מן המת עושה אהל כלל.

והשתא מתפרשא שפיר פלוגתא ר"ע וחכמים בשפוד החשוב באהל צפ"א מ"ג, דר"ע סבר כיון דלגבי האהל אין השפוד כמאהיל, א"כ אין זה אהל אחד, ואף דלגבי השפוד עצמו חשיב השפוד כמאהיל הרי זה כאילו השפוד מתטמא מן האהל אצל אינו אהל אחד, וחכמים סברי דכאהל אחד חשיבי כיון דלגבי השפוד הרי נחשב תחתיו כאהל.

שם הנוגע באסקופה ר"א מטמא, לטעמי' אזיל דאף בזכות מן המת מודבק לאסקופה, הבית טמא, וכש"כ כשהטומאה צבית ונוגע באסקופה, ור' יהושע אפשר דגזר אטו הנוגע במשקוף ולא גזר אלא מטפח ולמעלה, ועי' בא"ר.

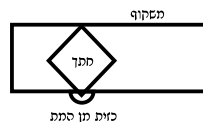
רמב"ם פ"א מטו"מ הי"א נגע במשקוף וזירף ידו עם המשקוף נטמא כאילו בא מקצתו, ר"ל שנגע במשקוף מצדו והיינו שזירף ידו עם המשקוף, ולאפוקי אם נגע בעליונו של המשקוף דטהור, דהמשקוף חולץ בפני הטומאה, ונתיישב מה שנתקשה צ"מ.

(ד) פ"ו מ"א טומאה תחתיו כלים שע"ג טמאים טומאה ע"ג כלים שחתתיו טמאים, והיינו אפי' שלא כנגד הטומאה וכמו שכתבו הר"ש והרא"ש, וכמבואר צפ"ט מ"ב וצפ"א מ"ו, ונראה דהמאהיל על אהל הטומאה אינו מביא את הטומאה, כגון צ' טבלאות שהן מונחות זו ע"ג זו בקרנותיהן וטומאה תחת אחת מהן הרי תחת השני' טהור, אף שהקרן מאהיל על אהל הטומאה, ואילו היה כזית מן המת תחת הקרן במקום המשותף הי' תחת שניהם טמא,

לשקוף, דהיינו נמי במגולה לאויר, וללא כהר"ש שכתב שהוא תחת המשקוף, והתם מחמירין טפי, וכן פירש בא"ר, וכ"נ סתימת לשון הרמב"ם בצכ"ה ה"ו, וצפ"א הי"א, ועי' להלן, וכן הא דהי' נתון תחת האסקופה פי' הרא"ש דבאסקופה שהיא לאויר קאמר, דאל"כ ודאי הבית טמא.

שם מודבק למשקוף הבית טמא ר' יוסי מטהר, כזר נתבאר לעיל סק"א דטע"ט המודבק למשקוף הבית טמא, דאין דבר מפסיק בין אהל הבית לאהל הטומאה, אצל הכא בזכות שאין צו טפח עסקינן ומ"מ מחמירי חכמים כיון דתחת הכזית טמא מדין אהל נגיעה, ואף שאין צו טפח, החמירו חכמים לחשבו כאהל הטומאה וממילא הטומאה עוברת לבית, ודכותה יש לפרש דגזר ר"א במודבק לאסקופה, דכיון דהמאהיל מלמעלה כנגד הטומאה טמא הר"ז דומה כאילו אהל הטומאה גובל עם האסקופה, וגזירה דרבנן היא ולא מן הדין, וכמבואר בלשון הרא"ש, וכמש"כ לעיל סק"א דמן הדין טהור כה"ג, ואף אי בכל גזר גזרו כמו במשקוף, מ"מ נפ"מ בשיש כותל שזדו אחד בית וזדו אחד אויר ובו חלון טע"ט והטומאה מעל לחלון, דאינה עוברת, וכמש"כ שם, ור' יוסי לא ס"ל גזירה זו כלל ולכך מטהר, ומ"מ תניא בתוספתא הובאה בר"ש שאם יש בטומאה משך פותח טפח טמא, והיינו אף שאין בטומאה טע"ט כל שיש זה משך טפח הרי היא מטטרפת למשקוף, ונמצא הטומאה באהל, וממילא עוברת לבית, וכמש"כ לעיל שם, וע"ע בתוספתא פי"א דין י"א.

ויש כאן לפרש דהנה כל מרובע טפח על טפח שיש תחתיו טומאה הרי תחת כולו טמא, ואף הקרן חשיב אהל כיון שיש צו טע"ט באיזו שהיא לורה, ורק לחבר שני אהלים ע"י הקרנות אי אפשר כדתנן פט"ו מ"ב, וא"כ כשנדבק כזית למשקוף הלא אפשר לחתוך במשקוף באלכסון באופן שקרן אחד מן הרבוע טע"ט יפגע באמצע הכזית כגון כזה

ואז דין הוא לטמאות כל הבית כיון שהטומאה תחת קרן טבלא, וא"כ מה נשתנה עכשו שלא נחתך, וי"ל דנשתנה ונשתנה דלורת האהל מוכיחה אם חד אהל הוא או דאהל המשקוף לחוד ואהל הכזית לחוד. שם הי' נתון בחור הבית הנוגע במשקוף טמא, בא"ר כתב דהוא מדאורייתא, דעל עצמו בכל שהוא, וכדתנן פט"ו מ"ב צטביות של עץ הנוגעות זו בזו בקרנותיהם וטומאה תחת אחת מהן דהנוגע בשני' טמא טומאת שבעה וכלים שחתתיה טהורים, ושם פירש הרא"ש דלגבי עצמה חשיבא אהל, ואף דהתם כל טבלא צפ"ע יש זה טע"ט וחשיבא אהל גם תחת הקרן, לא מחלקינן בזה, שהרי הרא"ש דימה דין זה לשפוד התחוב

הרא"ש, ולמש"כ דטומאה תחתיו וכלים שאין בהם טפח על גביו גבוה ממנו שלא כנגד הטומאה אינם טמאים אלא מדרבנן, וכן טומאה שאין בה טפח גבוהה מן הנדבך אין טמא תחתיו שלא כנגד הטומאה אלא מדרבנן, יתכן לומר דכד איתרמו תרוייהו לא גזרו רבנן, דהוי כעין גזירה לגזירה, הלכך טומאה על גביו גבוהה ממנו ואין בה טפח, וכלים על גביו גבוהים ממנו שאין בהם טפח, טהורים, דלא אמרינן ד' חבטו באין בהם טפח, ולכך לא מצי למיתני טומאה תחתיו או על גביו כלים בין שלמעלה בין שלמטה טמאים, דטומאה על גביו ואין בה טפח והיא גבוהה מן הנדבך, אין כלים שאין בהם טפח שהם על גביו וגבוהים ממנו טמאים, אבל בטומאה תחתיו כל כלים שעל גביו טמאים, ומיהו קשה לחדש כן בלא ראיה, והא דלא קמני טומאה תחתיו או על גביו כלים בין שלמעלה כו', בפשוטו ניחא דאי הוי תני הכי לא הו"מ למיתני בחד הכי ור"א מטרה, דטומאה תחתיו ודאי מה שתחתיו טמא, וכן כפיפא בנתון על ארבעה אצנים או על דבר שיש בו רוח חיים.

(ה) ברא"ש כאן תמה איך אפשר דכלי גללים עומן חוצצין ונדבך הנתון על גביהן אינו חוצץ, וכתב דהלכות הן דהכי גמירי לה, וג"ו קשה דלא אשכחן דכוותה כהילכתא בלא טעמא, ועוד דהא ר"א פליג ולא משמע דאהילכתא פליג, ועוד דמודה בשיש במוטות כעובי המרדע, משום שהנושאים טמאין, ואי לא גמר הילכתא מ"ל טמא מ"ל טהור, ועוד דהא דעובי המרדע אינו אלא מדרבנן, וכן קשה מ"ט דריב"נ בפ"ב מ"א ומ"ש תנור מכל שאר הכלים, אבל לקמן בפ"ח מ"א תבירי לגזיזי ופירש ז"ל שיש חילוק בין אם הכלי כנגד הטומאה דאז אינו חוצץ אף שאינו מק"ט, לבין כשהכלי מן האד, והנסמך ע"י הכלי, דינו ככלי.

ודאיתאן עלה נראה דהשתא תו לא צריכין למימר דהלכתא נינהו, אלא גזירת חכמים דגזרו על כל הכלים שלא יחולו בפני הטומאה אטו כלים המק"ט, ולא גזרו אלא כשהכלים עיקר האהל דהיינו שמאחילים על הטומאה עצמה, או שמעמידים את המאהיל, אבל כשהם מן האד לקתום חלון או ארובה לא גזרו, וכן גזרו על אדם המעמיד את האהל, ואפשר דגם על עכו"ם גזרו, דקתם אדם שנינו, (ועי' להלן), והשתא ניחא טעמי' דר"א דסבר דלא גזרו אלא כשהמעמיד טמא, ולכך באדם המעמיד צריך שיהא במוטות כעובי המרדע, ובכלי גללים לא גזרו כלל, וכן ריב"נ סבר דבתנור שהוא מחובר לא גזרו מעמיד אטו אהל.

והא דאמרינן בסוכה כ"א ד' דגזרו על סכך שדבר המק"ט מעמידו, אפשר דשרשו מכאן, דאשכחן הכא לענין טומאה דגזרו על נדבך שדבר המק"ט

דלא מנאנו שיהא מטמא בזה, והכא היינו טעמא דטומאה ע"ג כלים שתחתיו טמאים, דכיון דאינו חוצץ בפני הטומאה, הר"ז כאילו פרוץ מתחת הטומאה, והטומאה מצטרפת לנדבך להיות אהל אחד, ולא מיבעיא אם יש בטומאה טפח דנמנא תחתיה אהל הטומאה והוא פרוץ במלואו לאהל הנדבך, [וכמש"כ סק"א ע"ש], אלא אף כשאין בטומאה טפח, מ"מ מצטרפת עם הנדבך להיות אהל, וכל שתחת הטומאה אהל, הרי גם הטומאה בזה, וכמש"כ סק"א, והרי זה כאילו כזית טומאה מונח בזה, [ואף שאין הכזית טפח, ואם באנו לחשוב הטומאה רק תחתיו, אינה ראוי' לעבור לאהל הקמוץ כיון שאין בה טפח, לא אמרינן הכי, אלא הכזית עצמו משמש כאהל וחוזר ומשמש כאילו הכזית מונח בזה], וכן פירש מרן זללה"ה בסימן ד' סק"ז וסימן ו' סק"ו, ואף בשהטומאה גבוהה מן הנדבך ואין בה טפח דלא אמרינן חבטו, מ"מ כיון שכנגד הטומאה תחת הנדבך טמא משום שאין הנדבך חוצץ, תו דין הטומאה כטומאה בזהל וטמא תחת כל הנדבך, וז"ע אם זה מדאורייתא, דבפשוטו כיון דמהלכות אהל אין הטומאה עושה אהל, אין כאן אלא אהל נגיעה ולא אהל המשכה, [ודין הוא שלא יצטרף עם אהל המשכה], ואהל נגיעה לא מצטרף לעשות אהל המשכה, שאין ראוי לחשוב הטומאה כאילו היא בזהל כיון שאינה עושה אהל, ועי"ש בדברי מרן זללה"ה בסימן ד', וז"ע.

והא דטומאה תחתיו כלים שעל גביו טמאים, יש לפרש משום דכיון דאינו חוצץ בפני הטומאה, הרי דין הכלים ככלים הנוגעים במשקוף, דחוינן כאילו פרוץ תחתיהם והם מתחברין לאהל שמצד, ומיהו המניח כשהכלים מונחים על הנדבך, אבל אם הם מוגבהים מן הנדבך באופן דצריך לדין חבטו, הניחא כשיש בהם טפח שפיר אמרינן חבטו והרי הם עם הנדבך אהל אחד, אבל אם אין בהם טפח למה טמאים, וסתומת הדברים משמע דכל כלים שע"ג טמאים אפי' הם באויר ואין בהם טפח, וכן בפ"א מ"ו משמע אף בהאחילו באצבע ב"ה מטמאים, ואין נראה לומר דכיון דעל עצמם בכל שהוא וכמשנ"ט סק"ג הרי דינם כדין טפח גם לענין חבטו, דלא משמע כן, דדוקא הנוגע במשקוף טמא ולא המאהיל כנגד המשקוף ומעט לחוץ, דחבטו הוא דין בצירוף אהל, ולא חשיב כנידון פרטי לגבי הכלי, וכל שאין בו טפח ליכא למימר חבטו, ואפשר דבאמת בזה"ג אינו אלא מדרבנן, ועי' בלשון הרמב"ם פ"ז ה"ה, וכבר תמה בדבריו מרן ז"ל בסימן י"ג סק"ו, וז"ע.

יש לדקדק בלשון המשנה אמאי לא קמני טומאה תחתיו או על גביו כלים בין שלמעלה בין שלמטה טמאין, דהא גם בטומאה למעלה כלים שע"ג טמאים, וכמש"כ

הרמב"ם נקט בסיפא במציאין ולא חוללים ריחיים של אבן, אבל דברים אלו צריכים צירור בפירקין דכורות אשר טרם זכינו.

(ו) פ"ב מ"ו קורה שהיא נחונה מכותל לכותל וטומאה תחתיה אם יש בה פ"ט מציאה את הטומאה תחת כולה כו', לכאן כבר תנין טובא במתני' דשיעור אהל פ"ט, ואפשר שזה הכריח להרמב"ם בפ"ב ה"ו לפרש דתחת כולה אחי לאשמועין אפי' אין בה פ"ט בכולה, וכמש"כ בכ"מ בשם הרי"ק, אבל הדבר נ"ע דלא דמי לשיפועי אהלים דהתם חורי רה"י נינהו, אבל הכא במקום דליכא אהל ליכא אהל, וגם לא למדנו שום שיעור לדבר, שלא נזכר במשנה אם בעינן רובא ואם סגי ברובא, ואם הטומאה צריכה להיות במקום שיש פ"ט, וברא"ש לך פט"ו מ"י כתב בהדיא דצריך שיהא פ"ט בכל השטח, והוכיח כן מטבולאות שנוגעות זב"ז בקרנותיהן, וולדעת הרמב"ם צריך לחלק בין גוף אחד לשני גופין, או דצורת הדבר ניכר אם הוא נטפל או לא, דקורה שצרה במקום אחד חד קורה היא, משא"כ קורה של שני טבולאות אפי' כשהם מגוש אחד, ולפ"ז צריך לומר דאגב דאחי תנא למיתני דין קורה עגולה ועמוד המוטל לאויר, הקדים הדין הפשוט בסתם קורה.

שם בזמן שהיא עגולה היקפה ג' טפחים בזמן שהיא מרובעת ד' שהמרובע יתר על העיגול רביע, כבר תמה בתו"ט מה צורך במרובעת למדה, ומה צריך לר', ואף שאפשר לדחוק דאגב דבעי למימר דמרובע יתר על העיגול רביע נקט לה, אבל לשון המשנה קשה דקחני כמה יהא בהיקפה כו' בזמן שהיא עגולה כו' בזמן שהיא מרובעת כו', ולא הו"ל למיתני אלא עגולה רואין אותה כאילו היא מרובעת כל שיש בהיקפו ג"ט יש בו רוחב טפח שהמרובע יתר על העיגול רביע, אבל השתא משמע דגם במרובעת הילכתא אחי לאשמועין, ואפשר דבאמת יש כאן חידוש שהרי כתבו תו' עירובין י"ד א' ובמ"מ פ"ו מה"ש הכ"ז שאין החשבון מדוקדק, וכל שיש בהיקפו ג"ט עדיין אין ברוחו טפח, ולפ"ז לאשמועין תנא חומרא דבעגול מחמירין דמציא טומאה כל שיש בהיקפו ג"ט אף דעדיין אין ברוחו טפח, ושפיר הוי ס"ד דאף במרובע מחמירין בשיעור זה, לכה"פ מיהא כשאפשר לעגלה, כיון שאם יעגלה הרי יהי' טמא תחתיו, והיינו דאשמועין תנא שאין הדבר כן, ובמרובעת לא מחמירין כל שאין בה טפח, אף שאם יעגלה תביא את הטומאה, ועוד יש כאן חידוש דלא החמירו במרובעת המונחת ביושר, אטו תהי' כל שהוא באלכסון, דאז כבר יש בה טפח שהרי אלכסונו יותר גדול, דהי' מקום לומר דכל שיש בו טע"ט אף שאינו מונח בתכלית היושר

מעמידו שלא יחוך, ודכוותה בעינן לפרושי התם טעמי דר' יהודה דהיינו נמי משום שגזרו על מעמידי הסכך אטו הסכך, ולפ"ז ממה ששינו כאן בתוספתא דננסמך על ספסל ואבן רואין כל שאילו ינטל הספסל ויעמוד חוץ, דה"ה לענין מעמיד דסוכה, ובלא"ה יש לקיים כן מסברא].

ובראה דאוכלין המוכשרין לקבל טומאה נמי דינם כאדם וכלים ונעשים אהלים לטמא אבל לא לטהר, אף במעמידים את האהל, דכיון דעיקר הגזירה משום אטו המאהיל בדבר המק"ט, אין סביר לחלק בין אדם וכלים לאוכלין, ומיהו מה שגזרו אף בכלי גללים וכלי אבנים, גזירה זו דוקא בכלים שלא חילקו בכלים, אבל אוכלין שלא הוכשרו לא מצינו שגזרו בהם, ולפ"ז מוכח דעכו"ם נמי אינו נעשה אהל לטהר, דאל"כ מ"ש אדם דנקטי' טפי מכל שאר דברים המק"ט, אבל אי גם בעכו"ם גזרו שפיר נקט אדם וכלים שגזרו בכלן אף בשאינם מק"ט.

תניא בתוספתא פ"ח אהל שהי' נטוי ע"ג ארבעה שפודין של מתכת ר' יעקב אומר אינו מניל מפני שדבר טמא מעמידו ור' יוסי אומר מניל, ויש לדעת מ"ש שפודין של מתכת מכל שאר כלים שאין נעשין אהל לטהר, ואפשר דבאהל שמק"ט פליגי, דכיון דהוא עצמו מק"ט ומ"מ חוץ בפני הטומאה, מגזירה"כ, אין סביר לגזור כשמעמידים אותו בדבר המק"ט, דע"כ מידע ידעי דאהל שאני שהרי הוא עצמו טמא ומ"מ חוץ, והיינו טעמי דר' יוסי, אבל ר' יעקב סבר דמ"מ איכא למיגזר אטו שהמעמיד יאהיל, וכן משמע ברמב"ם פ"ב ה"א שחשב שפודין בין הכלים שנעשים אהלים לטמא ולא לטהר, אף דאית לן למינקט כר' יוסי דנמוקו עמו, הרי דס"ל דטעמי דר' יוסי לאו משום שפודין אלא משום שהאהל שאני.

מדברי הרמב"ם בפ"ב ה"ב ופ"ג ה"ג ד' ובפ"ט ה"ד נראה דמפרש מתני' דיש מציאין וחולצין כפסטה דצאותו אופן דמציא חוץ, והיינו אף כשהטומאה כנגדה, ואף דכלי גללים ואבנים ואדמה נעשים אהלים לטמא ולא לטהר, מ"מ באין במדה שאני וכדתניא בתוספתא דכלים ב"מ ר"ש פ"ה, דחכמים סברי שהם כאהלים, וכן כלי עץ הבאים במדה, והיינו דביש מציאין וחולצין לא נקט כלי גללים ואבנים ואדמה, דכיון דאף כשהם כנגד הטומאה איירי הרי אינם חולצין, ומיהו מן הנד נראה דמודה הרמב"ם להראב"ד דחולצים, דהא בפט"ו ה"ד ובפכ"ג ה"ד מבואר דכלי גללים וכו' וכן כלי חרס כשגזרו כלפי הטומאה, חולצין, וכנראה שבכ"ז גם דעת הראב"ד כן, ובאמת דוחק הוא לאוקמי מתני' דיש מציאין וחולצין היינו דוקא בנחומים מן הנד, וגם א"כ למה לא נקט נמי כלי גללים וכו', (ולפי'

בשני חללי זיתים דקיי"ל יש נוגע וחוזר ונוגע ומטטרפין, ולא משמע לומר דהיה דנויר איירי רק בשלא נתערבו ע"י ההיתוך, ושמה לא מהני סברא דיש צילה לחשוב כאילו כל חלק מחובר בבתולה וכל נגיעה חשיבא נגיעה בשניהם, וז"ע, ושפיר אינטרדיק קרא דמטטרפין, ולפי הר"ש לק' בפ"ג מ"ג בהא דאמרינן רביעית דם שהגיס בה טהורה, מבואר דע"י הגסה לחוד כבר חשיב כחיבורי אדם דאינו חיבור, ע"י מש"כ מרן זללה"ה בעוקצין סימן א' ס"ק י"ד ובאהלות ס' כ"א סק"ט, וכש"כ כשצאו משני מחים. (מעלה י"ז).

ב) פ"ג מ"ג בר"ש, א"ה ראיתי להעתיק כאן מ"ש בסוגיא זו בספר מעילה.

מעילה י"ז א' אר"ח אר"ז ועודה זו, נראה דדם המובלע בצער הוא בכלל צער ומשלים לשיעור גם בנבלה ובכל איסורים, והכא דם שצרידין קאמר דדיו כדם שפירש מן הצער, ואפ"ה בעודה זו הרי הוא משלים לשיעור הצער, דם השרץ כצער, וחשיב כחיבור בידי שמים, וזה מיושב משה"ק חו' מה צירוף צריך הרי צער השרץ קרינא צי', אבל אם פירש הדם מן השרץ, אפי' החזירו הרי הוא חיבורי אדם ואינו חיבור לטמא בנגיעת מקצת, אלא"כ נגע בשניהם.

שם מחיב ריב"ח הטמאים מלמד שהן מטטרפין ואפי' שרץ כו', אע"ג דבנבלות לא אשכחן דבצי קרא דמטטרפין, שאני נבלות דהכל שם אחד ולא נפרטו בהן מינים, וממילא מובן דמטטרפין, דהכל שם אחד, ואף טמאות וטהורות שדין נבלתם נתפרש לחוד, היינו משום שחלוקין לאכילה ולכן הוצרך לומר דאף הטהורה מטמאה כשנתבלה, אבל בשרצים הטמאים שהוצרך הכתוב לפרט כל שרץ ושרץ, שפיר אינטרדיק קרא לומר שמטטרפין, וה"נ בבהמות הטמאות ילפינן בתו"כ מקרא דטמאים שמטטרפין, ומיהו אפשר דהתם ר"ל רק לענין אכילה, וכן נחמדם כאן דדם ובשר משני שמות נמי מטטרפין, וכן דאף בנגיעת מקצת מטטרפין דדם בעודו זו, ובר"ש פ"ג דאהלות מ"ג כתב דדוקא שרצים מטטרפין דאיכא קרא, אבל בעלמא קיי"ל דאין נוגע וחוזר ונוגע, וז"ע דהא במחני' חנן כל הנבלות מטטרפין, ואוקמינהו לענין טומאה אליבא דכו"ע, והיינו ע"כ בנוגע וחוזר ונוגע דהא קיי"ל דאין חיבורי אדם חיבור, ומרן זללה"ה באהלות שם כתב לפרש דכוונתו דגם מאן דלא ס"ל נוגע וחוזר ונוגע מ"מ בשרצים מודה, וז"ע דאף בנבלות טמאות ילפינן בתו"כ מקרא דטמאים דמטטרפים, אם לא דנימא דההוא קרא רק לענין אכילה, אבל ז"ע דאם אפשר לפרש קרא דטמאים רק לענין אכילה א"כ מנלן דבשרץ מטטרפים גם לענין נוגע וחוזר ונוגע, ומיהו י"ל

החמירו חכמים שיציא טומאה מחמיו, וה"נ קורה מרובעת שרחבה טפח פחות משהו הרי יש באלכסונה הרבה יותר מטפח, לכך אשמועינן התנא דאף במרובעת צריך שיהא זה טפח שלם ביושר, ובלא זה אינה מציאה את הטומאה.

נראה דעגולה שיש בהיקיפה ג"ט, רק לחומרא חשבינן לה כיש בה טפח והיינו לענין להציא את הטומאה, אבל לקולא לא ואינה חוצצת, דמדאוריתא טפח ממש בעינן, וז"ע.

סימן ו

א) פ"ב מ"ו ורביעית דם משני מחים, בסנהדרין ד' א' כתבו חו' דהא דרבנן מטהרי רביעית דם הצאה משני מחים הוא משום דיש אם למסורת ונפשת כתיב, אבל בלא קרא כיון דשיעורין שזה דין הוא דליטטרפו, ורהיטת הגמ' ל"מ כן, דכיון דקרי נפשות לית לן למעט מה דפשוט מסברא בלא קרא דמטטרפ, וציומא פ"א א' נדחקו לפרש דכי אינטרדיק קרא לדם נפלים שאין באחד מהם רביעית בכולו, ומלכד שזה דוחק, גם קשה דר"ע גופי' ס"ל לעיל מ"ב דם קטן שיצא כולו אין צריך רביעית, וא"כ דין הוא דליטטרפו, ואפשר דכיון דטומאת הדם ילפינן מקרא דהנוגע במת בנפש האדם איזהו נפש של אדם שמטמא הוא אומר זו רביעית דם כדאמר חולין ע"ב א', שפיר י"ל דאין שייך לזרף שתי נפשות, וגדולה מזו כתב הראב"ד בפ"ד מטו"מ הי"ג דרביעית דם שחלקו אפי' האהיל על כולו טהור, דלא מיקרי נפש אלא"כ הוא מחובר, וומיהו דבריו ז"ע מסוגיין דתניא בהדיא דאף בקטפרס אם האהיל על כולו טמא, אף דדיו כנחלק כיון שאין קטפרס חיבור, וכן במחני' נקט לרביעית דם הצאה מצ' מחים בהדי שדרה וגולגולת או רוב עצמות מצ' מחים, והיינו משום שזה מחיכם לכל המת, א"נ אינטרדיק שמטטרפין לטמא אפילו אם נגע או האהיל רק על אחד מהן, דהא בחצי זית בשר וחצי זית בשר שמטטרפין היינו רק בנגע צ"א בשתייהן או שאהיל על שתייהן כדתנן רפ"ג דאהלות ובחולין קכ"ד, אבל נגע באחד מהן אפילו כשהן נוגעין זצ"ז אין מטטרפין דאין חיבורי אדם חבור כמבואר בחולין שם, ואילו דם משנגעו שני החלצין זצ"ז הרי נטטרפו כאחד לטמא אפילו אם ידעינן שעדיין לא נבללו והוא נגע או האהיל רק באחד מהם, ועוד דאף בנתערבו הרי אף בהתיך שני חלצי חלב מן המת תניא בזיר נ' ב' שאין מטטרפין משום דחשיב חיבורי אדם, וא"כ אף כשנתערבו שני החלצי רביעית נמי דין הוא דליהוי כחיבורי אדם, וומיהו ז"ע דכשנתערבו הרי בכל נגיעה הוא נוגע בשניהם ולמה יגרע מנוגע

רביעית דם שהגיס בה טהורה, אלא לאו ש"מ דאף בקטפרס שהחזירו אשבורן אין טמא אלא"כ האהיל על כולו, וכש"כ שרץ ודם, וע"כ מתני' רק בעודה זו, ולפמ"ש נתיישב משה"ק הר"ש בזהלות שם דממתני' בזהלות או מצרייתא גופה הו"מ להוכיח.

(ג) פ"ד מ"ג הי' עומד בתוך הפתח ונפתח לחוץ טומאה בתוכו הבית טהור טומאה בבית מה שבתוכו טמא שדרך הטומאה ללכת ואין דרכה להכנס, ע"י בר"ש שכתב להגיה טומאה בבית מה שבתוכו טהור דמהיכי תיתי לטמא מה שבתוך המגדל, ובמהר"ם מרוטנברג כתב לפרש שיש טפח תחת המגדל, ע"י"ש. והכ"מ בפ"ח מטו"מ ה"ד כתב דאמרינן סוף טומאה ללכת דרך דופני המגדל, וקשה דלית לן למימר סוף טומאה ללכת במה שבידוע שלא יהא כן, ולמה זה ישבור את המגדל כדי להוציא הטומאה, בשעה שיכול להזיז המגדל מן הפתח אם לפניו או לחוץ.

ובלשון הרמב"ם שם משמע שפירש דהמגדל בתוך הפתח וממלא כל רחבו, אבל לז' חוץ עדיין נשאר חלק מן הפתח פנוי, שכן כתב טומאה בבית מה שבתוכו טמא שהרי הוא פתוח בתוך הפתח, [ובספרים דוקנים הגירסא ובתוך הפתח, וזה מוכיח יותר כמש"פ], וע"כ הוא טעם למה מה שבתוכו טמא, דאם הוא טעם למה טומאה בתוכו הבית טהור הול"ל שהרי פתוח לחוץ, והנה לפ"ז הדבר מובן דאמרינן סוף טומאה ללכת ע"י שיזיז את המגדל, ונמצא דתחת חלק הפתח שפנוי עתה מן המגדל, יש שם טומאה מדין סוף טומאה ללכת, וכיון שדלת המגדל פתוח הרי הטומאה נכנסת למגדל, וזוהי ניחא דקמני' במתני' ונפתח לחוץ ולא קמני' ונפתח לחוץ, ולענין לטהר מה שבתוך הבית כשהטומאה במגדל, הוי סגי שפתחו לחוץ דהו"ל ליכא סוף טומאה להכנס לבית, אבל למש"כ דכל מה שנטמא בתוך המגדל כשהטומאה בבית הוא משום שהטומאה שנמצאת תחת המשקוף נכנסת למגדל, הרי אין זה אלא כשדלת המגדל פתוחה. בסוגיא דחולין קכ"ה ז' קמני' נמי בהעמידה בפתח טומאה בבית מה שבתוכה טהור, [ואם כי מתוכן הסוגיא שם אין לזה הכרח, דמאי דפרכינן אילימא אסיפא ח"ק נמי טהורי קמטהר, אפשר לפרש דארישא דסיפא פריך דקמני' טומאה בתוכה מה שצבית טהור, וכמ"ש מרן זללה"ה בסימן ה' סק"ד דלדעת הרמב"ם ל"ג ברישא בגמ' אלא וקמני' סיפא העמידה בפתח ופתחה לחוץ טומאה בתוכה הבית טהור ותני' עלה כו' ול"ג טומאה בבית מה שבתוכה טהור], ומלשון הגמ' העמידה ופתחה ותוכה משמע דאיתת המגדל קאי שהוא לשון נקבה, וא"כ אינו מתניתין, וכ"מ ברש"י שם.

דהטמאים דשרץ לא איירי בקרא אלא לענין טומאה, משא"כ טמאים דבהמות טמאות כתיב ברישא דקרא מבשרם לא תאכלו וצנצלתם לא תגעו, ואפשר לאוקמי דטמאים אאכילה קאי, ודוחק, וז"ע.

שם אר"י ל"ק כאן בכולו כאן במקצתו כו', מחוורתא דמילתא כפי' תו' בשם ר"י גאון וכן פירש הר"ש בזהלות שם, והפירוש השני שבתו' אינו מובן וכמו שתמיהו בתו', והנה הדבר מסתבר נמי דכשם שהנצלות מנטרפין והיינו צנוגע בשני החלאי זיתים כאחת, דה"נ כל השרצים מנטרפין כה"ג וכדחנן במתני' דלעיל, וכאן נקט החנא דם השרץ ובשרו [כ"נ עיקר הגירסא וכמו שהוא ברש"י ובשטמ"ק], ולא נקט והבשר לאשמועינן רבותא דאף בנגיעת מקצת סגי דהדם והבשר כחד ממש חשיבי, דכיון דחידש הכתוב דדם השרץ כבשרו ממש ואף לא חשיב משקה להכשיר, שפיר יש ללמוד מזה דחשיב נמי כבשר להשלים השיעור אף בנגיעת מקצת, כל עוד שלא פירש.

שם ומנא תימרא כו', ע"כ לפרש דפריך ומנא תימרא דבעי עודה זו בנגיעת מקצת, דהא זהו כל עיקר מה שחידש ר"ז, ואע"ג דחנן פ"ג בזהלות מ"ד דאין חצורי אדם חיבור, וכן בחולין קכ"ד ז', ז"ל דס"ד דשמא בשר ודם עדיף מבשר ובשר, וכן פירש מרן זללה"ה בזהלות שם, [והוי מצי לאתויי ברייתא דנזיר ז' ז' דב' חלאי זיתים חלב שהתיכן דלא חשיבי חיבור, וכש"כ בשר ודם, אלא דניחא ל' לאתויי דאפילו הגסה לצד כבד מבטל חיבורן], ולזה מיייתי מרביעית דם שהגיס בה דטהורה, והיינו דהגסה מבטל החיבור שבידי שמים וכמו שפירש מרן זללה"ה בכונת הר"ש בזהלות שם מ"ג, [אף שהדבר ז"ע למה, ועכ"פ אמאי לא חשיב כמרווד, דהא עדיין נשאר חלק בחיבורו הראשון, וז"ע], ותזינן דטהורה עכ"פ בנגיעה או בהאחיל על מקצת, ובאמת הוי סגי בהכי, והא דהוצרך להציא ברייתא דהאחיל על כולו טמא, הוא משום דלא נימא דשמא בדם שאני ומשנחלק הרביעית שוב אינו חוזר לטומאתו אף לא בהאחיל על כולו, לכך מיייתי ברייתא דאף בקטפרס דכל הדם כחלוק חשיב אפ"ה כשהאחיל על כולו טמא, ומ"מ כשהאחיל או נגע במקצתו אפילו כשהוא אשבורן טהור כיון שכבר ה' חלוק, וא"כ כש"כ דדם השרץ ובשרו שהיו חלוקים שאין מנטרפים לטמא בנגיעת מקצת אף שחזר ועירבן, ולפ"ז עדיף טפי אי לא נגרום מאי מקצתו אילימא מקצת דם, וכמש"כ בשטמ"ק, ופריך מצרייתא אהא דר"ח א"ר ומשני כאן בכולו כאן במקצתו, ואי גרסינן ל' יש לפרש דה"ק אילימא מקצת דם דמשום שאין קטפרס חיבור וחשיב כהאחיל על מקצת מפורד, הוא דטהור, הא אם האחיל על מקצת מן המחזור, וכגון שהחזיר את הקטפרס כשאשבורן והאחיל על מקצתו טמא והא"ר ח"ר

חשב להוציאו צו כדאיתא בתוספתא הוצאה צ"ש פ"ז דאהלות מ"ג, וכ"ה ברמב"ם פ"ז מטו"מ ה"ב וכמ"ש הכ"מ שם בשם הרי"ק, וכ"ה צ"ש שם דבחלון שיש צו דע"ד איירי, ודברי הכ"מ שם לא נתפרשו למה נטה מזה לפרש בחלון שאין צו דע"ד, ומיהו צ"ש בהלכות קטנות וכן בטויו"ד סי' שע"א משמע דגם חלון שנפתח מזיל על הפתחים, ומשמע דפירשו כהכ"מ, ואפשר דטעמם ז"ל דהא דפתח שנפתח מזיל אפי' אין דעתו להוציאו דרכו, הוא משום דכל דאיכא פתח פתוח הרי אס' באלו לטמאות הנעולים הרי"ז כסוף טומאה להכנס, כיון דהטומאה כבר כנמנמאת בחוץ גדלת הפתוחה, וטעם זה שייך גם בחלון דע"ד, ומ"מ ז"ע לדינא דפשוטא דתוספתא כהר"ש דבחלון דע"ד מיירי, וכן מתפרש ברמב"ם וכמ"ש הרי"ק, וכן העתיק התוספתא בא"ר באהלות שם, וכבר תמה הרש"ש ערוזין ס"ח א' על המחבר עי"ש, ויש להחמיר.

שם הא אתמר עלה אמר רבה לטהר את הפתחים מכאן ולהבא כו', יש לעי' דתניא בתוספתא פ"ח דאהלות והוצאה צ"ש שם פ"ז מ"ג וברמב"ם פ"ז ה"ב חשב להוציאו בצפוני ואח"כ באו אחיו או קרוביו ואמרו אין מוציאין אותו אלא בדרומי טיהר דרומי את הצפוני ובלבד שלא יערים ואם הערים הרי אלו טמאים, ויש להבין ערמה זו מה היא, הרי העיקר תלוי מה באמת בלבו ואם יודע שאחיו יאמרו להוציאו בדרומי הרי גם הוא חושב להוציאו בדרומי, ואין כאן מחשבה להוציאו בצפוני, ולא דמי לההיא דלקמן י"א ב' ראב"א מערים ומלח גרמא גרמא, דהתם מלח כולם ליו"ט שיוכל לאכול איה מהם שירצה, ואין שם שום גרמא שצטעה שמלחו הי' בדעתו בהחלט לא להשתמש צו ציו"ט, ועי' י"ז ב' וברש"י שם בנעמא דשריין, אבל הכא אס' חשב שאח"כ יחליט באיה להוציא אח"כ הרי אין כאן עכשיו שום מחשבה מהיכן להוציאו, גם בתוספתא לא נשנה אלא טיהר דרומי את הצפוני, ועי' קאמר ובלבד שלא יערים ולא נזכר כלל מה טיהר גרמא מחשבתו להוציא בצפוני, ולפ"ז יש לפרש ובלבד שלא יערים דר"ל שאל ישנה את דעתו מחמת טהרת הכלים, כגון דבאמת ראוי להוציאו בצפוני כמו שחשב, אלא לאחר שראה שיש כלים בצפוני, הרי הוא בא לשנות להוציאו בדרומי, זה חשיב הערמה, כיון דמחמת המת באמת נשאר בדעתו הראשונה להוציאו בצפוני, והרי האמת שהי' ראוי לדון סוף טומאה לנאת על הצפוני, והשתא אס' לא מטהרינן אלא מכאן ולהבא מה הערמה יש בזה, ולמה לא יוכל לשנות דעתו מכאן ולהבא, וע"כ דמחשבתו מהני לטהר למפרע וזוהי אמרינן שלא יערים לשנות מחשבתו מחמת הכלים, וא"כ תיקשי לרבה ור"א, ושמה לא מתייבא צי ר"ח ור"א, ועי' בספר מרן זללה"ה אהלות סי"ז ס"ק י"א דמשמע דפירש

מתני' דכוורת פ"ט מ"י דהיתה עומדת בתוך הפתח ואין בינה לבין השיקוף פותח טפח טומאה בתוכה הבית טהור טומאה בבית מה שבתוכה טמא שדרך הטומאה לנאת כו', יתכן לפרש דאס' היו כלים בחצי טפח שבין הכוורת למשקוף לכאורה יש לטמאותם מדין סוף טומאה לנאת, דהכוורת לא חשיבא כפרץ את פנימיו של הפתח, ואם הכלים טמאים לכאורה הכוורת שפתחה למעלה נמי יש לטמאותה שהרי היא פרוצה לחלל הפתח שאף שאין צו טפח אבל הוא טמא מדין סוף טומאה לנאת, אבל צ"ש שם כתב דיש לגרוס טהור, [ועי"ש מש"כ בפירוש התוספתא דאיירי דאיכא עוד פתחים].

ובעת ראיתי בתו' הרא"ש חולין שם שכתב דאס' המגדל ממלא כל הפתח הרי כשטומאה בבית מה שבמגדל טמא מדין סוף טומאה לנאת, ואי גרסינן טהור איירי כשאין המגדל ממלא כל הפתח, [וכ"ה בהגה"ה שצ"ל] שם במשנת מגדל ומבואר שזה הגהת הרא"ש, ואמנם גם צ"ש משמע כן במשנת כוורת שם בפי' התוספתא, אבל ז"ע שכתב להגיה המשניות במגדל ובכוורת ולא אוקמינהו בממלאים כל הפתח, וכן במהר"ם מרוטנבורג משמע דאף בממלאים כל הפתח אין טמא מה שבכוורת, ולא עיינתי בכ"ז, ועי' במ"ש מרן זללה"ה בדברי הרמב"ם הנ"ל. (נרשם לפו"ר).

(ד) פ"ז מ"ג המת בבית כו', א"ה ראיתי להעתיק כאן מה שנדפס בספר בינה בזה.

ביצה י' א' והתנן המת בבית ולו פתחים הרבה כולן טמאין, ע"כ טמאים מספק קאמר, דהא אי יש ברירה נטהרין למפרע, וא"כ גם כי אין ברירה אין טמא אלא אחד, ומ"מ מטמאין לכולהו אף אי סוף טומאה לנאת הוא דרבנן, דחשיב כבאו לישראל בצ"א, שהרי א"א לטהר שום פתח אלא ע"י שנחליט שיצא מן השני, אח"כ ראיתי שכבר כ"כ הגרע"א ז"ל. — וגראה דאף בחשב להוציאו בחלון שאין צו דע"ד או לשרפו במקומו נמי אין כל הפתחים טמאים אלא מספק, דמחשבתו כמאן דליתא, וחזינן כאילו סוף טומאה לנאת דרך אחד הפתחים, ולא ידעינן איה.

שם נפתח אחד מהן הוא טמא וכולן טהורין, היינו אפילו לא חשב להוציאו צו, דבחשב הרי אפילו לא נפתח מזיל, ופרש"י דאי צ"ה מטהרין למפרע הרי גם בנפתח מטהרין למפרע, ויש לפרש דהראשון שנפתח טיהר כולן למפרע, ועכשיו כשיחזור ויסקרנו ישונו כולם להיות טמאין מכאן ולהבא, וכשיפתח אח"כ פתח אחר הוא יציל על כולם למפרע משעת נעילת הפתח הראשון. — כאן לא קמני חלון, דחלון שנפתח אינו מזיל אס' לא

קטן הרודף ניתן להצילו בנפשו, ונראה דחידוש' דר"ה הוא לגבי אחרים דרשאים להרוג את הקטן בלא התראה, אבל נרדף עצמו פשיטא דהבא להרוג השכם והרגו, ואינו צריך למסור עצמו למיתה ציד הקטן משום שא"א להתרות בו, והלכך אף אי צריימא דרודף שהי' רודף כו' ס"ל דצריך התראה כדס"ל לאב"ע"א, היינו דוקא לגבי אחרים ולא לגבי הנרדף, [שבו הראוני שכ"כ הריב"ש בס' רל"ח בשם הרא"ה], וצריימא דמתחרתו זו היא התראתו עיקרה דבבא במתחרת רודף הוא, ואשמועינן נמי שאין הנרדף צריך להתרות בו אע"פ שיכול, וגם לאחרים נמי רשאים להורגו בלא התראה כדילפינן מוהוכה, אבל שהנרדף רשאי להציל עצמו גם כשא"א להתרות זה א"צ קרא, וזוהי מובן מה שהביא המאירי שם בשם חכמי הדורות שלפניו דהא דינא ראשו אין נוגעין בו היינו רק אחרים, אבל היולדת עצמה רשאית להורגו, אע"ג דמשמיה קא רדפו לה, והיינו משום דהבא להרוג השכם והרגו נאמר בכל גווני.

(ו) פ"ח מ"ד שבדקים לעושה פסח כו' כיצד הוא בודק כו', ראיתי להעתיק מ"ש בזה בספר חגיגה.

חגיגה כ"ה ב' מאי בודקין אר"י א"ש מנפת אדם בית הפרס והולך, נראה דהיינו שבדוק כל העפר שיהא ניסב ברגלו בהליכתו, אם אין בו עכס כשעורה, וצריך שיבדוק גם עפר שאינו נראה מלמעלה, שגם הוא יהי' ניסב בפסיעתו, והרי הוא מוזן לעליון ומחזירו למקומו, וצריך שיזין העפר ע"י ניפות, שאל"כ אם ימנא עכס כשעורה, כבר נטמא בהסיוט, והצדיקה היינו חיפוש בכל העפר הניסוט, והרי הוא עומד במקום אחד, ובדוק מקום לרגליו לפסיעה נוספת, וכן חוזר ובדוק עד שיעבור כל בית הפרס, ולפי שזו בדיקה קשה שא"א לכוין לבדוק כל העפר שניסוט, ובפרט ע"י נפיחה, לפיכך לא הקילו בזה אלא לעושי פסח.

שם בית הפרס שנידש טהור לעושי פסח, רש"י פסחים ז"ב ב' פירש לפי שאם הי' עכס כשעורה כבר העבירוהו ברגליהם, ובעירובין ל' ב' כתב שכבר נידוש לפחות מכשעורה, והוא מגמ' כתובות כ"ח ב' א"א לעכס כשעורה שלא נידש ברגל, וצ"ע דאטו בבית הפרס ליכא למיחש שיש עצמות יותר גדולות מכשעורה שאף לאחר שנידשו ברגל עדיין נשאר בהם כשעורה, ואולי אפשר לפרש שכבר נידשו ברגל ונקבעו במקומם ואינם ניסוטים ע"י הליכתו.

הערמה בע"א ועל פי זה פירש דאחיה גם כמ"ד מכאן ולהבא, וצ"ע.

ולפ"ז הרמב"ם שהעתיק הך תוספתא, מוכח מזה דפסק כרצא דצ"ה מטהרין למפרע, גם מסתימת לשונו נראה כן, דהא בסוגיין פרכין ממתני' ומשמע דהיינו משום דפשיטא דמתני' מתפרשא למפרע, והרמב"ם שנה כלשון המשנה, ועי' להלן דאין ראוי למיפסק כן, וצ"ע.

מהא דקתני בתוספתא דטיהר דרומי את הצפוני ובלבד שלא יערים, יש לדקדק דבמה שהוציאוהו באמת מן הדרומי לא סגי בזה לטהר את הצפוני, ואע"ג דמבואר ברש"י ותו' דאי צ"ה מטהרין למפרע הרי גם בנפח אחד מהן מטהרין למפרע דזה דוקא כשלא חשב כלום, אבל חשב להוציאו בצפוני, ואח"כ אירע שהוציאוהו צדומי, נשאר הצפוני בטומאתו, דאל"כ מה ענין לנו בקרוביו ואחיו, הרי סו"ס הוציאוהו צדומי, ומיהו י"ל דאי לאו קרוביו ואחיו, יש לחוש להערמה, אבל כל שלא הערים אוליגן לעולם כפי מה שהוציאוהו, וצ"ע, ועי' בספר מרן זללה"ה לאהלות ס"ז ס"ק י"א.

שם רצא אמר לעולם למפרע והכא ה"ט דלמא מטלטל בשציק כו', לכאורה טעמי' דרצא מוכרח דלעולם רחוק הדבר שיקח אלו שיפגשם ראשונה, [וכמ"ש מהרש"א ל"ח א' דלכך גם למאי דקיי"ל דצדכבן יש ברירה, מ"מ לא סגי שיאמר מכאן אני נוטל למחר], ולפ"ז אין ראוי דרצא פליג ארצה ור' אושעיא ומפרש למתני' למפרע, דיי"ל דקושטא קאמר דאף אי מתני' למפרע מתפרשא, נמי אין קושיא במה דצ"ה לא שרו שיאמר מכאן אני נוטל למחר, ולפ"ז ראוי למיפסק כרצה ור"א, ולעיל כתבנו דברמב"ם משמע דמהני למפרע, גם למאי דמסקינן לקמן ל"ח א' דטעמא דר' אושעיא משום דצדאורייתא אין ברירה, והא דאורייתא היא או עיקרו דאורייתא, א"כ למאי דקיי"ל דאורייתא אין ברירה וכמבואר ברמב"ם פ"א משמו"י ה"כ ובפ"ה מה' יו"ט ה"כ, ראוי לפסוק כרצה ור"א דצ"ה מטהרי רק מכאן ולהבא, וא"כ צ"ע במה שהרמב"ם העתיק תוספתא דמערים שהבאנו לעיל, ועי' בשעה"מ פ"ה ה"ז מה' עירובין שכתב דהרי"ף והרא"ש פסקו כרצא ע"ש, אבל אין כן דעת מרן זללה"ה בדמאי ס"ט ס"ק כ"א, וצ"ע.

שם תוד"ה צ"ש אבל תימא לצ"ה דאית להו ברירה היכי משכחת כו', הו"מ למימר כשהוציאוהו בפתח או בחלון שאין בו דע"ד.

(ה) פ"ז מ"ו י"א רובו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש, בסנהדרין ע"ב ב' אר"ה

מתפרש דמעיקר הדין אפשר להקל, [וכעת ראיתי שכ"כ בתשו' הנתיבות נדפסה בכתב וחותם תנינא להגרע"א ז"ל ס"י], אלא דסתמא דמילתא אין לזה זורח כ"כ וזודאי נכון לזוהר, אבל כשהדבר נחוץ כפי שמנזי כיום בצתי חולים של נכרים שפיר אפשר להקל, ובפרט דהרמב"ן והרשב"א והר"ן והריטב"א דבתראי נינהו ונקטו להקל, [ועי' בתשצ"ח ח"ג ס' שכ"ג שכתב דנהגו להקל], ומיהו במגע ומשא נראה דאיכא למינקט דכהן מוזהר עליהם מן הדין ודלא כהרא"ם [וכפי שפירשו המל"מ בה' אבל שם, וכ"ה בגמ"י ז"מ שם, דכונתו דאע"פ שמטמאין במגע ומשא כמבואר בסוגיין מ"מ אין כהן מוזהר עליהם], וכ"נ דעת הש"ך.

אבר מן החי מן העכו"ם, לא עדיף מן העכו"ם עצמו, ולדעת המקילין אינו מטמא בזה, וכן מבואר ברמב"ן ורשב"א וריטב"א בסוגיין במה שהביאו מהספרי דקרא דאז בעצם אדם היינו אבר מן החי.

(ח) יש מקום לדון בצנין גבוה העומד זקוף ולפי שלא ניתן לכיין שיהא מכיוון ישר בדיוק נמצא נוטה משהו, ויש בנטיה זו טפח אי חשיב לענין טומאה, דאפשר דגרע משיפועי אהלים, שאין ניכר בו שיפוע, ועי' לעיל סק"ו, ואין להקל בלא ראיה, והרי אם ייח בראשו אפילו חצי טפח בצורת אהל, ודאי מסתבר שכל השיפוע ינטרף וישלים לטפח, חזינן דתורת אהל עליו. (סוכה י"ט ב').

(ז) פי"ח מ"ט רשב"ג אומר כו', ביצמות ס"א א' תוד"ה ממגע כתבו ואור"י דאין הלכה כר"ש דרשב"ג פליג עלי' כו', הא דרשב"ג דדין מדור העכו"ם, וכולהו מתני' דהכא דדין מדורי העכו"ם דנריכס בדיקה, וכבר נתקשה מרן זללה"ה בשלהי אהלות דלמה הקשו מרשב"ג ולא מסתמי דמתני' דהכא וב"ש וב"ה איירו בה, ומיהו הרמב"ם בפ"א מטו"מ ה"ח-י"א העתיק למשניות דמדורי העכו"ם אע"פ שפסק כרשב"י דאין קצרי עכו"ם מטמאין בזה, ועי"ש במל"מ, וכן ברש"י פסחים ט' א' משמע דמתני' דמדורות העכו"ם מצי אחיא אף כרשב"י כיון דבמגע ומשא מטמאין, ולפי"ז גם מרשב"ג אין ראיה.

והנה לדינא רבו החולקים על ר"י ור"ת, וס"ל דהלכה כרשב"י דאין עכו"ם מטמא בזה, והם הרמב"ם והריטב"א והראב"ה והרא"ם [הוצא בהגהמ"י פ"ג דאבל], והרמב"ן והרשב"א וריטב"א בסוגיין, וכן הגמ"י בשם הר"ן ז"מ קי"ד, וראיתי מוצא בשם הרמב"ם בתשובה שכתב דליכא מאן דפליג על רשב"י, אבל בסוגיין אמרו ורבנן לא נפקד ממנו איש, משמע דרבנן פליגי עלי', אבל הפוסקים כרשב"י סמכו על סוגיא דז"מ קי"ד דמשמע דקושטא הוא כרשב"י כיון דאליהו עבד עובדא כוותי', ומיהו דעת הסמ"ג והסמ"ק ומהר"ם כר"י ור"ת, ובשו"ע יו"ד ס' שע"ב ס"ב כתב המחבר דנכון לזוהר והרמ"א כתב דנכון להחמיר, ונראה דלשון זה

ברוך רחמנא דסייען

עין 102 - ריק